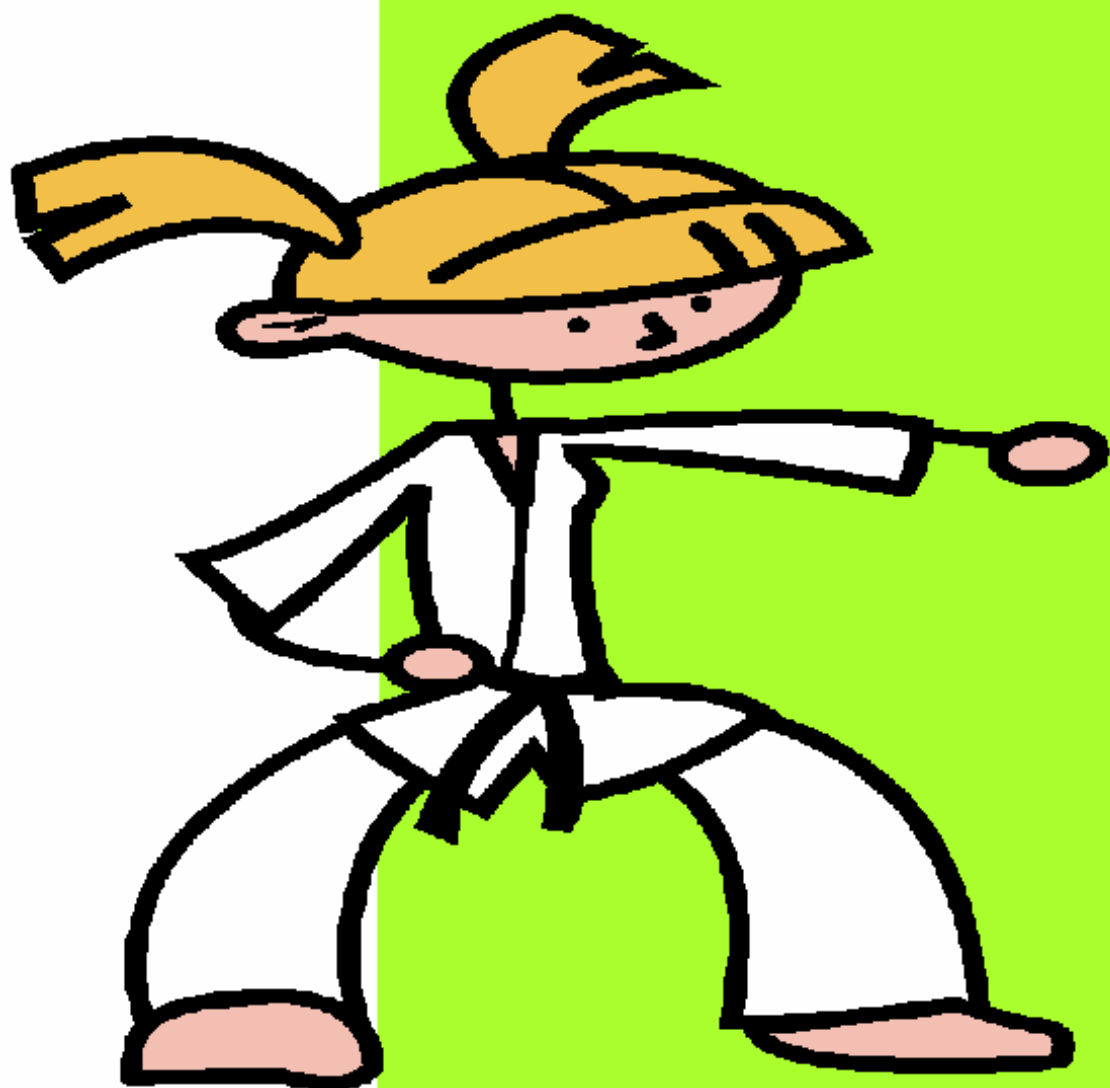

Jeugdpreventie? **GÉÉN PROBLEEM**

De bijdrage van een CMV'er aan het voorkomen van probleemgedrag

Afstudeerscriptie Claudia Pijpers, Culturele en Maatschappelijke Vorming
Haagse Hogeschool, 12 juni 2007

Jeugdpreventie? GÉÉN PROBLEEM

De bijdrage van een CMV'er aan het voorkomen van probleemgedrag

Afstudeerscriptie Claudia Pijpers
Culturele en Maatschappelijke Vorming
Haagse Hogeschool, 12 juni 2007

Voorwoord

Jeugdpreventie? Géén probleem!

Ter afsluiting van de opleiding Culturele en Maatschappelijke Vorming (CMV) die ik volg aan de Haagse Hogeschool heb ik een, zoals dit genoemd wordt, grote scriptie geschreven. Deze scriptie heb ik de naam 'Jeugdpreventie? Géén probleem!' gegeven.

Ik ben de opleiding CMV gaan volgen zonder eigenlijk te weten wat het inhield en ben nu achteraf gezien erg blij met deze keuze. De 4 jaar zijn met een rap tempo voorbij gegaan en nu is het einde alweer in zicht, ik heb veel kennis en ervaringen opgedaan en weet nu eindelijk wat ik wil.

Gedurende de laatste 2 lesperiodes van de opleiding heb ik met veel plezier gewerkt aan het schrijven van mijn afstudeerscriptie. Als afstudeerrichting had ik voor samenlevingsopbouw gekozen, wat mij hierin aantrok zijn vooral de competenties die ik leerde te ontwikkelen met betrekking tot het op een goed en verantwoorde manier kunnen werken voor en samen met de medemens. Onderwerpen m.b.t. samenlevingsopbouw en educatie hebben mij gedurende de opleiding altijd het meeste aangetrokken.

Tijdens een van mijn CMV-stages in Dordrecht raakte ik betrokken bij het gemeentelijk preventief jeugdbeleid en de invoering van de preventiemethodiek Veilig Opgroeien (Communities that Care), waarbij het gaat om het voorkomen van probleemgedrag van kinderen en jongeren. Ik vond dit allereerst heel erg interessant omdat het een onbekend terrein was voor mij en ten tweede sloot de manier van werken ontzettend goed aan bij hetgeen ik tijdens de opleiding leerde. Jeugdpreventie staat momenteel hoog op de politieke agenda, er wordt veel over gesproken en veel aandacht aan besteed en hier ben ik blij mee. Bepaalde gebeurtenissen en situaties kunnen maar beter voorkomen worden dan dat het genezen moet worden denk ik altijd maar.

Na mijn stage ben ik bij de gemeente Dordrecht voor een aantal uurtjes per week blijven werken als beleidsondersteuner met betrekking tot het jeugdbeleid, ik houd mij voornamelijk bezig met zaken die gericht zijn op preventie. Nog steeds boeit dit onderwerp mij heel erg en vandaar ook dat deze scriptie dus ook gaat over jeugdpreventie. Ik vind het goed dat hier extra op ingezet wordt en dat de aandacht dus niet alleen gaat naar curatieve middelen en maatregelen.

Aangezien er binnen de opleiding niet expliciet veel aandacht aan preventie is besteed en ik denk dat dit wel een heel belangrijk en actueel onderwerp is hoop ik middels deze scriptie een beter inzicht te kunnen geven in de rol die een CMV'er zou kunnen vervullen en de bijdrage die hij of zij zou kunnen leveren bij dit soort ontwikkelingen.

Ik wil graag een aantal mensen bedanken voor de hulp en steun die zij mij geboden hebben tijdens het schrijven van deze scriptie. Zo bedank ik allereerst Rudy van den Hoven, mijn scriptiebegeleider, voor onder andere alle goede begeleiding, steun, en advies. Ik bedank mijn collega's Angelique Meijer en Helma Seelen voor hun (misschien onbewuste) bijdrage in het geven van onder andere kennis, informatie en vooral inzicht in preventief jeugdbeleid en ook bedank ik afdelingshoofd Henk van Gorp omdat hij mij de kans heeft gegeven om tijdens mijn afstuderen te blijven werken als beleidsondersteuner bij het jeugdbeleid van de Gemeente Dordrecht. Ik bleef daardoor betrokken bij de ontwikkelingen en kon dit goed meenemen in mijn scriptie. Tot slot bedank ik mijn moeder, zus, broertje en vriend voor hun goede steun, interesse en de positieve kracht en inspiratie die zij mij gegeven hebben.

Nu rest mij alleen nog om u heel veel leesplezier toe te wensen!

Claudia Pijpers
Den Haag, 12 juni 2007

Inhoudsopgave

Pagina

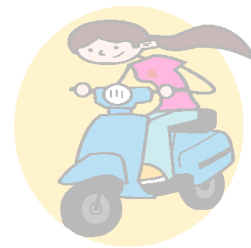
Inleiding en centrale vraagstelling	3
1. Preventie	5
1.1 Preventie	5
1.1.1 <i>Historie en ontwikkeling</i>	5
1.1.2 <i>Jeugdpreventie</i>	5
1.1.3 <i>Classificaties</i>	6
1.2 Doelgericht preventief werken	7
1.3 Preventiestrategie	7
1.4 Voordelen en effectiviteit	8
1.5 De CMV'er en preventie	9
2. Kinderen en jongeren	11
2.1 Onderzoeksgegevens	11
2.1.1 <i>Welbevinden, emotionele problemen, relatie met ouders en kindermishandeling</i>	11
2.1.2 <i>Vrijtijdsbesteding, betrokkenheid in de buurt, veiligheid en criminaliteit</i>	12
2.1.3 <i>Onderwijs en voortijdig schoolverlaten, armoede in het gezin, inkomsten en uitgaven jongeren</i>	12
2.2 Ontwikkelingspsychologie en levensfasen	13
2.2.1 <i>Baby's, dreumesen, peuters en kleuters, 0 tot 6 jaar</i>	13
2.2.2 <i>Schoolkinderen, 6 tot 12 jaar</i>	13
2.2.3 <i>Pubers en adolescenten, 12 tot 21 jaar</i>	19
2.3 Jeugdcultuur 21 ^{ste} eeuw	20
2.4 De CMV'er en de doelgroep	21
3. Jeugdproblematieken	24
3.1 Probleemgedrag en jeugdproblematiek	24
3.1.1 <i>Normen en waarden</i>	24
3.1.2 <i>Classificaties</i>	25
3.1.3 <i>Soorten</i>	26
3.2 Risico- en beschermende factoren	27
3.2.1 <i>Domeinen</i>	27
3.2.2 <i>Risicofactoren</i>	27
3.2.3 <i>Beschermende factoren</i>	28
3.2.4 <i>Risico- en beschermende factoren op micro-, meso- en macroniveau</i>	29
3.3 Onderzoeksgegevens	30
3.3.1 <i>Wijk of leefomgeving, geweld, jeugddelinquentie, alcohol- en drugsgebruik en roken</i>	30
3.3.2 <i>School</i>	31
3.3.3 <i>Gezondheid, gezin en seksualiteit</i>	31
3.3.4 <i>Inkomsten en uitgaven</i>	32
3.4 De CMV'er en jeugdproblematieken	32

4.	Kinderrechten en Jeugdbeleid	35
4.1	Het 'internationaal verdrag inzake de rechten van het kind'	35
4.1.1	<i>Inhoud verdrag</i>	35
4.1.2	<i>Preventief</i>	35
4.2	Kinderrechten in Nederland	36
4.2.1	<i>Gezag</i>	36
4.2.2	<i>Kinderrechten in Nederland naar leeftijd</i>	37
4.3	Jeugdbeleid in Nederland	38
4.3.1	<i>Jeugdbeleid, preventief jeugdbeleid en lokaal jeugdbeleid</i>	38
4.3.2	<i>Bestuursakkoord nieuwe stijl: BANS</i>	39
4.3.3	<i>Operatie Jong</i>	39
4.3.4	<i>Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)</i>	40
4.3.5	<i>Het 10 puntenplan van het Kinderrechtencollectief</i>	41
4.3.6	<i>Nationaal actieplan kinderen 2004</i>	41
4.4	Voorzieningen op lokaal, provinciaal en nationaal niveau	43
4.5	De CMV'er, kinderrechten en preventief jeugdbeleid	44
5.	Praktijkvoorbeelden	46
5.1	Preventiestrategieën- of projecten	46
5.2	Praktijkvoorbeelden	48
5.2.1	<i>Marietje Kessels</i>	48
5.2.2	<i>Big Brothers, Big Sisters</i>	49
5.2.3	<i>Kinderrechtenfestival</i>	49
5.2.4	<i>Thuis op straat</i>	50
5.2.5	<i>Stap door</i>	51
5.2.6	<i>Overige projecten, activiteiten, campagnes of voorzieningen</i>	51
5.3	De CMV'er in de bestaande praktijk	52
6.	De CMV'er en jeugdpreventie	55
6.1	Culturele en Maatschappelijke Vorming	55
6.2	Domeinen	56
6.2.1	<i>Educatie</i>	56
6.2.2	<i>Samenlevingsopbouw</i>	57
6.2.3	<i>Recreatie en kunst en cultuur als middel</i>	57
6.3	De kracht van CMV met betrekking tot jeugdpreventie	57
6.3.1	<i>Oriënteren en contact leggen</i>	58
6.3.2	<i>Begeleiden en leiding geven</i>	58
6.3.3	<i>Programmeren en organiseren</i>	60
6.3.4	<i>Organisatie, beheer, beleid en ontwikkeling</i>	61
6.4	Korte eindconclusie	61
	Nawoord	62
	Literatuuroverzicht	63
	Bijlagen	66-68
	Bijlage 1 Matrix risicofactoren	
	Bijlage 2 Sociale ontwikkelingsstrategie	
	Bijlage 3 Piramide preventie, curatie, repressie	

Inleiding en centrale vraagstelling

De toenemende jeugdproblematieken en maatschappelijke uitval onder kinderen en jongeren in Nederland baart de overheid al enige tijd zorgen. Om dit het beste aan te kunnen pakken spoort de overheid gemeentes onder andere steeds meer aan om harder in te zetten op *preventieve beleidsvoering*.

Uit diverse onderzoeken onder de Nederlandse jeugd is gebleken dat er bij bepaalde groepen kinderen en jongeren onder andere meer maatschappelijke uitval voorkomt en er meer gedragsproblemen zijn. Het gaat hierbij om problemen als diefstal, pesten, mishandeling, alcohol- en drugsmisbruik en voortijdig schoolverlaten. De problemen hoeven niet altijd van zeer ernstige aard te zijn, maar kunnen op korte of langere termijn wel een *negatieve invloed hebben op de verdere ontwikkeling* van de kinderen en jongeren en op onder andere de sfeer in een buurt of gezin.

Hoe komt dit? Waardoor ontstaan de problemen? Welke effecten hebben de problemen op het leven van de jeugdigen en op het leven van de mensen om hen heen? Wat kan hieraan gedaan worden? En hoe zijn zij, met alle mogelijke gevolgen van dien, *te voorkomen*? Deze vragen interesseren mij heel erg, vooral de laatste. Ik ben van mening dat voorkomen echt beter is dan genezen, ook al kan het soms goed zijn om van gemaakte *fouten* te leren.

Voorkomen is *preventief optreden*, vandaar mijn keuze voor het onderwerp *jeugdpreventie*. Jeugdpreventie kan zeer breed opgevat worden. In deze scriptie beperk ik mij hoofdzakelijk tot preventie van de *meest voorkomende jeugdproblematieken* in Nederland. Het betreft hier vooral de eerder genoemde problemen, maar ook problemen rondom bijvoorbeeld armoede.

Omdat ik van mening ben dat het belangrijk is om problemen en ook risicosituaties *zo vroeg mogelijk* te signaleren, voorkomen of aan te pakken zal ik mij in deze scriptie richten op de doelgroep *schoolkinderen van 6 tot 12 jaar*. Ik besteed daarom ook aandacht aan de belangrijkste factoren waarvan bewezen is dat deze van positieve of negatieve *invloed* kunnen zijn op het gedrag van kinderen en jongeren. Zo kan de omgang met verkeerde vriendjes een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling van een kind en kan met het stimuleren van bijvoorbeeld sport- en bewegingsactiviteiten voorkomen worden dat kinderen overgewicht en last van daarop volgende problemen krijgen.

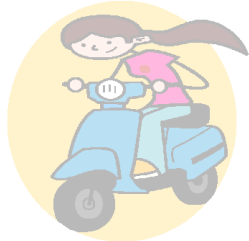
Tijdens de opleiding CMV heb ik er nooit bij stil gestaan dat preventie mij zo zou boeien en dat het voor CMV'ers heel erg interessant kan zijn in het werkveld, vooral als ik kijk naar de mogelijkheden die de *specialisatie samenlevingsopbouw* biedt. Het is daarnaast nog een zeer actueel onderwerp ook gezien de ontwikkelingen rondom onder andere de WMO en het landelijk preventief jeugdbeleid.

Ik wil graag voorkomen dat CMV'ers voorbij gaan aan de vele *mogelijkheden* die jeugdpreventie voor hen te bieden heeft. CMV'ers bekijken zaken vanuit een ander opzicht als bijvoorbeeld hulpverleners, op het gebied van preventieve aanpakken kan de bijdrage van een CMV'er daarom *onmisbaar zijn*.

De centrale vraagstelling in deze scriptie luidt:

Welke bijdrage kan een CMV'er leveren aan preventie van de meest voorkomende jeugdproblematieken, wanneer het gaat om aanpakken gericht op schoolkinderen van 6 tot en met 12 jaar oud?

Om deze centrale vraagstelling te kunnen beantwoorden heb ik een aantal belangrijke aspecten onderzocht. Ik heb mij voornamelijk gericht op bestaande *onderzoekresultaten* en *praktijkvoorbeelden*, op de gedachten van verschillende professionals uit het veld en op de feiten en standpunten die daaruit naar voren zijn gekomen met betrekking tot jeugd, probleemgedrag, jeugdbeleid en jeugdpreventie.

Deelvragen die mij tot deze kennis en informatie hebben geleid zijn:

1. Wat is preventie en wat is jeugdpreventie? Hoe is het ontstaan en op welke manier is het ontwikkeld?
2. Uit wat voor type kinderen bestaat de doelgroep schoolkinderen van 6 tot 12 jaar oud? Hoe ontwikkelen zij zich? Wat zijn de belangrijkste kenmerken van deze doelgroep en wat zijn de belangrijkste factoren in hun leef- en leeromgeving die van invloed op hen kunnen zijn?
3. Wat is probleemgedrag? Wat zijn de meest voorkomende jeugdproblematieken in Nederland en welke onderzoeksgegevens zijn hierover bekend? Waardoor ontstaat probleemgedrag?
4. Welke rechten hebben kinderen in Nederland en hoe zit het landelijk en gemeentelijk jeugdbeleid in elkaar? Wat zijn de trends en welke politieke invloeden spelen momenteel een belangrijke rol?
5. Welke praktijkvoorbeelden van op preventie van probleemgedrag gerichte aanpakken met betrekking tot schoolkinderen van 6 tot 12 jaar oud bestaan er in Nederland? Hoe werken zij?
6. En tot slot: wat zijn de mogelijkheden met betrekking tot CMV en het CMV werkveld wanneer gekeken wordt naar jeugdpreventie. Welke bijdrage kan een CMV'er leveren?

Leeswijzer

Ieder hoofdstuk begint met een inleiding en eindigt met een beschrijving waarin duidelijk wordt wat de CMV'er met betrekking tot de behandelde onderwerpen kan betekenen.

In *hoofdstuk 1* wordt het begrip preventie en dan met name jeugdpreventie behandeld. Duidelijk wordt wat (jeugd)preventie is, waarom het er is en hoe het zich heeft ontwikkeld.

In *hoofdstuk 2* wordt de doelgroep kinderen en jongeren behandeld. De brede doelgroep kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar komt kort ter sprake en verder is dit hoofdstuk voornamelijk gericht op de voor deze scriptie belangrijke groep schoolkinderen van 6 tot 12 jaar oud. Duidelijk wordt onder andere welke ontwikkelingen en levensfasen zij doorgaan.

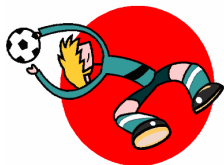
In *hoofdstuk 3* komen de jeugdproblematieken aan bod. Duidelijk wordt wat verstaan wordt onder probleemgedrag, wat de oorzaken en gevolgen (kunnen) zijn, wat de ontwikkelingen zijn en welke factoren en effecten hierbij een belangrijke rol spelen. Tevens worden een aantal onderzoeksgegevens met betrekking tot de meest voorkomende jeugdproblematieken in Nederland op een rijtje gezet.

In *hoofdstuk 4* wordt ingegaan op kinderrechten in Nederland en op preventief jeugdbeleid. Duidelijk wordt wat het landelijk en gemeentelijk preventief jeugdbeleid inhoudt en wat de voorliggende gedachten hiervan zijn, voortvloeiend vanuit de *rechten van het kind*. Daarnaast worden overige trends en politieke invloeden behandeld, bijvoorbeeld de WMO.

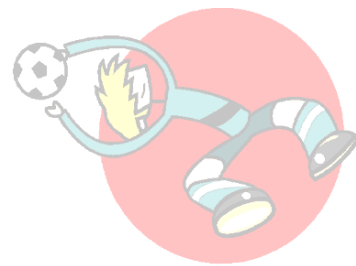
In *hoofdstuk 5* wordt aan de hand van een aantal praktijkvoorbeelden besproken wat de rol van een CMV'er hierbinnen zou kunnen zijn. Zo komt onder andere het Marietje Kessels project aan bod, welke gericht is op de vergroting van de weerbaarheid van kinderen.

In *hoofdstuk 6* wordt antwoord op de centrale vraagstelling gegeven. Conclusies, verbanden en aanbevelingen worden beschreven aan de hand van de in de eerdere hoofdstukken behandelde aspecten en de 4 domeinen en 3 segmenten van CMV. Beschreven is wat de bijdrage van een CMV'er kan zijn met betrekking tot preventie van de meest voorkomende jeugdproblematieken, wanneer het gaat om aanpakken gericht op schoolkinderen van 6 tot 12 jaar oud.

Tot slot is in het *literatuuroverzicht* terug te zien van welke bronnen en literatuur gebruik gemaakt is.

1. Preventie

Wanneer gesproken wordt van *preventie* kan er aan veel verschillende dingen gedacht worden. *Jeugdpreventie* is een specifiek soort preventie welke gericht is op *jeugd* en welke doelstellingen heeft met betrekking tot de jeugdigen onder ons. Allereerst is het belangrijk te weten wat het begrip preventie precies inhoudt, wat de *doelstellingen* zijn en hoe preventie zich door de jaren heen heeft ontwikkeld. In dit hoofdstuk wordt hier dieper op ingegaan. Er zijn *verschillende soorten* preventie te onderscheiden en er worden telkens weer nieuwe vormen van *preventie-strategieën* ontwikkeld. Daarbij wordt rekening gehouden met allerlei factoren die van invloed zijn op het gedrag en de ontwikkeling van de doelgroep, in dit geval kinderen en jongeren.

1.1 PREVENTIE

Preventie betekend *voorkomen*: pré is Latijns voor *voor* en venir is Frans voor *komen*. De sociologische en wetenschappelijke betekenis van preventie houdt in dat verhinderd wordt dat er bijvoorbeeld problemen ontstaan, door van tevoren in te grijpen. Het is het geheel van *doelbewuste* en *systematische* initiatieven die anticiperen op risicofactoren (voordat het probleem ontstaan kan), wanneer de eerste signalen zich ontwikkelen en wanneer de problematiek reeds ontstaan is. Gezegd zou kunnen worden dat preventie gaat over *bescherming tegen* en *bestrijding van* bepaalde problemen of (risico)situaties en over de *bevordering en verbetering van* situaties en voorzieningen, met als doel de *kwaliteit van het leven* van de doelgroep te *verbeteren of verhogen*.

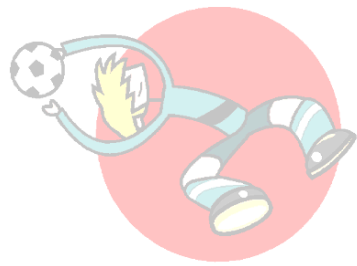
1.1.1 Historie en ontwikkeling

Lang geleden werd de mensheid geteisterd door verschillende epidemieën. De mens streed hier tegen en op deze manier is de *medische preventie* ontstaan¹. In de middeleeuwen werden bijvoorbeeld afzonderingsmaatregelen genomen tegen de pest om te voorkomen dat het zich verder onder de mensen zou verspreiden. Echt veel had men niet aan deze preventie, omdat men niet (goed) onderzocht op welke wijze de besmetting was ontstaan en daarmee dus niet goed het *oorzaak/gevolg effect* kon *beïnvloeden*. Halverwege de 19de eeuw kwam men tot een interessante ontdekking rondom de samenhang tussen verspreiding van epidemieën en hygiëne. Overheden begonnen daarom sanitaire maatregelen te nemen. Preventie heeft zich sindsdien langzaam maar steeds verder ontwikkeld. In de 20ste eeuw is gerichte preventie ontwikkeld tot een systeem van preventie-instrumenten, en dit niet alleen in de gezondheidszorg. Tegenwoordig is het *normaal* dat een overheidsorgaan (die al dan niet met problemen te kampen heeft) preventief op zal treden. *Gericht en effectief preventief handelen* is dus in volle ontwikkeling. Preventie is niet altijd even voorspelbaar en daarom zetten lokale overheden zich steeds meer in om zogenaamde *evidence based* preventieprogramma's te ontwikkelen en in te voeren. Dit zijn programma's of methodieken waarvan bewezen is dat zij een positief effect hebben, een uitwerking met positieve resultaten. Steeds meer worden evaluaties gehouden en worden effectenmetingen gedaan om te kijken welke interventies het beste resultaat zullen opleveren. Gezegd kan worden dat men in deze 20ste eeuw de *noodzaak* van preventie steeds beter in is gaan zien en dat men er daarom steeds meer aandacht aan besteed.

1.1.2 Jeugdpreventie

Preventie kan op *vele vlakken* voorkomen. Zo komt het voor op het gebied van medische zaken (zoals een tandartscontrole), op het gebied van inbraak (zoals het zetten van veilige sloten op de voordeur van een huis) en op het gebied van persoonlijke gemakken (bijvoorbeeld een paraplu ter voorkoming van nat worden). Deze scriptie is echter niet op al deze vormen van preventie gericht, maar specifiek op *jeugdpreventie*. Bij jeugdpreventie gaat het om het *voorkomen van probleemgedrag en maatschappelijke uitval* van jeugdigen. Het gaat hierbij voornamelijk om de opvoeding en ontwikkeling van kinderen en jongeren en om de verschillende factoren die hierop een belangrijke invloed uitoefenen. Gezondheids- of gedragsproblemen op jonge leeftijd kunnen de rest van het leven van een kind of jongere bepalen, zij kunnen het *ontwikkelingsproces* van kinderen of jongeren belemmeren. Door dit *vroegtijdig* te ontdekken en aan te pakken (behandelen) kan de schade voorkomen worden of beperkt worden.

¹ Hove, E. van (1997), Medische preventie en de persoonlijke levenssfeer, in de preventieve gezondheidszorg

“It takes a whole village to raise a child”² is een bekend citaat dat veelal als motto wordt gebruikt. Het vraagt voornamelijk aandacht voor het punt dat de opvoeding van jeugdigen onder de *gezamenlijke verantwoordelijkheid* valt van onder andere de ouders, familie, vrienden, buurtbewoners, onderwijsinstanties, gemeente, welzijnsinstanties, gezondheidszorg en jeugdbescherming. Aangezien jeugdpreventie ook een belangrijk onderdeel van de opvoeding uit maakt kan gezegd worden dat jeugdpreventie ook een zaak is waarvoor wij allen samen verantwoordelijk zijn, men staat er niet alleen voor.

1.1.3 Classificaties³

Preventie kan worden opgedeeld in classificaties naar *doelgroep*, *doelstelling* en *methode*.

Doelgroep

Binnen de classificatie naar *doelgroep* worden 3 soorten preventie onderscheiden, namelijk *primaire preventie*, *secundaire preventie* en *tertiaire preventie*. *Primaire preventie* betekent dat men ervoor wil zorgen dat iets voorkomen wordt. Primaire preventie heeft betrekking op mensen die nog niet met een problematiek in aanraking zijn gekomen. Met betrekking tot jeugd gaat het om jongeren die nog geen bepaalde vorm van probleemgedrag vertonen. Primaire preventie is algemeen en richt zich op *alle* kinderen en jongeren. Het uitdelen van condooms en geven van voorlichting aan alle scholieren van een middelbare school is een voorbeeld van primaire preventie. De condooms en de algemene voorlichting zijn het preventieve middel, het is bestemd voor *alle* jongeren en dus niet op een specifieke risicogroep gericht. *Secundaire preventie* betekent dat men uit voorzorg extra op een *bepaalde risicogroep* inzet of iets (bijvoorbeeld een probleem of situatie) zo snel mogelijk wil oplossen om ergere toestanden te voorkomen. Het gaat dus om *vroegtijdige onderkenning en behandeling* van problemen of de aanpak van situaties. Men richt zich op de groepen die een verhoogd risico lopen of reeds symptomen van afwijkend gedrag vertonen. Gedacht kan worden aan het jongerenwerk dat op een bepaalde groep hangjongeren in een bepaalde wijk wordt afgestuurd. *Tertiaire preventie* is erop gericht om te proberen te voorkomen dat een voorval zich *nogmaals* voordoet. Het is dus al eens gebeurt, de problemen zijn er al maar men wil voorkomen dat het in de toekomst *nóg* eens of vaker zal gebeuren. Er zijn bijvoorbeeld speciale leertrajecten voor jongeren die hun school eerder niet afgemaakt hebben of er zijn bepaalde projecten voor meisjes die op jonge leeftijd in de prostitutie terecht zijn gekomen. Hierop volgend zijn er in het werkveld 3 soorten doelgroepgerichte preventieprogramma's te onderscheiden, de *universele programma's* hebben betrekking op iedereen, de *selectieve programma's* hebben betrekking op groepen met een verhoogd risico op problemen en de *geïndiceerde programma's* op groepen waarbij al problemen zijn of beginnen te komen.

Doelstelling

De classificatie volgens de doelstelling kan aan de hand van *problematiek*, *probleemniveau* en *specificiteit* bekeken worden.

Problematiek

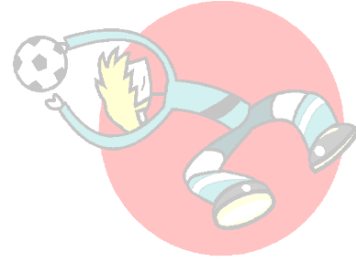
Preventieprogramma's of -projecten zijn met name gericht op problematieken met betrekking tot onder andere criminaliteit, gezondheid, jeugdzorg, welzijn, armoede, kansarmoede en delinquentie. Specifieker kan preventie gericht zijn op het voorkomen van bijvoorbeeld (seksueel) misbruik, tienerzwangerschappen, druggebruik of -misbruik, alcoholmisbruik, schooluitval, depressie, zelfmoord, discriminatie, geweld of diefstal.

Probleemniveau

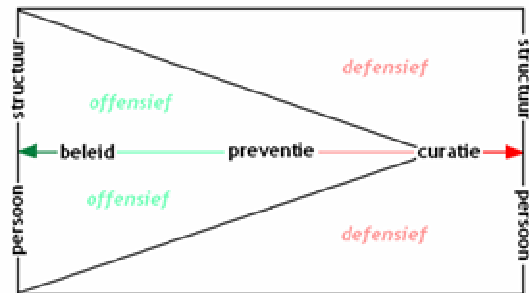
In het overzicht (volgende pagina) komen verschillende belangrijke begrippen aan bod die duidelijk maken hoe doelstellingen aan de hand van probleemniveau bepaald kunnen worden. Wanneer er zich nog geen problemen voordoen zal een preventieve interventie vallen onder *algemeen beleid*. Dit kan overgaan in gericht *preventief beleid* of in ergere gevallen overgaan in *curatieve aanpakken*. De radicaliteit van de problematiek geeft hierbij dus aan op welk niveau gewerkt en gedacht moet worden. Dit sluit deels aan bij de bij *doelgroep* behandelde punten,

² Citaat uit het lied *It takes a whole village to raise a child*, geschreven door Paul Colwell, Pat Murphy en John Kagaruki, Afrika, 1993

³ Kreeft, P. van der, Departement sociaalagogisch werk, Gent (België): soag.hogent.be

alleen is het nu gericht op de doelstelling(en) die men voor de bepaalde doelgroepen stelt. Ook de doelstelling van de aanpak is afhankelijk van het niveau waarbinnen de problematiek zich bevindt. Er kan *offensief opgetreden* worden, waarbij duidelijk wordt wat de mogelijkheden zijn en welke wegen er te bewandelen zijn. Maar er kan ook sprake zijn van een *defensief optreden* waarbij het gedrag verboden moet worden of de mogelijkheden ingeperkt moeten worden. Tot slot is belangrijk te kijken of er *integraal* (universeel of structureel) op ingezet moet worden of dat het belangrijk is om *persoons-gericht* (individueel) te werk te gaan⁴.

Specificiteit

Preventieprogramma's kunnen op een specifieke doelstelling gericht zijn. Dit wordt ook wel *specifieke preventie* genoemd. Daarnaast kunnen preventieprogramma's vallen onder een overkoepelend, breder algemeen programma. Dit wordt *algemene, of non-specifieke preventie* genoemd. Het specifieke onderwerp is hierbij een van de (vele) onderdelen van het geheel. Binnen preventief beleid zijn er bijvoorbeeld doelstellingen die erop gericht zijn dat iedere burger of iedere jongere moet kunnen blijven participeren in de Nederlandse maatschappij of in het werkveld.

Methode

Preventiemethodieken zijn het meest kwalitatief wanneer er *interactiviteit* met de doelgroep is, wanneer er een *communicatieproces* gaande is. Professor Coggans⁵ noemt *voorlichting* en de *lifeskills benadering* de 2 hoofdcategorieën van effectieve methodieken. Voorlichtingsactiviteiten leveren veranderingen in kennis, inzicht en opvattingen en zijn het gemakkelijkst te realiseren. Lifeskills benaderingen hebben betrekking op *sociale vaardigheden*. Deze manier van werken beïnvloedt de waarden, beliefs en houding van de kinderen en jongeren. Het levert instrumenten en kan een totaal programma omvatten. Het verandert gedrag maar is wel moeilijker om uit te voeren. Daarnaast zijn er nog vele andere methoden te benoemen welke per doelgroep verschillend zijn⁶.

1.2 DOELGERICHT PREVENTIEF WERKEN

Gerichte preventie is preventie vanuit een probleembeschrijving waarbij een bepaalde nood wordt aangegeven en één of meerdere doelen gesteld worden. Duidelijk moet zijn wat men precies wil voorkomen, wat men wil bereiken met de preventieve aanpak. Hierbij moet gekeken worden naar mogelijke *risico- of beschermende factoren*. Dit zijn factoren waarvan onderzocht en bewezen is welke positieve of negatieve invloed zij (kunnen) hebben op jeugdigen. Het gaat hierbij dus om factoren die de kinderen of jongeren kansen kunnen bieden of die hen juist kunnen belemmeren in hun ontwikkeling. In hoofdstuk 3 *Jeugdproblematieken* en in hoofdstuk 5 *Praktijkvoorbeelden* wordt hier dieper op ingegaan.

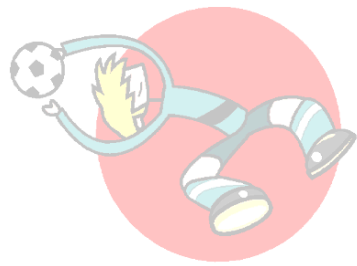
1.3 PREVENTIESTRATEGIE

Een strategie is een manier of plan om tot een bepaald doel te kunnen komen, het is een manier van werken. Een *preventiestrategie* geeft aan op welke manier men een bepaald probleem of iets dergelijks wil voorkomen, welke *plannen* men hiervoor heeft. In hoofdstuk 5 *Praktijkvoorbeelden* wordt uitgebreid ingegaan op een aantal praktijkvoorbeelden. Het is belangrijk te weten wat er precies voorkomen moet worden. Het is van belang dat het doel dat men middels de preventiestrategie wenst te bereiken duidelijk is. De *classificaties* zoals beschreven in paragraaf 1.1.3 zijn uitgangspunt van een strategie, daarnaast is de keuze voor een *compleet programma* of een *losstaand project* van belang. Bij een compleet programma kan er gekozen worden om bijvoorbeeld een beleidsplan op te stellen. Bij een losstaand project kan dit ook, maar zal een

⁴ Cauter, F. de (1990), Methodiek van de preventieve projectwerking, Leuven: Acco

⁵ Coggans, N. (2001), Pharmaceutical science, Strathclyde, UK op het ICAAcongres in Heidelberg, Duitsland

⁶ Zie hoofdstuk 5 *Praktijkvoorbeelden*

projectplan ook al voldoende zijn. Bij het formuleren van doelstellingen is het belangrijk te spreken over *kwantitatieve gegevens*, gegevens die naderhand goed gemeten of geëvalueerd kunnen worden om te achterhalen of de strategie, methodiek of het project daadwerkelijk een positief effect heeft gehad.

Een goed hulpmiddel voor het formuleren van doelstellingen is *SMART*⁷. Een SMART doelstelling geeft aan wat men bereiken wil en welke resultaten wanneer moeten worden bereikt. Als een doelstelling SMART geformuleerd is, is de kans groter dat er in de praktijk ook echt iets van terecht komt:

- *Specifiek*: de doelstelling is gericht op specifieke punten, bijvoorbeeld een doelgroep, gebied of een bepaald onderwerp. Het gaat om waarneembare acties, gedragingen of resultaten waaraan kwantitatieve gegevens verbonden zijn;
- *Meetbaar*: de doelstelling is meetbaar, de situatie aan het begin van de aanpak kan vergeleken worden met de situatie naderhand. Dit kan bijvoorbeeld door nulmetingen te doen en te monitoren;
- *Acceptabel*: er moet draagvlak zijn voor de plannen, doelstellingen en gewenste resultaten;
- *Realistisch*: het is een realiseerbare, haalbare, dus niet overdreven ambitieuze doelstelling;
- *Tijdgebonden*: de doelstelling is gebonden aan een bepaald tijdsbestek waarbinnen men het doel wenst bereiken, waarbinnen de activiteiten plaats moeten vinden.

1.4 VOORDELEN EN EFFECTIVITEIT

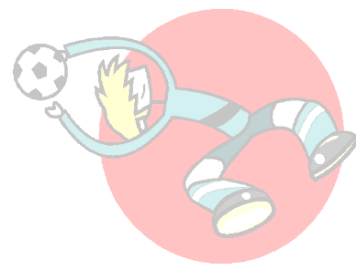
Een voordeel van preventie is dat het zorgt voor een *verbeterde samenleving*. Hoe groot het effect is verschilt overal en voor iedereen, maar de *evidence based* programma's en projecten zorgen in ieder geval voor verbetering. *Preventief handelen*, bijvoorbeeld via tijdige signalering, is geboden om de negatieve effecten voor de burger, het kind of de jongere zelf en voor de samenleving als geheel te beperken en ruimte te geven voor participatie. Het kan voor gemeentes en instellingen *kostenbesparend* zijn aangezien er op langdurige termijn minder ingezet zal hoeven worden op curatieve aanpakken. Investeren in het begin van de zorgketen is goedkoper dan het leveren van extra zorg aan het einde ervan. Het zal leven en de ontwikkeling van de kinderen en jongeren, en daarmee ook hun achterban, zal verzacht worden, versoepelen en aangenamer worden. Preventie levert dus niet alleen *financiële winst*, maar vooral ook *kwantitatieve winst*. Om aan te tonen of preventie werkt zijn er verschillende onderzoeken gedaan en worden er nog steeds vele onderzoeken verricht welke positieve resultaten tonen. Voorbeelden hiervan zijn onderzoeken die in het kader van de preventiemethodiek Veilig Opgroeien⁸ zijn gedaan, en het onderzoek zoals beschreven in de publicatie *Preventie Loont: Jeugd van ZonMW*⁹. Op de website van het Nederlands Jeugd Instituut (NJI)¹⁰ is een overzicht te vinden van alle *veelbelovende en effectieve jeugdinterventies* in Nederland, deze zijn ook gepubliceerd in de CtC-gids *Veelbelovend en Effectief*. Belangrijk om te vermelden is dat om een aantoonbaar resultaat te kunnen zien van een preventieve aanpak, men geduld moet hebben. Preventie heeft namelijk *tijd* nodig, het is een zaak van lange adem. Een probleem is niet zomaar even opgelost en zo kan dus ook niet zomaar even iets voorkomen worden. Het duurt vaak enkele jaren voordat een duidelijk positief resultaat zichtbaar is⁸. Zo kan er pas na 10 tot 15 jaar een betrouwbaar en representatief resultaat getoond worden met betrekking tot de vermindering van het aantal jongeren en kinderen dat met verschillende problemen te kampen hebben. Het gaat om 10 tot 15 jaar omdat zich dan een geheel *nieuwe generatie* of groep kinderen en jongeren zich in de leeftijdsgroep bevinden waarin problemen zich uiten. Binnen 3 tot 5 jaar kan al aangetoond worden of de beïnvloedende factoren rondom het kind of de jongere positief verbeterd zijn. Natuurlijk kan op kortere termijn ook al bepaald worden of individuele situaties verbeterd zijn of dat op individuele kleinschalige basis is bereikt dat bepaalde vormen van probleemgedrag voorkomen of verminderd zijn. Op kleinschalig, lokaal niveau zijn de resultaten dus gemakkelijker en sneller zichtbaar dan op grootschaliger, bijvoorbeeld landelijk niveau.

⁷ Carrièretijger: www.carrièretijger.nl

⁸ Veilig Opgroeien in Nederland: www.ctc-holland.nl

⁹ Schulz, A., Regt, W. de, Janssens, M. (2003), *Preventie Loont, jeugd*, Assen: Koninklijke van Gorcum

¹⁰ Nederlands Jeugdinstituut: www.nji.nl of www.jeugdinterventies.nl

1.5 DE CMV'ER EN PREVENTIE

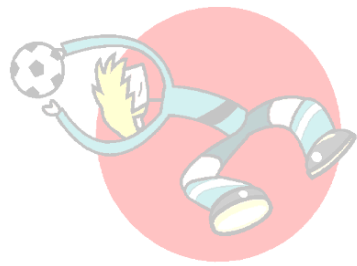
Middels dit hoofdstuk is een antwoord gegeven op de 1ste deelvraag van deze scriptie: *Wat is preventie en wat is jeugdpreventie? Hoe is het ontstaan en op welke manier is het ontwikkeld?*

Preventie vindt plaats op basis van *bepaalde gedachtegangen* van mensen of groepen over wat wel of niet goed is met betrekking tot bepaalde onderwerpen, gebeurtenissen, situaties of omstandigheden. Simpel gezegd moet *wat niet goed is voorkomen* worden en *wat wel goed is versterkt* worden. Maar *wie bepaalt* er wat goed of slecht is? En wanneer is iets goed of slecht? Wanneer gekeken wordt naar de *mogelijkheden van een CMV'er* in de beroepspraktijk¹¹ kan hij naar aanleiding van alle in dit hoofdstuk behandelde onderwerpen veel betekenissen op het gebied van preventie. Allereerst is het interessant om eens goed te *onderzoeken* hoe het zit met de heersende *normen en waarden* rondom preventie. Wat vinden kinderen en wat vinden volwassenen? Waar ligt de grens tussen goed en slecht? In onder andere hoofdstuk 3 *Jeugdproblematieken* wordt dieper op deze vraag ingegaan. Het gaat bij preventie om *doelbewuste* en *systematische initiatieven*, iets waar een CMV'er volledig in thuis is. De CMV'er is een initiatiefrijk, *ondernemend* iemand die zijn werk uitvoert vanuit een bepaalde *achtergrond* en met een bepaald *einddoel*, in geval van jeugdpreventie zal dit einddoel betrekking hebben op het primair, secundair of bij uitzondering misschien ook tertiair voorkomen van maatschappelijke uitval en problemen bij jeugdigen. Bij uitzondering deze laatste aangezien het hier ook om curatie gaat en dit meer een taak is voor hulpverleners, politie en dergelijke. De doelstellingen hangen af van de *aard van de problematiek* of van de daaromheen *spelende factoren*. Ook de mate (het niveau) waarop deze aanwezig zijn is van belang. De CMV'er werkt voornamelijk met *doelgroepen* en *risico- of kwetsbare groepen*, daarbij moet de keuze gemaakt worden of het beter is een *integrale* of *individuele aanpak* te ontwikkelen. Niet alle vormen van preventie vallen onder het werkdomein van de CMV'er. Daar het CMV werk vooral plaats vindt in de *vrije tijd* van mensen, veelal in de *publieke ruimte*, en daar deelname aan activiteiten voornamelijk *vrijwillig* is zijn er bepaalde vormen van preventie die afvallen. Ook naar aanleiding van de verschillende *domeinen* of niveau's waarbinnen preventie plaats kan vinden¹², zoals de maatschappij, een wijk of op persoonlijk gebied kunnen bepaalde vormen van preventie afvallen. Op het individu gerichte preventie valt niet altijd binnen het werkdomein van de CMV'er, CMV is meer werkzaam op maatschappelijk of wijkniveau waarbij samenwerking met een doelgroep mogelijk is. Preventie sluit nauw aan bij het binnen CMV bekende werkdomein *samenlevingsopbouw*. Binnen dit domein werkt een CMV'er onder andere aan de *bevordering* en *verbetering* van de *maatschappelijke positie* van mensen, en dus ook kinderen, en van de omgeving waarin zij leven, en dus ook waarin zij opgroeien¹³. Daarmee kan gesteld worden dat hij werkt aan de *bescherming tegen* en *bestrijding van negatieve invloeden* die de maatschappelijke positie van mens en kind kunnen benadelen en die de leefomgeving ten nadele kunnen komen. De uiteindelijke doelen van het CMV werk op het gebied van samenlevingsopbouw en van preventie raken elkaar op vele vlakken, dit is positief voor het CMV werk op gebied van preventie, aangezien er veel overeenkomsten zullen zijn met betrekking tot hetgeen waar een CMV'er goed voor is. De CMV'er kan bijvoorbeeld bepaalde *doel- of risicogroepen* en *situaties analyseren* en zo *maatschappelijke vraagstukken* achterhalen, onderkennen en onder de aandacht brengen. Hier kan hij op inspelen door *doelmatige, strategische programma's* te ontwikkelen. De CMV'er gaat *gericht* en *effectief* te werk, CMV is welzijns- en vormingswerk, de tijd die hij te besteden heeft besteed hij nuttig: het gaat immers om het leven en het welzijn van mensen en kinderen. Preventie is *breed* en komt, net als het CMV werk, op veel verschillende vlakken voor. Belangrijk voor de CMV'er is om het *preventieve terrein* waarbinnen hij werkt goed *af te bakenen*. Doet hij dit niet dan haalt hij te veel hooi op zijn vork waardoor de *kwaliteit* en *effectiviteit* van zijn werk verzwakt kan worden. Jeugdpreventie heeft voornamelijk raakvlakken met *opvoeding* en *ontwikkeling*, dit zijn dan ook aangrijpingspunten voor de CMV'er. Wat belangrijk is bij preventie is om er *zo vroeg mogelijk* mee te beginnen, het liefst nog *vóórdat* een kind geboren is. Echter is deze scriptie hier nu niet op gericht, maar dit is wel een belangrijk aandachtspunt. Om iets te voorkomen moet de CMV'er iets *vóór* zijn, des te eerder hij met preventie begint, des te groter de kans is dat de preventieve activiteit ook daadwerkelijk zijn doel waar kan maken. Net als binnen de samenlevingsopbouw

¹¹ Zie hoofdstuk 6.1 *Culturele en Maatschappelijke Vorming*

¹² Zie hoofdstuk 3 *Jeugdproblematieken*

¹³ Zie hoofdstuk 6.2 *Domeinen*

speelt een *gezamenlijke verantwoordelijkheid* en een *gemeenschappelijke benadering* bij preventie een cruciale rol. En laat de CMV'er nu net de aangewezen persoon zijn die mensen, groepen en organisaties *op het juiste moment* en *op de juiste plek bij elkaar* weet te brengen. De CMV'er heeft een bepaald *strategisch vermogen*. Hij weet de juiste mensen en organisaties te overtuigen, weet ze te enthousiasmeren om zich samen ergens sterk voor te maken, om samen over jeugdpreventie na te denken, om samen aan de slag te gaan, kortom: om *samen te werken*! Samenwerking is een sleutelwoord binnen het CMV werk, samen sta je sterk. Er bestaat een interessante optelsom die aantoont dat samenwerking onmisbaar is, dit wordt ook wel *synergie* genoemd: $1 + 1 = 3!$ Alleen is maar alleen, alleen kan de CMV'er lang niet alle mogelijkheden en dergelijke overzien. Met anderen valt er veel meer te bereiken, met anderen kan *het optimale eruit gehaald* worden. Het samenwerken slaat op een samenwerking tussen organisaties, maar ook tussen (groepen) mensen, bewoners uit de wijk of buurt, kinderen zelf, vrijwilligers, sponsors noem maar op. De CMV'er beschikt niet over kennis op alle terreinen, hij weet overal een beetje van en dat is zijn *kracht* want daardoor weet hij onder andere de juiste mensen te vinden. Een professional uit de verslavingszorg weet waarschijnlijk veel meer over de oorzaken en gevolgen van alcohol- en drugsproblemen dan dat een CMV'er weet. De CMV'er kan zich hier in zijn *loopbaan* wel op gaan *specialiseren*, maar van een CMV'er kan niet verwacht worden dat hij alles weet. Wel kan van hem verwacht worden dat hij de juiste personen die wel over de nodige kennis, vaardigheden en ervaring beschikken bij elkaar brengt en dat hij samenwerkingsverbanden *onderhoudt* en in stand houdt. De CMV'er weet mensen te *overtuigen* doordat hij zich goed voorbereid op zijn werk, hij weet de belangen te benoemen van de preventieve aanpak en van de betrokken partijen en weet mensen daarmee te raken. Hij is zich bewust van het *kracht- en veld* waarbinnen hij werkzaam is en ziet *kansen, mogelijkheden* en *bedreigingen*. De in dit hoofdstuk genoemde *classificaties* sluiten aan op de CMV werkwijze. Er is altijd sprake van een *doelgroep*, een *doel* en een bepaalde *methode* om dit doel te bereiken. De 3 soorten preventieprogramma's geven de CMV'er de nodige mogelijkheden. De CMV'er bepaalt veelal niet van te voren of iets een universeel, selectief of geïndiceerd programma wordt, dit vormt zich vanzelf. Een maatschappelijk vraagstuk rondom jeugd leidt de CMV'er tot zijn doelgroep, wat weer uitmondt in de indeling naar classificaties. Het is wel belangrijk te weten en te kunnen benoemen onder welke classificatie een programma valt. De CMV'er werkt *vraaggericht* en daarom is het belangrijk dat hij niet van te voren zomaar een aanbod verzint, hij moet met zijn aanbod aansluiten op een bepaalde vraag of nood. In zijn methodische uitwerking dient de CMV'er *interactie met zijn doelgroep* op te nemen, in de volgende hoofdstukken wordt dit nader toegelicht. Er moet een *communicatieproces* op gang komen, dit verhoogt de *kwaliteit* en *effectiviteit* van de aanpak. *Voorlichting* en *sociale vaardigheden* zijn de meest voorkomende onderdelen van een preventieve aanpak.

Tot slot is het een taak voor de CMV'er de mensen en organisaties te alle tijde *actief betrokken te houden*, preventie beslaat een *lange termijn* waarbij het hebben van geduld ontzettend belangrijk is en waarbij de CMV'er een taak heeft met betrekking tot het *stimuleren* van zijn partners.

2. Kinderen en jongeren

Een kind is volgens de Van Dale¹⁴ een *jong mens* en een jongere is *iemand van jeugdige leeftijd*. Samen vallen kinderen en jongeren onder de noemer *jeugd*, wat ook wel *de periode waarin iemand nog niet volwassen is* wordt genoemd. In deze scriptie wordt met een kind bedoeld ieder mens van 0 tot 12 jaar oud, een jongere is ieder mens van 12 tot 18 jaar oud en een jongvolwassene is ieder mens van 18 tot 21 jaar oud. Met jeugd worden *kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar* oud bedoeld. Deze scriptie is gericht op *kinderen van 6 tot 12 jaar* oud, de leeftijd waarin kinderen (verplicht) op de basisschool zitten. Om een duidelijk beeld te krijgen van onder andere de algemene kenmerken van deze doelgroep wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de *ontwikkelingspsychologie* van schoolkinderen en de levensfasen die zij doorstaan. De jeugd van de 21ste eeuw wordt ook wel Generatie Einstein¹⁵ genoemd. De grote *maatschappelijke ontwikkelingen*, zoals de technologiesering en internationalisering, spelen een belangrijke rol bij de *vorming* van deze generatie. Aangezien jeugdpreventie een uitwerking heeft in het latere leven van de kinderen en jongeren (voorkomen moet worden dat er op latere leeftijd problemen ontstaan) wordt er in dit hoofdstuk kort ingegaan op verschillende kenmerken van de *jeugdcultuur* van deze 21ste eeuw. Eerst worden er een aantal *onderzoeksgegevens* met betrekking tot jeugdigen behandeld, afkomstig van onderzoeksbureaus als het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en TNO.

2.1 ONDERZOEKSGEGEVENS

Uit een onderzoek dat Unicef heeft gedaan naar het *welzijn* van kinderen in de 21 rijkste landen op aarde is gebleken dat Nederland voor kinderen het beste land is om te wonen¹⁶. Op het gebied van de 5 indicatoren onderwijs, gezondheid en veiligheid, familie- en vriendschapsrelaties, risicovol gedrag en het eigen gevoel van welbevinden scoorde Nederland gemiddeld overal het best. Alleen op het gebied van de indicator armoede scoorde Nederland gemiddeld. Het CBS, het SCP en TNO doen regelmatig onderzoeken op nationaal niveau. De hierop volgende gegevens zijn afkomstig uit 4 recente onderzoeksrapporten van deze onderzoeksbureaus¹⁷. Nederland telt op dit moment bijna 16,4 miljoen inwoners. Er wonen bijna 2 miljoen kinderen van 0 tot 10 jaar, en een nagenoeg even groot aantal jeugdigen van 10 tot 20 jaar oud. Gemiddeld worden er per dag zo'n 515 kinderen geboren. In 2002 bedroeg het aantal 0 tot 24jarigen circa 30% van de totale Nederlandse bevolking. De 0 tot en met 3 jarigen omvatten 5%, de 4 tot en met 11 jarigen zo'n 10%, de 12 tot en met 17 jarigen zo'n 7% en de 18 tot 24jarige zo'n 8% van de totale Nederlandse bevolking. Van deze groep jeugdigen is circa 20% van allochtone afkomst, deze groep groeit jaarlijks. Met *van allochtone afkomst* worden jeugdigen bedoeld die van o.a. Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Arubaanse, Antilliaanse en andere niet Nederlandse komaf zijn.

2.1.1 Welbevinden, emotionele problemen, relatie met de ouders en kindermishandeling

Jongeren en kinderen zijn over het algemeen *tevreden* met het leven dat zij leiden en ook geeft een grote meerderheid aan gelukkig te zijn. Kinderen zijn wat positiever over hun leven dan jongeren. Zo'n 5% van de 8 tot 12 jarigen geeft een onvoldoende voor de kwaliteit van hun leven en 3% zegt *depressief* te zijn. Volgens de jeugdgezondheidszorg heeft zo'n 11% tot 28% van de kinderen *psychosociale problemen*, dit komt vaker bij jongens voor dan bij meisjes. Verder heeft zo'n 12% van de ondervraagden *lichamelijke problemen*. In 2001 was circa 4% van de 4 tot en met 11jarigen *dyslectisch*. Van de 2 tot en met 11jarigen had 5% *ADHD*. In Nederland is het aantal dikke kinderen in een aantal jaren flink toegenomen. In 2004 was 1 op de 7 kinderen te dik¹⁸. Zo'n 30% van deze te dikke kinderen raken extra de kilo's in hun groei naar volwassenheid niet meer kwijt. De meeste kinderen hebben een *goede relatie* met hun ouders. Hoe jonger de jeugdigen zijn, des te meer tevreden zij zeggen te zijn. De meeste kinderen groeien op in een gezin met 2 ouders, echter zijn er ook kinderen die opgroeien in *eenoudergezinnen*. Eenoudergezinnen

¹⁴ Online woordenboek: www.vandale.nl

¹⁵ Boschma, J., Groen, I. (2006), Generatie Einstein, slimmer sneller en socialer, communiceren met jongeren van de 21ste eeuw, Uitgeverij Pearson Prentice Hall NL

¹⁶ Metro, 15 februari 2007 en Unicef: www.unicef.nl

¹⁷ 1. CBS Statline databank 2007: statline.cbs.nl; 2. SCP (2005) De jeugd in Nederland, enkele cijfers, Den Haag; 3. CBS, Jeugd 2003, cijfers en feiten, Voorburg; 4. Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, B., Reijneveld, M. (2005), Kinderen in Nederland, Den Haag: SCP en Leiden: TNO

¹⁸ Opvoedadvies: www.opvoedadvies.nl

zijn vaak minder bedeed, in 2000 had zo'n 40% een *lager dan gemiddeld inkomen*. Ook het beeld of oordeel dat jongeren over hun ouder(s) hebben is bij eenoudergezinnen negatiever dan bij gezinnen met 2 ouders. Kinderen met 2 werkende ouders moeten vaker worden opgevangen op een *kinderopvang* of door een oppas. Het gaat hierbij vooral om de jongere kinderen. Van de 8 tot 12 jarigen zegt zo'n 86% dat zij het thuis (meestal) *naar hun zin* hebben. Een groot aantal van de kinderen, zo'n 78%, zegt goed te kunnen *praten* met de moeder, 61% kan beter praten met de vader. Een aantal ouders (circa 6%) heeft *moeite of problemen met de opvoeding* van hun kinderen of ervaart dit als *negatief*, het gaat hier vooral om ouders die leven onder de armoedegrens, die als alleenstaande hun kind opvoeden of om allochtone gezinnen. In 2003 zijn er bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) bijna 29duizend vermoedens van *kinder-mishandeling* gemeld, bij zo'n 8duizend gevallen was het vermoeden aanleiding om verder onderzoek te doen naar de mogelijke mishandeling.

2.1.2 Vrijtijdsbesteding, betrokkenheid in de buurt, veiligheid en criminaliteit

Jeugdigen hebben gemiddeld zo'n *6 uur vrije tijd* te besteden per dag. Gebleken is dat *televisie* kijken een van de populairste naschoolse binnenactiviteiten is bij kinderen, zo'n 59% van de 4 tot en met 11 jarigen kijkt gemiddeld 9 uur per week televisie. Ook computeren, *internetten* en *gamen* zijn favoriete binnenbezigheden, vooral bij de jongens maar ook bij meiden. *Buiten spelen* (met of zonder vriendjes) is voor kinderen een geliefde invulling van de vrije tijd. Uit onderzoek is gebleken dat 2% van de 3 tot 12 jarigen niet of zelden buiten speelt. Het betreft hier voornamelijk kinderen van niet-westerse allochtone afkomst, kinderen die opgroeien in gezinnen die onder de armoedegrens leven en kinderen met laag opgeleide ouders. Relatief veel jeugdigen (tot 18 jaar) doen aan het uitoefenen van *hobby's, sport-, spel- en cultureel/ kunst-zinnige activiteiten*. Met culturele activiteiten worden vooral bezoeken aan de bioscoop, musea, concerten of andere culturele instellingen of activiteiten bedoelt. Ongeveer 66% van de 4 tot en met 17jarigen doet minimaal 1 keer per maand mee aan *verenigingsactiviteiten*. Ruim de helft van de jeugd is aangesloten bij een bepaald *geloof* of een bepaalde *levensbeschouwing*. Gezinnen met 2 ouders en thuiswonende kinderen hebben de meeste contacten in de buurt. Zij voelen zich *verantwoordelijk* voor de *leefbaarheid* in de buurt en zijn daarom dus ook meer *betrokken*. Van de jongeren tot en met 24 jaar oud voelt 25% zich wel eens *onveilig*. Het gaat hierbij vooral om meisjes of vrouwen. Het komt jaarlijks bij zo'n 40% van de jongeren voor dat zij slachtoffer worden van misdrijven of dat zij hiermee te maken krijgen. Naast dat jongeren de kans lopen *slachtoffer* te worden kunnen zij ook als *dader* worden gesnapt. Het gaat hierbij vooral om mannelijke daders. In 2004 werd zo'n 3% van alle 12 tot 24jarigen verdacht van het plegen van 1 of meerdere strafbare feiten. Relatief gezien komt het vaker voor dat een allochtone jongere *verdacht* wordt. Zo'n 13% van alle verdachten was 12 tot 17 jaar oud, een relatief *jonge groep*.

2.1.3 Onderwijs en voortijdig schoolverlaten, armoede in het gezin, inkomsten en uitgaven jongeren

Driekwart van de kinderen denkt dat zij het op de school *goed* doen, 88% van de 8 tot 12jarigen vindt het *leuk* op school. Jongens denken hier minder positief over dan meisjes. Zo'n 35% van de kinderen wordt *gepest*, bij 1 op de 10 kinderen gebeurt dit structureel. Wanneer gekeken wordt naar beheersing van de *Nederlandse taal* dan hebben jeugdigen van allochtone afkomst hier ook nu nog vaker moeite mee, wel valt op dat vooral de taalbeheersing door de Turkse, Marokkaanse en Surinaamse jeugd erg verbeterd is. Opvallend is dat *schooluitval* vaker voorkomt bij allochtone jongeren. In 2004 heeft zo'n 14,5% van de 18 tot 24jarigen hun opleiding niet afgemaakt, relatief gezien is er meer uitval onder jongens dan meisjes. Van de jeugdige Nederlanders groeide in 2003 zo'n 12,5% op in een gezin met een (langdurig) *laag inkomen*. Bij eenoudergezinnen komt dit 3,5 maal vaker voor. Uit gegevens uit 2000 blijkt dat van de *eenoudergezinnen* bijna 30% moeilijk tot zeer moeilijk kon rondkomen met het inkomen. Bij gezinnen met 2 ouders heeft maar 5% erge moeite met rondkomen gehad en bracht ruim 50% het er gemakkelijk vanaf. Ook hoefde in 2000 maar 2% van deze gezinnen *schulden* te maken. Dit tegenover 8% van de eenoudergezinnen. Ruim 75% van de thuiswonende 15 tot 19jarigen heeft een *eigen inkomen*. Jongens geven hun geld voornamelijk uit aan snacks, (fris)drank, hobby's, brommer/ scooter en computerbenodigdheden. Meisjes besteden hun geld aan kleding, uitgaan, cadeaus, cosmetica en de mobiele telefoon. De *werkloosheid* onder jeugdigen en jongvolwassenen is vanaf 2001 toegenomen. Zo'n 14% van de 15 tot en met 24jarige beroepsbevolking was in 2004 werkloos.

2.2 ONTWIKKELINGSPSYCHOLOGIE EN LEVENSFASES

Vanaf de geboorte tot aan de volwassenheid ondergaan kinderen en jongeren veel verschillende *ontwikkelingen*. Een kind wordt geboren als baby, wordt dan een dreumes, een peuter, kleuter, schoolgaand kind, puber, adolescent en tot slot behoort hij of zij tot de volwassene generatie. Er bestaan vele *verschillende theorieën* over de *ontwikkelingspsychologie* van kinderen, onder andere van Sigmund Freud, Lev Vygotsky en Jean Piaget (alle 3 inmiddels overleden professoren in de kinderpsychologie en -filosofie). Zo gaat Piaget er bijvoorbeeld vanuit dat taal in de ontwikkeling niet belangrijk is omdat materie niet praat en uitleg niet nodig is, terwijl Vygotsky taal juist wel belangrijk vindt aangezien mensen kunnen spreken en dus uitleg kunnen geven. De professoren hebben zeer uiteenlopende theorieën maar hebben over het algemeen ook vele raakvlakken met dagelijkse opvallende gebeurtenissen in kinderlevens, alleen onderbouwen zij waarom het volgens hen zo gaat. In deze scriptie is het van belang hoe het er in de *dagelijkse praktijk* aan toegaat bij kinderen, de filosofische achterliggende theorieën hierover zijn niet van belang en blijven daarom verder buiten beschouwing. De hierop volgende beschreven *ontwikkelingen* zijn beschreven naar eigen inzicht en met behulp van informatie uit de online encyclopedie Wikipedia¹⁹, kennis van Stichting Leerplanontwikkeling²⁰ (Enschede), en een afstudeerscriptie van de logopedist dhr. Piet de Jong²¹. Ook de *Kleine ontwikkelingspsychologie, deel 2*²² van Rita Kohnstamm en het boek *Opvoeding in verandering*²³ van Marinus Traas verschaften veel inzicht.

2.2.1 Baby's, dreumesen, peuters en kleuters, 0 tot 6 jaar

Een pas geboren kind van 0 tot 1 jaar noemt men een *baby*. Baby's hebben enkele reflexen en beginnen zich lichamelijk en geestelijk te ontwikkelen, zij ontwikkelen *grove motorieken* zoals zitten, staan en lopen. Daarnaast ontwikkelen ze *fijne motorieken* en ondergaan zij hun eerste sociale ontwikkelingen door onder andere de omgang met ouders en familie. *Dreumesen* (1-2 jaar) ontwikkelen hun *grove en fijne motorieken* steeds meer, ook hun *sociale ontwikkelingen* zetten voort. Ook leren zij woordjes te zeggen. Bij *peuters* (2-4 jaar) ontwikkelt de *spreekvaardigheid en woordenkennis* zich in een rap tempo. *Kleuters* (4-6 jaar) van 4 jaar mogen naar de basisschool, vanaf 5jarige leeftijd zijn kinderen verplicht naar *school* te gaan. Op de basisschool leren zij de *basismotorieken* en vaardigheden met betrekking tot *schrijven*, een pen of potlood vast houden en dergelijke. Ook leren zij tellen, zij leren *getallen* kennen, *tekenen* en letters te herkennen. Daarnaast leren zij vaardigheden als fietsen en veters strikken. Hoe ouder een kind wordt des te meer *invloeden van buitenaf* er nodig zijn om nieuwe ontwikkelingen te creëren. Kleuters komen tot het besef dat zij een persoon op zich zijn naast alle anderen, dus een *individu*. Kleuters zullen een positief en reëel *zelfbeeld* moeten ontwikkelen, ze zijn veel met zich zelf bezig (*egocentrisch*). Ze kunnen zich nog niet goed inleven in anderen en denken dat iedereen hetzelfde denkt of voelt als zij. Hoe ouder ze worden des te meer ze leren dat er vergelijkingen maar ook verschillen zijn tussen mensen en situaties. Kleuters worden zich bewust van hun eigen *kwetsbaarheid* waardoor ze last van angstgevoelens kunnen krijgen. Jonge kinderen uiten zich vooral met hun *lichaam* en hebben behoefte aan lichamelijk contact. Ze leren om te gaan met *gevoelens, regels en conflicten* in het sociale leven. Ze begrijpen het verschil tussen goed en slecht nog niet goed, hebben geen inzicht in de achterliggende gedachten, voor een kleuter telt hetgeen dat hij of zij ziet gebeuren. Naarmate zij ouder worden zullen ze het steeds beter begrijpen. Tot slot zijn kleuters erg *beïnvloedbaar*.

2.2.2 Schoolkinderen, 6 tot 12 jaar

Schoolkinderen van 6 tot 12 jaar vormen de doelgroep van deze scriptie. Daarom zal juist op deze groep extra diep ingegaan worden. Allereerst is het belangrijk te benoemen dat de leeftijden van schoolkinderen kunnen variëren. Een kind dat in groep 8 zit kan net 11 jaar geworden zijn, maar kan ook al ouder of net iets jonger zijn. Daarnaast is het belangrijk te benoemen dat jonge schoolkinderen minder ontwikkeld zullen zijn in de behandelde onderwerpen dan de oudere kinderen. De *mate van ontwikkeling* verschilt per individueel kind, maar groeit wel

¹⁹ Encyclopedie: www.wikipedia.nl

²⁰ Sociaal emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs: www.sociaalemotioneel.nl

²¹ Jong, P., Scriptie sociale vaardigheden 2005: members.lycos.nl/socialevaardigheden

²² Kohnstamm, R. (2002), De kleine ontwikkelingspsychologie, deel 2: de schoolleeftijd, Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum

²³ Traas, M. (2003), Opvoeding in verandering, een veranderende maatschappij en de opvoeding van jongeren, Baarn: HBuitgevers

naarmate kinderen ouder worden. Alle ontwikkelingen die schoolkinderen ondergaan kunnen zorgen voor een verminderd zelfvertrouwen, grotere kwetsbaarheid en emotionele instabiliteit. Schoolkinderen hebben *steun* nodig van mensen in hun directe omgeving bij bijvoorbeeld het omgaan met lichamelijke veranderingen, de groei naar zelfstandigheid, de relatie met leeftijdsgenoten, de druk van buitenaf en de confrontatie met zichzelf en met de buitenwereld.

School

Schoolkinderen leren op de basisschool *lezen*, *schrijven* en *rekenen*. Zij krijgen verkeersles en krijgen in de hogere klassen les in aardrijkskunde, biologie, geschiedenis en engels. Dit zijn allerlei vakken die kinderen aan *het denken zetten*, de kinderen beginnen het *formele leren* te ontwikkelen en zullen steeds minder spelenderwijs gaan leren zoals zij dit in de lagere klassen wel deden. Ook de motorische vaardigheden worden steeds verder ontwikkeld, via bijvoorbeeld les in handvaardigheid. Lezen en schrijven zijn belangrijke *basisvaardigheden* die kinderen in hun latere leven hard nodig hebben. Vanaf circa 6 jarige leeftijd wordt kinderen het fijne van het lezen en schrijven geleerd. Een *stimulus* van bijvoorbeeld huis uit bevordert de ontwikkelingen op dit gebied. Als een kind thuis samen met de ouders bijvoorbeeld veel leest dan zal dit hem of haar helpen in de verdere ontwikkeling. Om te leren lezen en schrijven hebben de kinderen *geduld* nodig, moeten zij hun *woordenschat* kunnen verbreden, zich aan een aantal regels leren houden, oog voor *details* ontwikkelen en zij trainen hun *korte termijn geheugen*. Zij leren woorden en zinnen goed te *interpreteren* en gebruiken. Hoe ouder en verder ontwikkeld de kinderen zijn, des te beter kunnen zij de woorden in samenhang met elkaar tot bijvoorbeeld een zin of verhaal brengen. Ook leren kinderen naarmate zij ouder worden *begrijpend* lezen en schrijven. Het gaat hierbij niet meer om enkel woorden te lezen en schrijven, maar om teksten inhoudelijk te kunnen *begrijpen*. Kinderen leren zo een *plan* te bedenken “wat en voor wie ga ik schrijven?”, een stuk je *componeren* “op welke manier doe ik dit en in welke volgorde?” en te *corrigeren* “ik kan dit beter anders schrijven”. Er zijn kinderen die *dyslectisch* zijn. Dit kan leiden tot faalangst en kan *onderwijsachterstanden* tot gevolg hebben. Dyslexie duidt in het onderwijs op *woordblindheid*. Over het algemeen zijn meer jongens dyslectisch dan meisjes. Ook het kunnen *rekenen* is een belangrijk basisinstrument voor in het verdere leven. Kinderen leren eerst goed te tellen en leren daarna sommen te maken en op te lossen. Ook leren zij hoe zij *rekenvaardigheden* in de realiteit kunnen gebruiken waardoor zij *inzicht* krijgen in wat zij zoal met deze vaardigheden kunnen doen. Meisjes vinden rekenen vaak moeilijker dan jongens en vinden het daarom soms minder leuk. Door rekenen leren kinderen ook hoe zij in de toekomst met geld kunnen omgaan. Zij krijgen inzicht in waarden, kosten en dergelijke. Met 10 cent kun je bijvoorbeeld niet een mooie nieuwe fiets kopen! Tot circa de 7jarige leeftijd denken kinderen dat geld zomaar ergens vandaan komt. Zij hebben er geen tot weinig *beseft* van dat geld verdiend moet worden. Hoe ouder de kinderen zijn des te beter zij dit begrijpen.

Vrije tijd

Kinderen zijn meestal *thuis* of op *school* te vinden. Daarnaast spelen zij *buiten*, op straat, in de speeltuin, in het park, op het voetbalveld, bij *vrienden* thuis of bij het wijkcentrum. Ook brengen kinderen hun vrije tijd door bij *verenigingen*, zoals sportclubs, kerkverenigingen, de muziek- of dansschool of andere culturele- of kunstzinnige clubs. Sommige kinderen gaan na schooltijd naar een oppas of naar na- of buitenschoolse *opvang*. Kinderen krijgen ook *zwemles*. De *sociale ontwikkelingen* worden hierdoor flink versterkt. Op school en ook in het verenigingsleven en dergelijke zijn duidelijke verschillen in *prestaties* zichtbaar. Niet ieder kind leert even snel of gemakkelijk of kan even makkelijk mee met de groep. Hierbij spelen allerlei factoren een belangrijke invloed. Hierop wordt in hoofdstuk 3 *Jeugdproblematieken* dieper ingegaan.

Gedachtegang

Wat een kind ziet gebeuren of waarneemt is, vooral bij de jongere schoolkinderen, van invloed op de *gedachtegang* en het *gedrag*. Vooral jonge kinderen denken in beelden, ze hebben veel fantasieën en kunnen nog niet goed het echte van het niet echte *onderscheiden*. Hoe ouder kinderen worden, des te meer zij ook in *woorden* gaan denken en des te beter zij de *realiteit* kunnen onderscheiden van fantasie. Kinderen denken vooral *intuïtief*, op gevoel. Vooral jonge schoolkinderen zijn nog niet competent om duidelijke samenhangen te herkennen. Zij beschrijven situaties aan de hand van gebeurtenissen: “en toen... en toen.... en daarna..” terwijl oudere kinderen een situatie zullen beschrijven aan de hand van gebeurtenissen en redeneringen: “eerst

gebeurde.... maar omdat.... gebeurde er dit.... en toen.... en daarom...". Jonge kinderen hebben nog niet goed door wat het *gevolg of effect* van bepaalde gebeurtenissen kan zijn. Naarmate kinderen ouder worden, vanaf een jaar of 8, krijgen zij hier een steeds beter inzicht in en leren zij steeds beter te relativiseren. Zij leren logischer te denken en te beredeneren. Zij leren *verbanden* te leggen en conclusies te trekken. Schoolkinderen denken vooral ook over het *hier en nu*. Ze zien nog niet altijd in welke gevolgen bepaalde gebeurtenissen kunnen hebben voor hun eigen toekomst of de toekomst van anderen. Opvallend is dat er veelal in *2delingen* gedacht en gesproken wordt, de vraag is bijvoorbeeld of iemand trek heeft in een lollie of een ijsje. Kinderen gaan naarmate zij ouder worden wel steeds *realistischer denken*. Dit wordt bijvoorbeeld duidelijk in hun spelvormen en spelgedrag. Ze spelen de *grote mensenwereld* na, zoals zij dit voor zich zien. Ook beginnen kinderen *vooroordelen* te ontwikkelen. Dit gebeurt veelal onder *invloed* van vriendjes, media of ouders en docenten. Als moeder bijvoorbeeld zegt dat Chinezen stinken dan zal dat wel zo zijn en dan zal een kind misschien niet meer met een Chinees kind uit de straat willen spelen. Hoe *intelligenter* een kind is, des te makkelijker hij of zij zelf spontaan tot bepaalde inzichten kan komen. Meer intelligente kinderen hoeven minder vaak op dingen gewezen te worden dan minder intelligente kinderen.

Ik en anderen

Kinderen krijgen een steeds groter besef van wie zij zelf zijn ten opzichte van anderen: namelijk *IK!* Schoolkinderen gaan op zoek naar de eigen ik, ze beseffen steeds meer dat zij eigen ideeën en behoeftes hebben: "Ik vind dit leuk, ik vind hem stom, ik houd van appelmoes, ik kan heel goed balletten, ik ben grappig, enzovoorts". Kinderen vergelijken zichzelf met anderen, worden nieuwsgierig en gemotiveerd om *zichzelf te onderscheiden van anderen*. Ze gaan zichzelf waarderend, waardoor zij ook een bepaalde vorm van *zelfvertrouwen* ontwikkelen. Kinderen die veel zelfvertrouwen hebben nemen gemakkelijker deel aan bijvoorbeeld een discussie, zij durven makkelijker voor hun mening uit te komen en kunnen beter omgaan met *kritiek* dan kinderen die minder zelfvertrouwen hebben. Kinderen leren dat zij soms hun best moeten doen voor dingen en soms gaat het vanzelf. Het *ikbesef* wordt naarmate de kinderen ouder worden steeds groter. Bij allochtone kinderen spelen hierbij ook vragen en opvallendheden rondom de eigen *religie en cultuur*, bijvoorbeeld: "ik ben Turks, ik ben moslim, ik ben hier trots op, ik houd ervan om op vakantie te gaan naar Turkije, ik ben mooi, ik heb mooie donkere haren enzovoorts". Kinderen beginnen hiermee dus al hun *eigen identiteit* te ontwikkelen. Ze leren *eigen keuzes* te maken en te uitten. Naarmate kinderen ouder worden, worden zij wat slordiger in hun doen en laten. Kinderen hebben voldoende *intrinsieke* (vanuit zichzelf) en *extrinsieke motivatie* (van buitenaf) nodig om zich goed verder te kunnen ontwikkelen. Ook hebben zij het nodig dat zij *beloond* worden voor hun prestaties. Schoolkinderen willen op een gegeven moment *ergens bij horen*. Ze hebben vrienden, op school maar ook in de buurt, waarmee zij dagelijks spelen waardoor zij *mensenkennis* opdoen. Zo'n 40% van de tijd dat schoolkinderen wakker zijn brengen zij door met andere kinderen. Kinderen vergelijken zich vooral met kinderen of personen die ouder dan zijzelf zijn en nemen hier een *voorbeeld* aan. Zij *imiteren* vaak het gedrag en taalgebruik van deze anderen. Zij doen zo ook *ervaring* op met agressief gedrag, ruzie en conflicten, pesterijen, eer, stoerheid, opkomen voor jezelf of voor je vriendjes of broertje en dergelijke. Daar tegenover staat dat zij naarmate zij ouder worden steeds beter rekening houden met de *gevoelens en gedachten* van de anderen. Ze kunnen zich steeds beter *inleven* in anderen, leren een ander te begrijpen door ervoor open te staan, door afstand te nemen en door niet meteen af te gaan op het waarneembare gedrag. Zij tonen meer *interesse* in de achterliggende gedachten, komen erachter dat niet iedereen hetzelfde denkt maar dat er juist *verschillende gedachten* rondom een zelfde onderwerp kunnen spelen.

Pesten

Kinderen vinden het belangrijk dat zij zich van anderen kunnen *onderscheiden* maar vinden het ook belangrijk dat de *verschillen niet te groot* worden. Anders zouden ze misschien gepest kunnen worden. Kinderen die namelijk *anders* zijn, zijn vaker slachtoffer van *pesterijen*. Het kan gaan om uiterlijke kenmerken, de uitstraling, naam of dingen die een kind wel of niet mag of durft. Bij pesterijen zijn er altijd de *pestkoppen* en de *zondebokken*. Kenmerken van een pestkop zijn dat zij vol met *agressie of kwaadheid* kunnen zitten en dat zij door te pesten de aandacht naar zich toe kunnen trekken, negatieve aandacht. De zondebok is meestal een weinig *weerbaar*, weinig *assertief* kind binnen de groep die zich niet durft te verzetten en die misschien

verlegen is en zich *onderdanig* opstelt. Het is daardoor een *makkelijk slachtoffer* voor de pestkop en voor andere kinderen binnen de groep die het gedrag van de pestkop kunnen of zullen imiteren. Pesten komt overal voor, op school, op straat, bij de sportclub en ook thuis tussen broers en zussen of zelfs door ouders. Pesten komt *incidenteel* maar vooral ook *structureel* voor. Als een kind eenmaal de zondebok is, is het vaak lastig om uit deze situatie te komen, het kind komt in een soort *spiraal* terecht die op de een of andere manier moet worden *doorbroken*. Dit kan door bijvoorbeeld van school te veranderen maar juist ook door een kind zelf aan te pakken.

Persoonlijkheden, groepen en type kinderen

Binnen *groepen* kinderen zijn er vaak verschillende *rolverdelingen* te onderscheiden. Zo zijn er kinderen die vooral indruk willen maken, op willen vallen, belangrijk gevonden willen worden, die stoer willen doen, die bazig zijn (dominantie), er zijn actieveelingen, agressieveelingen, de 'popiopi's' (populair) maar ook juist rustige kinderen die het allemaal wel best vinden, kinderen in de slachtofferrol, minder weerbare kinderen en er zijn meelopers. Deze laatste hebben veelal niet echt een eigen mening en doen gewoon mee met de rest. Rita Kohnstamm²⁴ onderscheidt 5 *hoofdcategorieën* waarbinnen de *persoonlijkheden* van schoolkinderen kunnen worden ondergebracht, namelijk:

- *Extraversie*: het betreft kinderen die toenadering zoeken, ondernemend zijn, vrij in omgang zijn en niet verlegen zijn, die vrolijk, enthousiast en opgewekt zijn en die meestal ook populair en energiek zijn en dus veel mensen om zich heen wensen te hebben;
- *Vriendelijkheid*: waarbij het gaat om dominantie, nadrukkelijke aanwezigheid, strijdlustigheid, maar waarbij het ook om zorgzaamheid, vriendelijkheid en trouw kan gaan en om gevoeligheid, aanhankelijkheid, eerlijkheid en acceptatie van grenzen;
- *Zorgvuldigheid*: hierbij gaat het om kinderen die de taken serieus nemen, die doorzettingsvermogen hebben, die bedachtzaam zijn, soms van alles tegelijk willen doen en die het zichzelf ook best moeilijk kunnen maken;
- *Emotionele stabiliteit*: waarbij het gaat om aanpassingsvermogen, evenwichtigheid, weinig tijd hebben om emoties te verwerken, zelfverzekerdheid, assertiviteit, gehoorzaamheid, en om gemakkelijke kinderen;
- *Ontwikkeling*: hierbij gaat het om de nieuwsgierige kant van kinderen, leergierigheid, schoolgerichtheid, prestaties, fantasierijk zijn, handigheid en zelfstandigheid.

Ook onderscheid zij 3 *groepen* kinderen, namelijk:

- De *groep*: dit is een vrij vaste groep waarbij er vaak sprake van een gemeenschappelijke interesse is en soms ook een leider. Kinderen kunnen binnen de groep een speciale band hebben met elkaar. Deze banden zijn stabiel, maar als er bijvoorbeeld ruzie ontstaat, valt de groep waarschijnlijk uit elkaar;
- Het *netwerk*: het netwerk is voor schoolkinderen waarschijnlijk de beste plek om zich in te bevinden. Kinderen kunnen binnen het netwerk ook een speciale band hebben met elkaar maar deze kunnen regelmatig wisselen, een netwerk is dus wat flexibeler dan een groep. Netwerken zijn over het algemeen stabiel, als er ruzie ontstaat, wil dit niet zeggen dat het netwerk uiteenvalt. Het komt vroeg of laat wel weer goed;
- Het *interactieveld*: dit veld bestaat uit kinderen die door bepaalde omstandigheden korte relaties hebben met anderen. De kinderen trekken enige tijd met elkaar op en daarna niet meer. Er is een vriendelijke en oppervlakkige band. Meestal horen de kinderen niet echt bij een vast groepje of netwerk en dus schommelen zij hier een beetje tussen.

Binnen deze groepen onderscheidt Rita Kohnstam vervolgens 4 *typen* kinderen:

- *Randfiguren*: deze kinderen horen eigenlijk niet echt ergens bij en er wordt ook nauwelijks rekening met hen gehouden. Soms probeert een kind binnen een bepaald netwerk of een bepaalde groep binnen te dringen door bepaald gedrag te vertonen, maar dit lukt niet altijd;
- *Wisselaars*: deze kinderen horen wel bij een groep of netwerk, maar niet voor lange tijd. Zij zijn actief betrokken binnen de groep, maar kunnen makkelijk naar een andere groep of netwerk overstappen;

²⁴ Kohnstamm, R. (2002), De kleine ontwikkelingspsychologie, deel 2: de schoolleeftijd, Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum

- *Blijvers*: dit zijn kinderen die voor langdurige tijd een hechte band met elkaar hebben;
- *Intensieven*: deze kunnen én een langdurige hechte band hebben met een bepaald groepje kinderen én kunnen tegelijkertijd korte intensieve relaties hebben met anderen.

Er zijn altijd een aantal *populaire* en *minder populaire* kinderen in een groep of klas. Tegen de populaire kinderen wordt veelal opgekeken en het gedrag dat zij vertonen en de taal die zij gebruiken wordt vaak *geïmiteerd* door anderen, om erbij te horen. Populaire kinderen klieken vaak samen. Ze zijn sociaal intelligent, geen allemansvriend, vaak leuk om te zien, initiatiefrijk, coöperatief, sportief en hebben vaak zelfvertrouwen. Het valt op dat *populariteit* de *schoolprestaties* veelal ten goede komt. Zoals populaire kinderen *samen klieken* doen de minder populaire kinderen dit vaak ook. Kinderen die bijvoorbeeld gepest worden trekken sneller naar elkaar toe dan naar anderen.

Meisjes en jongens

Jonge kinderen *mengen* zich gemakkelijker met kinderen van een andere sekse dan oudere kinderen. Op latere leeftijd, zo rond de 10 of 11 jaar vindt er een zekere scheiding, ook wel *segregatie* genoemd, plaats. Er wordt een steeds duidelijker *onderscheid* gemaakt tussen *meisjesbezigheden* en *jongensbezigheden*, voetballen is bijvoorbeeld een zaak voor jongens. De omgang tussen meisjes en jongens verandert naarmate zij steeds meer hun *eigen identiteit* beginnen te ontdekken en te vormen. Meisjes worden naarmate zij groeien en ouder worden steeds vlotter, bijdehanter en ook al rijper dan jongens. Over het algemeen zijn jongens eerder geneigd om te gaan vechten dan meisjes, meisjes negeren iets of praten er liever over. Jongens zijn technischer dan meisjes. Meisjes zijn weer intiemer, emotioneler, wantrouwiger en eerder verlegen. Jongens nemen een nieuw kind eerder op in hun groep dan meisjes. Meisjes worden vaker getroost dan jongens. Jongens hebben vaker *gedragsproblemen* en meisjes zijn vaak geneigd om dingen te herhalen, terwijl jongens graag nieuwe ervaringen opdoen.

Sociale omgang

De *sociale ontwikkeling* van kinderen groeit snel naarmate zij ouder worden, ze krijgen meer *aandacht voor anderen*. Des te jonger een kind is des te meer hij of zij de aandacht opeist: “ikke, ikke, ikke!”. Schoolkinderen sluiten *vriendschappen*, leren anderen te *begrijpen* en leren zichzelf kennen waardoor zij makkelijker en socialer met andere om kunnen gaan. *Ouders* spelen bij deze sociale ontwikkelingen een zeer belangrijke rol aangezien zij oog hebben voor de (*culturele*) *verschillen* tussen de thuissituatie en de meeste niet-thuissituaties.

Gevoelens en emoties

Naar mate kinderen ouder worden, worden zij *gevoeliger* voor van alles en nog wat. *Optimisme* is in een kinderleven normaal. Dit is meestal een gegeven dat kinderen meenemen uit een positieve, optimistische opvoeding. Het gedrag van de schoolkinderen wordt naarmate zij ouder worden steeds meer beïnvloed door *achterliggende gedachten*, redeneringen en zijn dus niet per definitie meer afhankelijk van de *gebeurtenissen* die zij zien. Kinderen krijgen steeds meer zelfvertrouwen en leren om te gaan met hun *emoties*. Ze worden zich er steeds meer van bewust dat zij een groeiproces doorgaan, dat zij in *ontwikkeling* zijn en dat dingen dus niet altijd zo-maar kunnen. Zij leren dat zij zich ervoor moeten inzetten om iets te kunnen of te *bereiken*. Zij hebben een zekere mate van *waardering* nodig, van *erkenning* en *bevestiging*. Een goede band tussen de ouders heeft een positieve invloed op kinderen. Het geeft ze een goed gevoel en werkt daardoor meer stimulerend dan wanneer ouders het niet goed met elkaar kunnen vinden. *Humor* is een middel dat kinderen helpt om hun problemen de baas te kunnen blijven. Het is voor hen een manier om staande te kunnen blijven in een wereld vol veranderingen. *Agressief gedrag* bij kinderen is meestal een uiting van kwaadheid, ergernis, geprikkeldheid of geeft een gemis in de mate van zelfbeheersing aan. Het uiten van kwaadheid doen kinderen naarmate zij ouder worden steeds meer *verbaal* dan *fysiek*.

Onafhankelijkheid en zelfstandigheid

Kinderen worden in hun groei steeds *onafhankelijker*, *zelfstandiger* en *zelfredzamer*. Ze kunnen beter aangeven hoe en waarom zij op een bepaalde manier over iets denken. Ze leren steeds meer *eigen verantwoordelijkheden* te nemen. Ze willen weten waarom iets is zoals het is en proberen dit zelf te achterhalen. Ze tonen dus interesse in het hoe en waarom (ethiek, moraal).

Ze hebben een eigen wil of creëren deze en sluiten aan bij groepen of kinderen die veelal net zo zijn als zij of waar ze tegen op kijken, waarin zij zichzelf kunnen herkennen of waarin zij een soort voorbeeld zien. Ze leren *eigen keuzes* te maken en voor zichzelf op te komen, ze leren problemen zelf op te lossen en leren zelf dingen uit te zoeken of te onderzoeken. Ook willen kinderen naarmate zij ouder worden meer *privacy*. De eigen ideeën over *zelfstandigheid*, *verantwoordelijkheid* en onafhankelijkheid kunnen botsen met de regels van ouders, docenten of anderen. Kinderen kunnen *kritisch* worden over hun opvoeding, doordat zij zien hoe het anders kan. Hier moeten de kinderen dus mee leren om te gaan. *Allochtone kinderen* kunnen terugvallen op hun eigen religie en de daarbij horende cultuur. Bij autochtone kinderen kan dit ook, maar een allochtone cultuur onderscheidt zich veelal duidelijk via de eigen culturele kenmerken ten opzichte van de cultuur van autochtone schoolkinderen. De religie en cultuur vormen een belangrijk deel van hun leven, van hun *identiteit*. Een kind neemt namelijk over wat er in de eigen cultuur belangrijk gevonden wordt. Veel kinderen hebben een soort trots over hun cultuur en dit maakt hen *zelfverzekerder*, of juist niet. Van gezin tot gezin kunnen de regels en *verwachtingen* omtrent zelfstandigheid veel van elkaar verschillen. In het ene gezin kan van een 10jarige verwacht worden dat het kind zelf op zijn of haar babyzusje past, terwijl dit in een ander gezin ondenkbaar is. Van kinderen die opgroeien in *eenoudergezinnen* wordt vaak meer verwacht, zij worden eerder op zichzelf aangewezen en kunnen daardoor sneller zelfstandiger worden dan andere kinderen. Kinderen leren zelf hun angsten te overwinnen en om te gaan met *tegenslagen*. Zij willen mislukkingen vermijden en kunnen beschikken over een positieve of negatieve vorm van *faalangst*. Bij positieve faalangst gaat het erom dat een kind zich ertoe zet om toch te proberen er iets van te maken, bij negatieve faalangst verlammen ze zichzelf door ervan uit te gaan dat iets toch zal mislukken. Ze krijgen dus ook bepaalde verwachtingen ten opzichte van zichzelf. Tot slot krijgen veel schoolkinderen *zakgeld* van hun ouders. Het betreft hier vooral de wat oudere kinderen. Zij ontwikkelen zo een basis in het zelf leren om gaan met geld.

Kinderzorgen

Ondanks de *drift* om onafhankelijk, hulpeloos en zelfstandig te kunnen zijn kunnen kinderen soms ook een drang hebben om weer even als een klein kind behandeld te worden. Dit komt vooral voor wanneer een kind angstig is, niet lekker in z'n vel zit of bijvoorbeeld ziek is. Ze zoeken dan als het ware de warmte, *veiligheid* en *bescherming* van het *vertrouwde* en bekende vroegere leven weer op. Ook kinderen kunnen dus allerlei zorgen hebben, er kunnen verschillende *stressfactoren* in hun leven spelen die hun ontwikkeling kunnen belemmeren. Het betreft hier *chronische omstandigheden* als armoede, verwaarlozing, structureel gepest worden, bedplassen, problemen bij de ouders, een echtscheiding, buitengesloten of genegeerd worden door anderen of achterstanden op school. Ook zijn er *incidentele situaties* die ook wel *life-events* genoemd worden, zoals het overlijden van een huisdier of oma, ziek zijn, de geboorte van een broertje of zusje en een verhuizing. Ook onderwerpen als oorlog, natuurrampen en dood, zoals dit in de *media* naar voren komt en zoals kinderen hierover op school tijdens bijvoorbeeld het vak geschiedenis leren, kunnen bij kinderen angstgevoelens oproepen. Schoolkinderen *passen* hun *gedrag aan*, aan de situatie, het is nu eenmaal zo. De familie vervult hierbij een belangrijke rol, zij moeten hun kind *steun* en *kracht* geven om verder te kunnen.

Media en cultuur

Zoals uit de in hoofdstuk 2.1 beschreven onderzoeksgegevens is gebleken kijken kinderen veel *televisie* en gebruiken zij graag de computer. Daarnaast zijn kindermagazines en *kinderboeken* ook belangrijke media in het leven van schoolkinderen. Via deze media maken kinderen onder andere kennis met *cultuur*. Rita Kohnstamm geeft in haar boek de volgende definitie aan cultuur: "het totale patroon van een menselijke samenleving, met alles daarin dat in de loop der eeuwen tot ontwikkeling is gebracht, zoals rechtssystemen, godsdiensten, techniek, opvattingen over hoe zich men hoort te gedragen, en ook de cultuur in de engere kunstzinnige betekenis, die uit het gewone spraakgebruik." De accenten in hedendaagse kinderboeken zijn vooral gericht op *avontuur* en op *reële verhalen* met een goede afloop, waarbij allerlei narigheden en problemen aan bod komen. De *belevingswereld* van kinderen wordt door lezen vergroot. Kinderen willen graag spanning in het verhaal hebben, ze willen dat het *nieuwsgierigheid* oproept. Televisie kan kinderen confronteren met de volwassen wereld. Kinderen zien op televisie dingen waarvan men soms liever zou willen dat zij deze niet konden zien. Wel zijn er programma's waarbij aangegeven wordt voor welke leeftijd het is bedoeld, zodat kinderen toch beschermd kunnen worden

tegen voor hen *slechte beelden* en gebeurtenissen. Op televisie wordt er in een korte tijd veel verteld, een kind krijgt veel korte beelden te zien en moet deze maar in een bepaalde *context* zien te plaatsen, het zien te begrijpen. Kinderen kijken televisie omdat zij het ontspannend vinden, soms gaat het om de informatie die te zien of horen is en soms gaat het erom dat kinderen de werkelijkheid willen ontvluchten. Vaak kijken kinderen een bepaald programma omdat hun vriendjes het ook kijken. Televisie kan soms een slecht voorbeeld zijn voor kinderen. Als zij zien dat een acteur iemand in elkaar slaat omdat hij gelogen heeft kunnen kinderen dit gedrag, wanneer zij in een soortgelijke situatie verkeren, *imiteren*. Zij denken soms dat het echt is of dat het zo hoort, terwijl dit niet zo is. *Geweld* op televisie is spannend, agressief en stoer. Jongens kijken liever naar geweldadige (teken)films dan meisjes, jongens vinden wat zij zien niet altijd erg, zij ervaren het op een andere manier dan meisjes. Ook *reclames* hebben een belangrijke invloed op schoolkinderen. In reclames zien zij regelmatig gebeurtenissen of producten die de kinderen uiteindelijk zelf dan ook willen hebben of doen. Schoolkinderen zien op televisie het liefst dramafilms of tekenfilms, samenwerking, nieuwsgierigheid, jongere acteurs, humor, goede acteurs, iets interessants en amusement. Vanaf 9jarige leeftijd kijken kinderen ook graag naar volwassenenprogramma's. Het *verschil tussen lezen en televisie kijken* zit hem in de volgende punten: lezen is te onderbreken, televisie niet; in een boek kan een kind terugbladeren, bij de televisie niet; in een boek is het kind aangewezen op taal, bij de televisie niet; op de televisie zijn veel meer details te zien dan dat een schrijver in een boek zou kunnen omschrijven; snelle beelden op de televisie houden de aandacht van kinderen beter vast dan geschreven tekst in een boek; van kijken naar een verhaal in beelden wordt door kinderen meer onthouden, terwijl er bij een verhaal veel meer fantasie komt kijken en het kind er zelf een veel beeldender verhaal bij kan bedenken. De *computer* is een snel, slim en leuk apparaat waar kinderen mee kunnen spelen, informatie mee kunnen opzoeken of uitwisselen, waarmee zij met hun vrienden kunnen e-mailen en chatten en waarop zij huiswerk kunnen maken. Bijna iedereen heeft een computer in huis en kinderen kunnen er van jongs af aan mee overweg. Met *internet* gaat er een wereld voor hen open en schoolkinderen weten niet beter dan dat dit er is. Ook *spelcomputers* (gameboy, xbox, playstation) hebben veel kinderen in huis.

Moraal, normen en waarden

Schoolkinderen worden, zoals eerder beschreven is, zelfstandiger en zullen daarom minder vaak om bijvoorbeeld toestemming vragen bij de ouders. Schoolkinderen ontwikkelen een *intern geweten* en leren zelf het verschil te zien tussen wat *moreel goed of slecht* is. Ze leren hun eigen *normen en waarden* op te stellen en te herkennen die bij hun eigen leeftijd passen. Ook leren zij om te gaan met *morele dilemma's*, niet iedereen denkt immers hetzelfde en niet iedereen lost een probleem bijvoorbeeld hetzelfde op. Kinderen ontwikkelen hun eigen *ideaalbeeld*, een beeld van hoe zij willen zijn. Ze leren hoe zij zich horen te gedragen in de cultuur waarin zij leven. Bij een *overtreding* van de normen kunnen zij een *schuldgevoel* of een gevoel van *schaamte* krijgen. Vooral bij jongere kinderen is dit het geval.

2.2.3 Pubers en adolescenten, 12 tot 21 jaar

Een *puber* (12-18 jaar) gaat naar de middelbare school. Pubers komen in contact met andere jeugdigen, andere gewoontes, een andere manier van onderwijs, een andere cultuur. Niet iedere jeugdige ontwikkelt zich even snel waardoor er veel soms grote verschillen naar voren komen. Pubers ondergaan allerlei snelle veranderingen en ontwikkelingen die gevolgen hebben voor onder andere hun *lichamelijke kenmerken* en de *sociaalemotionele ontwikkeling*. Ze worden niet meer als kind gezien en men heeft andere verwachtingen van hen. Dit is goed te merken aan hun gedrag. *Voortplantingsorganen* en *hormonen* beginnen zich verder te ontwikkelen en beginnen te functioneren. Hierdoor kunnen gevoelens van schaamte, onzekerheid en minderwaardigheid ontstaan. Pubers leren allerlei *nieuwe gevoelens* kennen zoals verliefdheid en velen beginnen in de puberteit te *experimenteren* met alcohol, seks en soms ook met drugs. In de puberteit komen jeugdigen in contact met de voor hen vaak *harde realiteit*, ze moeten hier mee zien om zien te gaan. Ieder doet dit op zijn of haar eigen manier. Pubers gaan door alle ontwikkelingen en veranderingen op zoek naar hun *eigen identiteit* en worden daarbij beïnvloed door onder andere vrienden, familie, school en de media. Het gevoel en de drang om *geliefd of populair* te zijn, op te vallen of om ergens bij te horen speelt een belangrijke rol in hun dagelijks leven. *Adolescenten* (18-21 jaar), ook wel jongvolwassenen genoemd, leren *geheel zelfstandig* te worden zodat zij *onafhankelijk* van anderen het volwassen leven in kunnen stromen.

2.3 JEUGDCULTUUR 21STE EEUW

Het boek Generatie Einstein²⁵ geeft inzicht in de *jongerengeneratie van de 21ste eeuw*. Volwassenen hebben veelal een *negatief beeld* van de jeugd van tegenwoordig. Dit komt vooral omdat men elkaar niet begrijpt, dit komt weer doordat het om 2 verschillende generaties gaat die geheel andere opvattingen en levenservaringen hebben. De jeugd van de 21ste eeuw is veel sneller, slimmer en socialer. Generatie Einstein is een generatie die is opgegroeid in een *snel groeiende informatiesamenleving*, tussen vele verschillende *communicatie-instrumenten* en een *informatiestroom* die waarschijnlijk nergens en nooit meer ophoudt. Daarnaast weten zij niet beter dan dat zij in een samenleving opgroeien waar *multiculturaliteit* normaal is en waarbij men rekening met elkaar houdt, maar wel voor zijn eigen *mening* uit mag of moet kunnen komen. Jongeren kunnen veel beter omgaan met de vele veranderingen in o.a. technologieën en communicatiemiddelen en met de multiculturalisering en internationalisering in de wereld en in het land²⁶. Voor hen is dit normaal. Belangrijk is te kijken naar welke *kansen* deze jongeren hebben en bieden, in plaats van alleen de negatieve kanten ervan op te merken.

De jeugd van de 21ste eeuw wordt vergeleken met andere generaties steeds jonger en *vroeger volwassen*, of zij lijken dit te zijn. Ze gedragen zich hiernaar en komen op deze manier in contact met alle gevaren en verleidingen van de volwassenenwereld. Ze zijn erg vluchtig. Volwassenen willen de jeugd vooral wijzen op *gevaren*, ze willen de mening van jongeren *sturen* of *vormen* of willen hen iets verkopen. Jongeren beginnen steeds vroeger en gemakkelijker te *experimenteren* met roken, alcohol, drugs en seks. Het hoort erbij. Ze leven, leren en werken in netwerken. *Groepsvorming* is een belangrijk iets. Samen sta je sterk. Ze hebben anderen nodig om zich heen, ze hebben *trouwe* en *loyale* mensen nodig die hen steunen en waarmee twijfels gedeeld kunnen worden. Ze gaan contacten aan met wie ze maar willen, zij hebben hier een *keuzevrijheid* in. Ze zijn sociaal betrokken en geïnteresseerd in anderen. Het gaat om zien en gezien worden. Ze houden van *eerlijkheid* en geloven of accepteren iets niet zomaar zonder dat het bewezen is. Ze hebben altijd wel iets te doen, hebben het *druk*. Ze kunnen hun aandacht niet goed op 1 ding houden, doen vaak meer dingen tegelijk en kunnen minder geconcentreerd werken zoals jeugdigen in andere generaties dit wel konden. Ze zijn best *verwend*, kunnen en willen alles maar hebben, het liefst het nieuwste van het nieuwste. Aangezien de ontwikkelingen in zo'n rap tempo verlopen is het normaal dat ze na een jaar bijvoorbeeld weer een nieuwe flatscreen aanschaffen, als ze daar het geld voor hebben. Ze hebben een *goede visie* en *vertrouwen* in de toekomst en in de *welvaart* in de wereld. Ze zijn *ambitieuw* en hebben dromen. De wereld ligt voor hen open. Ze hebben een *stevige basis*, weten door gebeurtenissen in het land wat kan en wat niet kan (moraal). Ze hebben (onder invloed van onder andere media en reclames) een eigen taaltje gecreëerd. Op het internet wordt veelal in *slang*, ook wel internettaal genoemd, gesproken met veel engelse termen en allerlei mooi verzonden afkortingen. Ze houden van *sport* en houden van uitdagingen, zijn creatief en *multidisciplinair* ingesteld (zoals Einstein). Ze hechten waarde aan het hebben van een *eigen identiteit*, het is belangrijk om jezelf te kunnen zijn, om *authentiek* te zijn. Ze schamen zich niet voor wie ze zijn, staan sterk in hun schoenen. Ze hechten waarde aan *eerlijkheid*, aan de *realiteit* en de *waarheid*. Ook hechten zij waarde aan de *kwaliteit* en *bruikbaarheid* middelen en aan de media. Ze willen *serieus* genomen worden, zakelijk handelen. *Eer*, *respect* en jezelf kunnen *ontplooiën* zijn belangrijke begrippen. Ze zijn maatschappelijk betrokken en komen uit voor hun mening.

Jongeren hebben tegenwoordig *meer geld te besteden*, ze hebben onder andere vaker een bijbaantje en verdienen daar een zakcentje. Sommigen krijgen zakgeld of kleedgeld. Er is een grotere verscheidenheid in materialen te verkrijgen en ze hebben veel keuzemogelijkheden. Binnen het gezin heeft de jeugd *meer te vertellen* en ze willen meer. Hebben ze dit niet, dan zorgen ze er wel voor dat ze het krijgen. Ze leven samen in het gezin, in harmonie. Ze ondergaan een *vrijere meer open opvoeding*, met minder taboes. Dingen zijn bespreekbaar. Daarnaast zijn scheidingen in het gezin normaler dan vroeger. De jongeren kunnen omgaan met de enorme hoeveelheid aan informatie die er op hun afkomt. Ze zijn slim in het selecteren van de voor hun

²⁵ Boschma, J., Groen, I. (2006), Generatie Einstein, slimmer sneller en socialer, communiceren met jongeren van de 21ste eeuw, Uitgeverij Pearson Prentice Hall NL

²⁶ Traas, M. (2003), Opvoeding in verandering, een veranderende maatschappij en de opvoeding van jongeren, Baarn: HBUitgevers

interessante of nuttige informatie. Ze kunnen op verschillende gemakkelijke manieren snel aan hun informatie komen en kunnen niet alleen info vinden maar het ook even gemakkelijk met anderen delen. Werkstukken voor *school* worden niet uit het hoofd gemaakt maar met behulp van informatie die van internet wordt geplukt. Leren gaat op basis van *praktische ervaringen* en niet zozeer alleen maar op basis van theorie. Het is gericht op de *ontwikkeling*, op *competenties* en op *samenwerking*. Er wordt geleerd in een bepaalde context, waarbij de leraar veelal de rol van *coach* inneemt en niet alleen die van wetenschapper. Ze leren *zelfstandiger* te handelen. Er wordt geleerd op een creatieve manier, via beeld en andere middelen.

Jongeren willen in de communicatie *2richtingsverkeer*, ze willen *participeren* en willen *interactie*. Ze zijn voortdurend bereikbaar en altijd met elkaar in contact. *Communicatie* vindt wereldwijd plaats, alles kan en grenzen verdwijnen. De media hebben een grote invloed op de jeugd. Op vele verschillende manieren kunnen de jongeren worden bereikt. De media weerspiegelt de *realiteit*. Er zijn veel realityprogramma's, veel talentenshows. De jeugd begrijpt de media beter dan oudere generaties, ze worden daarom ook wel *mediasmart* genoemd. Via een aantal specifieke communicatiemiddelen kan Generatie Einstein het best bereikt worden. Er zijn *middelen* om informatie uit te wisselen om de kennis te vergroten, om voorlichting te geven waarbij het vormen van een eigen mening centraal staat, om reclame te maken waardoor de aandacht en interesse van jongeren gewonnen kan worden en er is propaganda waarmee jongeren overgehaald kunnen worden tot bepaalde handelingen of aansluiting bij bepaalde gedachten. Dit kan door middel van evenementen, games, mobiele telefonie, sms acties, communities, weblogs en websites, televisie en radio, tijdschriften en kranten, email en chat en via communicatiemiddelen van bijvoorbeeld een sportclub of school. Jongeren willen *zien* en *gezien worden*, *luisteren*, *spreken* en *gehoord worden*. Bij de inhoudelijke invulling van communicatiemiddelen kan onderscheid gemaakt worden in doelgroep, subculturen, leeftijdsgroep, trends, waarden en drijfveren en aandachtspunten die uit onderzoek naar voren komen.

2.4 DE CMV'ER EN DE DOELGROEP

In dit hoofdstuk is antwoord gegeven op de 2de deelvraag van deze scriptie: *Uit wat voor type kinderen bestaat de doelgroep schoolkinderen van 6 tot 12 jaar oud? Hoe ontwikkelen zij zich? Wat zijn de belangrijkste kenmerken van deze doelgroep en wat zijn de belangrijkste factoren in hun leer- en leefomgeving die van invloed op hen kunnen zijn?*

CMV is *doelgroepenwerk*. Zoals in het vorige hoofdstuk al aangegeven werd kan een CMV'er te maken krijgen met aanpakken die *universeel* zijn, dus gericht op alle schoolkinderen van 6 tot 12 jaar, ongeacht hun achtergronden. Daarnaast werkt de CMV'er met *kwetsbare groepen*, het kan gaan om kinderen uit bepaalde *achterstands- of risicogroepen*. Hierbij gaat de CMV'er *selectief* te werk. Aangezien pas op latere leeftijd echt problemen tot uiting komen, richt de CMV'er zich met betrekking tot schoolkinderen niet in eerste instantie op geïndiceerde preventie. Kinderen die al op jongere leeftijd problemen vertonen vormen wel een doelgroep voor CMV, maar zij zijn eerder aangewezen op professionals uit de *maatschappelijke hulp- en dienstverlening*. De CMV'er speelt hierbij een rol door zijn *signalerende competenties* te benutten en kinderen door te verwijzen naar de juiste maatschappelijk werkers. Alvorens een CMV'er een *strategie of programma* kan *ontwikkelen* of een *bijdrage* kan *leveren aan preventieve aanpakken* gericht op schoolkinderen, is het belangrijk dat hij goed weet voor wie hij werkt en met wie hij te maken heeft of krijgt. In dit hoofdstuk is duidelijk geworden wie de *doelgroep kinderen van 6 tot 12 jaar* zijn, hoe zij over het algemeen denken en handelen en welke types er zoal zijn. Het is belangrijk dat de CMV'er zijn *doelgroep kent*, dat hij *in kan spelen* op de verschillende rollen en type kinderen waarmee hij te maken zal krijgen. Waar sprake is van groepen kinderen spelen verschillende groepsrollen en *groepsprocessen* een belangrijke rol in het CMV werk. De CMV'er kan deze rollen en processen *analyseren* en er op inspelen. Duidelijk is geworden op welke raakvlakken de CMV'er zich actief in zal moeten zetten, met welke ontwikkelingen en partijen hij te maken kan krijgen en waar hij zijn doelgroep het best kan vinden en benaderen. Kenmerkend aan CMV werk is dat de CMV'er zijn doelgroep *opzoekt* in de *omgeving waar zij leven*. Ook kenmerkend is dat hij *verbanden weet te leggen* tussen de verschillende vlakken, werkterreinen, ontwikkelingen en dergelijke. Zijn *coördinerende competenties* kan hij hier dus goed toepassen. De CMV'er is *alert* en *ondernemend*, weet waar hij moet zijn en hij weet hoe hij verantwoord op

bepaalde situaties met betrekking tot bepaalde groepen in kan spelen. Vanzelfsprekend doet hij dit *niet alleen*, hij weet de mensen en organisaties te *bereiken* die dicht bij de doelgroep staan en zal trachten *samenwerkingsverbanden* te *organiseren*.

De gegevens zoals beschreven in dit hoofdstuk zijn *algemeen*, in iedere stad, in iedere wijk, op iedere school en in ieder gezin ontwikkelen kinderen zich anders. Zoals ook in het vorige hoofdstuk benoemd werd kan van een CMV'er niet verwacht worden dat hij zomaar even kan bepalen met wat voor mensen hij te maken heeft. Overal *verschilt* dit en het is aan de CMV'er om in het gebied waar hij werkzaam is zijn doelgroep te analyseren. In deze scriptie is enkel een analyse gemaakt van landelijke gegevens, deze gegevens vormen een *samenknoping van ontwikkelingen* in bepaalde steden en wijken. Het zijn dus *aanknopingspunten* voor de CMV'er, maar per wijk kunnen er zich andere soorten doelgroepen en andere situatie voordoen. Veel *verschillende factoren* spelen een rol, die bepalend kan zijn voor hoe kinderen zich gedragen, hoe zij denken en hoe zij zich voelen. De CMV'er kan naar aanleiding van analyses en onderzoeken een *beeld schetsen* van hoe de situatie rondom de doelgroep is in een bepaald gebied. Deze analyse vormt een *basis voor de verdere uitwerking* van een preventieve aanpak. De CMV'er moet immers rekening houden met de wensen, behoeftes en interesses van zijn doelgroep. Alles dat hij bedenkt of doet, doet hij *in het belang van de schoolkinderen van 6 tot 12 jaar oud*. Dat staat voorop. De CMV'er dient een open, echte, eerlijke, enthousiaste, stimulerende en geïnteresseerde *houding* te hebben. Hij dient tot op zekere hoogte *actief betrokken* te zijn bij zijn doelgroep. Daarbij dient hij vooral aandacht te besteden aan de *kwaliteiten* van de kinderen en van situaties waarin zij verkeren, hij dient de *kansen optimaal te benutten*. De CMV'er gaat immers uit van een *optimistische en positieve benadering*. Het samen met de kinderen opfleuren van een wijk die gesloopt wordt, is een echte *CMV activiteit*. De CMV'er benadrukt hier het mooie of goede ergens van, en niet het negatieve. De kinderen leren *positief om te gaan* met voor hen indrukwekkende situaties, zij leren *respectvol* om te gaan met hun leefomgeving. Binnen de doelgroep kinderen dient de CMV'er ook *onderscheid* te maken tussen onder andere de *verschillende leeftijdsgroepen*. Een 6jarig kind luistert misschien liever naar verhalen en speelt liever met autootjes en poppen dan dat hij of zij deel uit maakt van een toneelspel, iets wat voor een 11jarige weer veel interessanter lijkt. Naast verschil in leeftijdscategorie dient de CMV'er rekening te houden met verschil in *seks*, verschil in *culturele* en *etnische achtergrond* en met (indien hij hiervan op de hoogte is) de *situatie* waarin kinderen verkeren.

De CMV'er dient *zorgvuldig* te werken. Een fout in de analyse kan leiden tot een aanpak die *flopt*, omdat hij niet goed aansluit bij de wensen, behoeftes en/of *mogelijkheden* van de doelgroep. In zijn onderzoek en analyse is het belangrijk dat de CMV'er zijn doelgroep en andere betrokkenen *actief benadert* en hen erbij *betrekt*. Ook in de ontwikkeling en uitvoering van een preventieve aanpak dient hij vooral de kinderen te betrekken, zij zijn uiteindelijk degenen waar het op gericht is. Het betrekken van de kinderen geeft de aanpak een *extra impuls*, het zal de *betrokkenheid vergroten*, de motivatie ten goede doen en dit alles zal uiteindelijk de *kwaliteit verhogen*. Het is algemeen bekend dat kinderen graag mee willen doen, ze willen er graag bij horen, ze zijn nieuwsgierig, fantasierijk en beschikken over een zekere mate van bemoeizucht, zeker naarmate ze ouder worden. Ze willen meehelpen, gehoord worden en gezien worden. Kinderen die dit minder hebben zullen door de CMV'er *aangestuurd* en *gestimuleerd* moeten worden om ook betrokken te raken, om ook te *participeren*. Dit is een belangrijk doel van het CMV werk. De CMV'er kan in zijn onderzoek en in de uitvoering kinderen bijvoorbeeld vragen *mee te denken* (door interviews, discussies, forums) en *mee te werken*. De CMV'er beschikt over een aantal goede *sociaal communicatieve vaardigheden* die hij met betrekking tot het werken met en voor de doelgroep goed moet benutten. Naast interactie en communicatie met kinderen is het belangrijk dat de CMV'er ook *overleg* voert met *andere betrokken partijen* en dat hij hen betreft bij het proces. De CMV'er heeft te maken met veel verschillende partijen en hun *belangen*, zoals een gemeente, welzijns-, en maatschappelijke organisaties, betrokkenen uit de wijk, van de school en de factoren die er spelen. De CMV'er kan *op verschillende niveau's communiceren*, hij dient zich aan te passen aan of hij dient aan te sluiten bij het niveau van de mensen waarmee hij werkt. Met kinderen kan hij geen ingewikkelde termen gebruiken en in de communicatie met kinderen moet de CMV'er aansluiten bij hun wensen en interesses. Hij kan de kinderen bijvoorbeeld benaderen via internet, de computer, televisie of andere media of hij kan ze direct aanspreken via een sociale werker in het buurthuis. Met een partij waarmee hij een professionele

relatie aan wil gaan of is aangegaan, moet hij zich ook *professioneel* kunnen *opstellen*. Sociale werkers in het werkveld die veel met kinderen te maken hebben, bijvoorbeeld in het kinderkwerk, kunnen samen met de CMV'er een goed *beeld schetsen* van bepaalde doelgroepen en situaties. Daarnaast kan de CMV'er via hen *in contact komen* met de kinderen. De CMV'er moet *op 1 lijn liggen* met de doelgroep. Aangezien er met kinderen gewerkt wordt is het wel belangrijk dat de CMV'er tot op zekere hoogte *boven de groep* staat. De kinderen moeten zich aan bepaalde *regels* houden en moeten weten wie er *gezag* heeft, het mooist zou zijn als zij deze regels *samen* met de begeleider of leiding gevende opstellen. *Vertrouwen* is een belangrijk onderdeel van een goede aanpak. Kinderen luisteren naar mensen die zij vertrouwen of waar zij tegen op kijken, een vreemde kan ze niet zomaar iets aanpraten. Daarom is het belangrijk dat ook hier de CMV'er *samenwerkt*. De kwaliteiten van de CMV'er op het gebied van *oriënteren en contacten leggen* spelen bij het *doelgroepgerichte werken* dus een zeer belangrijke rol.

Naast dat een CMV'er als *coördinator, onderzoeker, ontwikkelaar* of *bemiddelaar* op kan treden met betrekking tot de doelgroep, kan hij zelf ook *direct werkzaam* zijn als *begeleider* of *leiding gevende* van bijvoorbeeld een meidenclub, een weerbaarheidstraining, een bepaalde cursus of wat dan ook. De CMV'er beschikt over kwaliteiten op dit gebied, welke hem goed van pas kunnen komen. De CMV'er moet goed in kunnen spelen op de (directe) wensen en behoeftes van de kinderen. De CMV'er is daarom *innovatief* en *creatief*, hij heeft een bepaald *improvisatievermogen* en heeft competenties op het gebied van *animatie*. Hij moet de kinderen kunnen vermaken, ze op hun gemak kunnen stellen en hun vertrouwen kunnen winnen. Dit is een hele klus en dit vergt tijd, maar over het algemeen is dit wel een van de kwaliteiten van de CMV'er. Zodra het vertrouwen van de doelgroep gewonnen is, is de CMV'er al heel ver. Dit kan hij bereiken door onder andere *open, eerlijk* en *echt* te zijn en door te *luisteren* en *vragen te stellen*. De CMV'er moet aansluiting zoeken bij de *mogelijkheden* die de kinderen hebben, bij hun manier van denken en handelen, bij wat zij kunnen en waar zij zich mee bezig houden. Er kan bijvoorbeeld aangesloten worden bij de *ontwikkelingen op school*. Kinderen die al een tijdje over basisvaardigheden op het gebied van rekenen en schrijven beschikken, kunnen opdrachten of oefeningen uitvoeren met betrekking tot omgang met geld. De CMV'er is *alert*, hij volgt *trends* en *ontwikkelingen* en hij moet op het juiste moment in kunnen grijpen of in kunnen spelen, hij moet dingen bespreekbaar kunnen maken en moet in kunnen spelen op emoties. Bij het *bespreekbaar maken* van bepaalde onderwerpen, gaat het vooral om zaken met betrekking tot *morele dilemma's*, hoe ga je hiermee om? Het heeft betrekking op *normen en waarden*, op vragen waarmee de kinderen zitten, op onderwerpen met betrekking tot multiculturaliteit, diversiteit, identiteit, gedrag, vrije tijd, veiligheid, onderwijs enzovoorts. Belangrijk is dat de kinderen leren *zelfstandig* te kunnen *functioneren*, dat zij op eigen benen kunnen staan. Het ontwikkelen van *sociale vaardigheden* is hierbij erg belangrijk. Nu is dit bij jonge kinderen lastig, zij zullen veelal de hulp en *ondersteuning* van anderen nodig hebben, de CMV'er kan hen wel de *juiste voorbeelden* geven. Aangezien kinderen nogal eens *gedrag imiteren* is dit een mooi aangrijpingspunt voor de CMV'er. Hij kan dit meenemen in de *praktische uitwerking* van een preventieve aanpak, door bijvoorbeeld rollenspellen of iets dergelijks te integreren. Het geven van het goede voorbeeld is hierbij belangrijk, maar ook het bespreekbaar maken van *negatief gedrag* zal een onderdeel moeten zijn. In de uitwerking van programma's dient de CMV'er *verschillende aspecten* te verwerken, kinderen mogen niet verveeld raken en daarom is *diversiteit in het programma* belangrijk. Er moet een beroep gedaan worden op zowel de *verbale mogelijkheden* als de *fantasie* en *verbeelding*. Het werken met *kleine groepen* krijgt mijns inziens in het werken met kinderen de voorkeur. De kinderen worden dan *persoonlijker* benadert, zullen minder snel afgeleid zijn en kunnen beter *betrokken worden*. Zij worden hierdoor beter bereikt en daarmee kan het *preventieve doel beter tot uiting komen*. Er wordt een beroep gedaan op zowel de *intrinsieke* als de *extrinsieke motivatie*, de intrinsieke motivatie komt vanuit de kinderen zelf, bij de extrinsieke motivatie speelt de CMV'er een belangrijke rol.

Tot slot is het vooral met betrekking tot de wat oudere schoolkinderen belangrijk dat zij goed *voorbereid* worden op de *puberteit*. De puberteit is een periode waarin veel vragen loskomen en waarin jeugdigen met allerlei *nieuwe ontwikkelingen* te maken krijgen en het is goed om hier als CMV'er al een voorzet op te doen aan het einde van de basisschool.

3. Jeugdproblematieken

Uit diverse onderzoeken onder de Nederlandse jeugd is gebleken dat er bij bepaalde groepen jeugdigen onder andere meer *maatschappelijke uitval* voorkomt en er meer *gedragsproblemen* zijn, deze problemen worden ook wel *jeugdproblematieken* genoemd. Wat gedragsproblemen precies zijn en welke *soorten* gedragsproblemen er in Nederland veel voorkomen wordt in dit hoofdstuk behandeld. Er gaat meestal heel wat aan vooraf voordat gedragsproblemen tot uiting komen, deze gebeurtenissen of omstandigheden worden de *oorzaken* van probleemgedrag genoemd. Het gaat hierbij om een scala aan *risico- en beschermende factoren* waarmee kinderen gedurende hun leven te maken krijgen. Gedragsproblemen zelf zijn ergens een gevolg van, maar kunnen in de verdere toekomst van de jeugdigen ook zorgen voor nog meer negatieve *gevolgen*. Voor een jongere die bijvoorbeeld doordat hij in een crimineel gezin is opgegroeid en zelf crimineel gedrag heeft vertoond een strafblad heeft gekregen, kan het moeilijker zijn om in de toekomst een goede baan te vinden.

3.1 PROBLEEMGEDRAG & JEUGDPROBLEMATIEK

Volgens de Van Dale²⁷ is een probleem een *vraag die een langdurig en moeilijk onderzoek vereist en/of een ter oplossing voorgelegd vraagstuk*. Een problematiek wordt beschreven als *het geheel van problemen op een bepaald gebied*. Het begrip gedrag wordt omschreven als *de wijze waarop iemand zich gedraagt en/of de wijze waarop iets reageert op de omgeving*. Het is een *uiting van iemand in zijn omgang met anderen*. Een *jeugdproblematiek* heeft dus betrekking op de manier waarop de jeugd zich ten opzichte van anderen gedraagt, de wijze waarop een kind of jongere op de omgeving reageert. Van problemen wordt gesproken wanneer de op dit moment (anno 2007) in de samenleving heersende *normen en regels* worden overschreden, het is *het negatieve resultaat van gedrag op jonge leeftijd en de omstandigheden waarin kinderen opgroeien*²⁸. J.D. van der Ploeg beschrijft in zijn boek²⁹ het begrip probleemgedrag als volgt: “Als ouders, leerkrachten en andere personen het gedrag beschouwen als strijdig met de door hen en de samenleving gehanteerde normen en regels en/of wanneer deskundigen dit gedrag als problematisch beoordelen op basis van valide kenmerken inzake psychische (on)gezondheid.” Problemen bedreigen onder andere de lichamelijke en sociale gezondheid van kinderen en jongeren en vormen daardoor ook een bedreiging voor hun toekomst.

3.1.1 Normen en waarden

Zoals in hoofdstuk 2 *Kinderen en jongeren* is beschreven leren kinderen *normen en waarden* te kennen en te ontwikkelen en zij leren hiermee om te gaan in het dagelijkse leven. *Waarden* zijn opvattingen over gedrag en situaties met betrekking tot mensen zelf en gebeurtenissen in hun omgeving. Waarden worden over het algemeen uitgedrukt in gedachten, woorden of een reactie als “wow, mooi, verbazingwekkend, irritant, lelijk, dat is erg” enzovoorts. *Normen* zijn de concrete regels met betrekking tot het menselijk handelen in bepaalde situaties, het zijn als het ware *vertalingen van waarden in concreet gedrag*. Naast dat kinderen en jongeren hun eigen normen en waarden kennen heersen er in de Nederlandse maatschappij of samenleving ook een aantal normen en waarden waar zij dagelijks mee te maken krijgen, het is bijvoorbeeld niet netjes om spullen van een ander stuk te maken en je moet rekening houden met je burens als je een feestje wilt vieren thuis. Verder is vuil op straat vies en moet je je mening gewoon open kunnen uiten. Zoals al blijkt uit de toelichting op het begrip *probleemgedrag* zijn er in de samenleving normen en waarden die *in strijd* kunnen zijn met het gedrag van jeugdigen en met hun eigen ideeën over normen en waarden, waardoor het gedrag als probleem ervaren wordt. Voor een kind of jongere kan het juist stoer zijn om een luidruchtig feestje te geven, dan vinden je vrienden je cool. Bij normen en waarden is er een bepaalde mate van *belangrijkheid* aan te duiden. De ene waarde staat net boven de andere waarde waardoor zij op elkaar kunnen inspelen. Als je bijvoorbeeld hele lieve burens hebt die je niet wilt kwetsen, dan houd je er rekening mee dat het feestje rustig blijft zodat zij er geen last van hebben. Het is dan belangrijker dat je je burens te vriend houdt dan dat je een stoere indruk achterlaat bij je vrienden. Het is belangrijk te weten om welke *normen en waarden* het bij de *verschillende mensen of groepen* zoal gaat, dit kan verschillen per individu, per groep kinderen of jongeren, per cultuur, per

²⁷ Online woordenboek: www.vandale.nl

²⁸ Communities that Care /Veilig Opgroeien Nederland: www.ctc-holland.nl

²⁹ Ploeg, J.D. van der (1997), Gedragsproblemen, ontwikkelingen en risico's, ORTHO, Rotterdam: Leminscaat BV

etnische achtergrond, per politieke partij, per instelling, per school, per wijk waarin het kind opgroeit, per gezin, noem maar op. Volwassenen hebben veelal een ander beeld over normen en waarden dan kinderen en jongeren. Zoals in hoofdstuk 2 ook aan bod kwam is de generatie jeugdigen van nu (Generatie Einstein) heel anders dan de generatie voor hen, waardoor men elkaar niet altijd even goed begrijpt en het dus met elkaar kan *botsen*. Een waarde of norm die door volwassenen uit een oudere generatie gesteld is, hoeft op dit moment niet per definitie de goede oplossing of regel te zijn. Normen en waarden *ontwikkelen zich* door de tijd, ze *groeien met de tijd*. Over de normen en waarden die er nu in de samenleving heersen kan men over een tiental jaren ook heel anders denken. Op dit moment is het bijvoorbeeld niet geaccepteerd als een jong meisje seks heeft of zwanger raakt en daardoor doet men er alles aan om dit tegen te gaan. Dit terwijl het door het meisje zelf niet als probleem ervaren hoeft te worden en het over een aantal jaren best wel eens normaal gevonden zou kunnen worden.

In deze scriptie besteed ik aandacht aan *waarden* en *normen* omdat zij *richting geven aan het bestaan van de jeugd*. Normen en waarden *beïnvloeden het doen en laten*, het *zelfbeeld* en *zelfvertrouwen* en de *relatie* met anderen. Waarden en normen spelen veelal onbewust een rol in het *dagelijkse leven*, iedereen heeft er elke dag weer mee te maken. Mensen realiseren zich veelal niet de gedachte achter een bepaalde norm of waarde, simpelweg omdat ze er niet bij stil staan, er niet over na denken. Dit is een belangrijk aandachtspunt bij kinderen want voor hen is het veelal moeilijker te begrijpen. Dingen die thuis wel toegestaan zijn mogen op straat niet altijd en omgekeerd, waarden en normen *verschillen per leef- of opgroeidomein*³⁰. Kinderen en jongeren krijgen in hun groei naar volwassenheid met veel *tegenstrijdigheden* op het gebied van normen en waarden te maken, je mag niet klikken maar moet wel eerlijk zijn.... hoe ga je hiermee om, welke keuzes maak je?! Kinderen die afkomstig zijn uit een andere dan de Nederlandse cultuur of etnische achtergrond worden over het algemeen meer en makkelijker *geconfronteerd* met verschillen in normen en waarden, simpelweg omdat het *beter zichtbaar* is. Zij leren er hierdoor beter mee om te gaan, maar dit geldt niet voor iedereen. Het kan een kind meer *kracht* geven, maar kan hem of haar ook juist in *onzekerheid* brengen. Het is belangrijk kinderen *bewust* te leren *omgaan* met normen en waarden, zo leren zij hun *verantwoordelijkheden* kennen en leren zij over *diversiteit* en hoe zij hiermee om kunnen gaan. Zo werken ze toe naar *zelfstandigheid*, een *beter zelfvertrouwen* en een *bewustere levenshouding*.

3.1.2 Classificaties

In de voor dit hoofdstuk gebruikte literatuur worden een aantal verschillende *classificaties* van probleemgedrag behandeld. Risicogedrag komt meestal in de tienerjaren tot uiting, dit heeft voor een belangrijk deel te maken met de *ontwikkelfase* waarin jeugdigen zich dan bevinden. *Risicogedrag* is niet per definitie zorgwekkend maar kan wel veranderen in *probleemgedrag*. Het is dus belangrijk een onderscheid te maken tussen *normale* problemen, die van kortere duur zijn en bij de leeftijd horen, en *ernstigere* vormen van probleemgedrag, die bijvoorbeeld niet bij de leeftijd passen, hardnekkiger zijn en die langdurig aanhouden. Problemen in deze laatste genoemde vorm bedreigen het leven van de jongere *zelf* en van mensen in hun *omgeving*. In deze scriptie gaat het voornamelijk over deze laatste genoemde vorm van problemen. Ook zijn er problemen die zich al op *jonge leeftijd* voordoen, bijvoorbeeld in de schoolleeftijd, en zijn er problemen die pas in de tienerjaren tot uiting komen. Daarnaast kan er een onderscheid worden gemaakt tussen problemen die zich bij 1 of meerdere *individue*n uiten of problemen die in *groepsverband* stand houden. Een kind of jongere of ander persoon in de omgeving kan oorzaak en daarmee de *dader* van een probleem zijn of een *slachtoffer*. De vraag is dan wie er echt 1 of meerdere problemen heeft: de dader, het slachtoffer of zij allebei.

Internaliserend en externaliserend

De meest voorkomende classificatie is de verdeling in *internaliserend* en *externaliserend* probleemgedrag³¹. *Internaliserend* probleemgedrag is gedrag dat zich in het kind zelf uit. Het is niet direct (ver)storend voor de omgeving van de jeugdige, maar wel voor hem of haar zelf. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om een depressie of eetstoornis, dus om voornamelijk psychische of emotionele problemen. *Externaliserend* probleemgedrag uit zich naar buiten toe. Het is gedrag waar

³⁰ Zie hoofdstuk 3.2.1 Domeinen

³¹ Communities that Care /Veilig Opgroeien Nederland: www.ctc-holland.nl

anderen dan het probleemkind of de probleemjongere zelf last van hebben of kunnen krijgen. Het gaat hier bijvoorbeeld om gedragingen met betrekking tot criminaliteit, vandalisme en geweld. Er wordt ook gesproken over *overige soorten* van probleemgedrag die niet onder 1 van deze 2 classificaties vallen, zoals een problematische vorm van afhankelijkheid, of het hebben van vreemde ideeën die tot problemen kunnen leiden.

3.1.3 Soorten

Probleemgedrag kan in allerlei *soorten en vormen* tot uiting komen en vaak spelen er meerdere problemen te gelijk of zijn zij een *gevolg van elkaar*. Communities that Care / Veilig Opgroeien³² onderscheidt een 5tal vormen van probleemgedrag. In deze scriptie zijn zij, samen met nog een aantal andere vormen van veel voorkomende probleemgedragingen ondergebracht in:

1. **Geweld en jeugddelinquentie (criminaliteit):** *handelingen tegen* een persoon of het leven, waarbij *letsel* wordt aangebracht of er *gedreigd* wordt dit te doen. *Jeugddelinquentie* is een verzamelnaam van verschillende *strafbare misdrijven* of gedragingen die door een jongere zijn gedaan. Het gaat om agressiviteit, mishandelingen, vechtpartijen, bedreigingen, overvallen, afpersing, overlast, vernielingen, diefstal, seksuele misdrijven en (zelf)moord;
2. **Alcohol- en drugsgebruik en roken:** *ge- of misbruik* van middelen die de persoonlijke motivatie, het cognitieve proces en/of de gemoedstoestand van jeugdigen op een negatieve wijze kunnen *beïnvloeden* zoals overmatige consumptie van *alcohol*, verschillende soorten *drugs* en *roken*. Deze middelen kunnen *verslavend* zijn. Deze vorm is vaak gerelateerd aan andere vormen van probleemgedrag, zij beïnvloeden elkaar. Het gedrag kan tot *overlast* leiden en is daarbij *ongezond* voor lichaam en geest;
3. **Schooluitval:** Een diploma kan mensen een betere kans op de arbeidsmarkt bieden, het toont aan tot op welk *niveau* iemand is opgeleid en waarin hij of zij is opgeleid. Kunnen leren en het volgen van onderwijs zijn *belangrijke principes* die ertoe leiden dat kinderen en jongeren zich goed kunnen ontwikkelen en op die manier deel kunnen blijven nemen aan de maatschappij. Sommige jeugdigen zijn niet erg *betrokken* bij school, hebben problemen op school, spijbelen regelmatig en/of maken hun opleiding niet af waardoor zij in de toekomst problemen kunnen krijgen met bijvoorbeeld het vinden van een geschikte baan of waardoor zij geen goede aansluiting kunnen vinden bij wel schoolgaande kinderen en jongeren;
4. **Seksualiteit:** Seksueel actieve jeugdigen zijn veelal niet goed op de hoogte van de *negatieve gevolgen* die seks kan hebben. Zo kan men op jonge leeftijd (ongewenst) *zwanger* raken, een SOA (seksueel overdraagbare aandoening) oplopen of zelfs *HIV/AIDS* door onveilig te vrijen. Dit zijn allerlei zaken die de *kansen en mogelijkheden* van de jeugdigen kunnen *beperken* en die een bedreiging kunnen vormen voor hun gezondheid. Naast dat kinderen en jongeren vrijwillig aan seks doen is er ook nog een andere negatievere kant, die vooral *psychische* en *fysieke problemen* kan veroorzaken. Zo kan een kind op jonge leeftijd *seksueel misbruikt of mishandeld* worden (structureel of incidenteel) waardoor allerlei *lichamelijke problemen* kunnen ontstaan en waardoor een kind in de toekomst moeite kan krijgen met allerlei situaties op bijvoorbeeld liefdesgebied. Ook kunnen niet erg weerbare naïeve meisjes in hun tienerjaren slachtoffer worden van *loverboys* of *lovergirls*, die hen met allerlei goed en aardigs verleiden en hen vervolgens laten *prostitueren*. Zoals jeugdigen *slachtoffer* kunnen worden van seksueel misbruik, kunnen zij hier ook *dader* van zijn.
5. **Gezondheid:** er zijn problemen die de gezondheid kunnen bedreigen waardoor er allerlei andere negatieve gevolgen kunnen ontstaan. *Ongezond eetgedrag* en te weinig actieve *beweging* kunnen er bijvoorbeeld voor zorgen dat een kind te dik wordt waardoor hij of zij gepest kan worden. *Anorexia* en *boulimia* zijn 2 extreme vormen van eetstoornissen die levensbedreigend kunnen zijn. Daarnaast is er vooral bij jongere kinderen *hyperactiviteit* of ADHD, een aandachts-tekort-stoornis. Deze kinderen worden door anderen veelal als *lastig* ervaren en bevinden zich vaak in een bepaalde spiraal waardoor zij bijvoorbeeld structureel buiten-ge sloten kunnen worden. Ook kunnen *ongevallen* of *aangeboren afwijkingen* gevolgen hebben voor de rest van het leven van een jeugdige, een kind zonder arm is bijvoorbeeld anders dan anderen en loopt daardoor een grotere kans om bijvoorbeeld gepest te worden.
6. Verder zijn er nog een aantal gedragsproblemen die niet echt onder 1 van de bovengenoemde vormen vallen. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld een depressie, bedplassen, slaapproblemen, pesten en gepest worden, een identiteitscrisis, faalangst en antisociaal gedrag.

³² Communities that Care / Veilig Opgroeien Nederland: www.ctc-holland.nl

3.2 RISICO- EN BESCHERMENDE FACTOREN

Er zijn verschillende *domeinen* in het leven van kinderen en jongeren die een belangrijke rol spelen in hun ontwikkeling en die van *invloed* op hen kunnen zijn. Binnen deze domeinen kunnen zich allerlei situaties of gebeurtenissen voordoen die het *risico* met zich mee brengen dat kinderen in de kindertijd of op latere leeftijd in de problemen komen. Dit worden ook wel *risicofactoren* genoemd. Daarnaast beschikken kinderen over eigen persoonlijkheidskarakteristieken en kunnen er zich binnen de domeinen ook situaties of gebeurtenissen voordoen die een kind er tegen *beschermen* dat het mis gaat, die hen positieve *kracht* geven waardoor zij niet afglijden, dit worden *beschermende factoren* genoemd. Middels verschillende onderzoeken zijn *verbanden* tussen bepaalde risico- en beschermende factoren en uitingen van probleemgedrag vastgesteld³³.

3.2.1 Domeinen

Een kind groeit op in een *gezin* met ouders/opvoeders en veelal ook (stief)broertjes, (stief)zusjes en andere familieleden. Daarnaast woont en groeit een kind op in een bepaalde straat, in een buurt, een *omgeving* in een stad of dorp. Schoolkinderen van 6 tot 12 jaar oud zitten, volgens de wet, allemaal op een *basisschool*. Zij brengen hier, buiten vakantietijden om, circa 4½ schooldag per week door. In hun vrije tijd en op school trekken kinderen veel met *vrienden* op. Daarnaast groeien schoolkinderen op in de *Nederlandse maatschappij* met de daarin op dit moment heersende normen en waarden. Naast invloeden van buitenaf beschikken kinderen ook over eigen *persoonlijkheidskarakteristieken* die op hen van invloed zijn en die in verband kunnen worden gelegd met het wel of niet vertonen van probleemgedrag. Zoals eerder beschreven is kan het gedrag van een kind *oorzaak* zijn van problemen bij anderen, maar kan het ook het *gevolg* zijn van gedrag van anderen. Een kind kan dus als *dader* of als *slachtoffer* met problemen te maken hebben. Zoals in hoofdstuk 2 *Kinderen en jongeren* beschreven is hebben *media* en *gebeurtenissen in de politiek of in de wereld* ook een belangrijke invloed op kinderen.

3.2.2 Risicofactoren

Een *risicofactor* is een factor die kans op stoornissen in de ontwikkeling van een kind of jongere vergroot. Is een risicofactor niet aanwezig dan loopt het kind of de jongere geen tot weinig kans op bepaalde aan de risicofactor gerelateerde problemen in zijn of haar ontwikkeling. Bij preventie van roken, alcohol en drugs wordt bijvoorbeeld in Vlaanderen aan de hand van 3 groepen risicofactoren, de 3 M's³⁴, gewerkt: het *middel* zelf (lichamelijke risico's); het *milieu* (risico's op relationeel, familie of sociaal vlak); en de *mens* (risico's van persoonlijke of psychologische aard). Daarnaast zijn er ook risicofactoren op *cultureel* vlak waarbij het gaat om de omgang met *waarden en normen* binnen groepen kinderen en jongeren van bepaalde etnische of religieuze achtergronden. De preventiemethodiek Communities that Care / Veilig Opgroeien hanteert een *19tal van risicofactoren* welke deels overeenkomen met de Vlaamse ideeën, maar meer gespecificeerd zijn en *Rispen*³⁵ onderscheid ook aantal belangrijke risicofactoren.

Persoonlijkheidskarakteristieken

Kinderen en jongeren beschikken over een bepaald *zelfbeeld* (positief/negatief, sociaal, emotioneel, cognitief, fysiek, materieel), over een bepaalde vorm van *zelfbeschikking* (eigen inspanningen, mogelijkheden, negatief: beschikking door anderen, positief: beschikking door het kind zelf), van *zelfhandhaving* (omgang met (be)dreigende situaties, incidenteel/structureel) en *zelfcontrole* (vermogen om het driftsysteem onder controle te houden, ego = de sturende ik en superego = het geweten, rekening houdend met anderen). Ook kunnen *biologische* (lichamelijke) factoren, *vroege symptomen* van probleemgedrag, het hebben van een moeilijk *temperament* en *ingrijpende gebeurtenissen* zoals het krijgen van puistjes, een rol spelen.

Gezin

De *ouders of opvoeders* van een kind of jongere kunnen zelf met *problemen* zitten, op psychosociaal gebied of met een psychiatrische of biologische achtergrond. Deze problemen kunnen het gevolg zijn van een *negatieve gezinsgeschiedenis* van de ouders, het gevolg daarvan kan weer

³³ Zie hoofdstuk 1 *Preventie*

³⁴ Kreeft, P. van der, Departement sociaalagogisch werk, Gent (België): soag.hogent.be

³⁵ Rispen, J., Goudena, P.P., Groenendaal, J.J.M. (1994) Preventie van psychosociale problemen bij kinderen en jeugdigen, Houten/Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum

zijn dat zij dit overdragen op hun kinderen. Maar ook problemen als het leven in *armoede*, ouders die laag opgeleid zijn, werkeloosheid bij 1 of beide ouders, *relatieproblemen*, een echtscheiding, problemen met gezinsmanagement, met de opvoeding, een *negatief gezinsklimaat*, of *ingrijpende gebeurtenissen* zoals het overlijden van een ouder, broertje of zusje kunnen een risico vormen. Ook wanneer kinderen als *ongewenst* kind geboren zijn kan dit zich in een gezin op een negatieve manier uiten.

Omgeving en vrienden

De *buurt* waar een kind in opgroeit, kan oud en onverzorgd zijn. De status van de buurt kan bepalen hoe mensen en kinderen met hun omgeving omgaan. Een buurt met een *lage sociaal-economische status* is waarschijnlijk een risicovollere opgroeiomgeving dan een buurt met een hogere status, waar ruime nieuwbouw koopwoningen staan in plaats van kleine oude bijna vervallen goedkope huurflatjes. Daarnaast zijn er *sociale achterstandswijken*, zijn er wijken waar in *drugs of wapens* gehandeld wordt en kunnen er zich in een omgeving *traumatische gebeurtenissen* voordoen of voorgedaan hebben zoals een brand of inbraken. In een wijk kan een hoge mate van *doorstroming* zijn, mensen wonen er maar kort en verhuizen dan weer. Er kan weinig *binding* met een wijk zijn waardoor men de wijk niet goed verzorgd. Wanneer *vrienden* probleemgedrag vertonen kan het voorkomen dat een jeugdige dit zal *imiteren*. Jeugdigen kunnen *opstandig* worden of een bepaalde houding ten opzichte van andere ontwikkelen waarbij bepaalde vormen van probleemgedrag tot uiting komen. Echter kunnen vrienden ook een *goed voorbeeld* vormen voor een kind of jongere, wat als *beschermend* beschouwd kan worden.

School

Een kind kan op *school* veel *positieve* maar ook *negatieve ervaringen* opdoen, een kind kan bijvoorbeeld *gepest* worden. Hierop is in hoofdstuk 2 *Kinderen en jongeren* ingegaan. Daarnaast kan een kind, mede door allerlei andere factoren, *achterstanden* ontwikkelen op school waardoor hij of zij niet goed mee kan draaien met de rest van de klas of groep. Hierdoor kan een kind een *negatief zelfbeeld* ontwikkelen. Ook kunnen jeugdigen zich niet erg *betrokken* voelen bij de school, waardoor ze bijvoorbeeld makkelijker spijbelen.

Maatschappij³⁶

Bij de *maatschappelijke factoren* spelen de *culturele achtergrond* en de *sociaal-economische positie* (zoals opleiding, werk en inkomen) een belangrijke rol. Begrippen als *normen* en *waarden* (zoals eerder behandeld in hoofdstuk 3.1.1), *trends*, de aandacht waarop de media gericht is, politiek, cultuur en etniciteit zijn belangrijke factoren die onder het domein maatschappij vallen. Het gaat om maatschappelijke en culturele *condities* die onder andere het gezinsleven en de ontwikkeling van jeugdigen kunnen beïnvloeden. Een belangrijke *beschermende factor* binnen de maatschappij is *sociale steun*. *Sociale* en *maatschappelijke omgevingsfactoren* hebben veel invloed op de gedachtegang van jeugdigen. De Nederlandse maatschappij kenmerkt zich onder andere door *diversiteit*, *multiculturaliteit*, *vrijheid*, *verharding* en *individualisering*.

Matrix risicofactoren en probleemgedrag

De preventiemethodiek Communities that Care / Veilig Opgroeien geeft in de *matrix risicofactoren*³⁷ het *verband* tussen verschillende *risicofactoren* en vormen van *probleemgedrag* weer. Deze verbanden zijn gebaseerd op jarenlang onderzoek. Als voorbeeld: wanneer een kind al op de *basisschool leerachterstanden* oploopt kan dit in zijn of haar tienerjaren uitmonden in problemen op het gebied van *alle genoemde probleemgedragingen*. Belangrijk is echter wel te benoemen dat de aanwezigheid van een bepaalde risicofactor in het leven van een kind *niet per definitie* wil zeggen dat het kind in zijn of haar latere leven problemen zal krijgen, het toont echter wel aan dat de *kans groter* is dat dit zal gebeuren.

3.2.3 Beschermende factoren

Van *beschermende factoren* wordt over het algemeen pas gesproken wanneer er ook risicofactoren in het spel zijn. Er moet *iets* zijn waartegen kinderen en jongeren beschermd moeten worden. Beschermende factoren beschermen een kind of jongere dus tegen de *risico's* waardoor de

³⁶ Bakker, I., Bakker, K., Dijke, A. de, Terpstra, L. (1998), O&O in perspectief, Utrecht: NIZW

³⁷ Zie bijlage 1: Matrix risicofactoren

kans op stoornissen in de ontwikkeling *verkleind* wordt, *gebufferd* of verzwakt wordt. Beschermende factoren werken alleen bij *risicogroepen*. Bij kinderen en jongeren die niet met risicofactoren te maken hebben is dus ook geen sprake van beschermende factoren aangezien zij reeds in, voor hun ontwikkeling en voor hun gezondheid, *veilige omstandigheden* opgroeien. Beschermende factoren spelen in op *individuele karakteristieken*, eigen competenties, krachten, humor en/of een bepaalde intelligentie. Uit de *omgeving* waarbinnen kinderen opgroeien hebben zij ondersteuning nodig, moeten zij *kansen* krijgen en de *mogelijkheid* om *vaardigheden* te ontwikkelen. Ook hebben zij *erkenning* nodig en het krijgen van beloningen werkt ook bevorderend. Een goede relatie met de ouders, een goed en harmonieus gezinsklimaat, duidelijk gezag, *duidelijke en gezonde opvattingen en normen*, steun uit de omgeving, *binding* met bijvoorbeeld de buurt en school, *betrokkenheid*, hechting en allerlei van dit soort zaken zijn nodig om kinderen uiteindelijk tegen risicofactoren te kunnen *beschermen* en om hen dus gezond (géén probleem-) gedrag te kunnen laten vertonen. Het NIZW heeft in een overzicht de sociale ontwikkelingsstrategie van jeugdigen uitgewerkt³⁸. Sterke individuele karakteristieken zijn nauwelijks *beïnvloedbaar*, wel kan bijvoorbeeld de denkwijze van zo'n kind beïnvloed worden. Een kind die zachttaardig en gemoedelijk is kan niet ineens omgetoverd worden in een hard, goed van zichzelf afbijtend, sterk en weerbaar kind. Om beschermende factoren goed te kunnen laten werken is een *gemeenschappelijke benadering* nodig, *samenwerking* tussen bijvoorbeeld de buurt en school.

3.2.4 Risico- en beschermende factoren op micro-, meso- en macroniveau

Om de *invloed van risico- en beschermende factoren* duidelijk te kunnen weergeven of beschrijven wordt er onderscheid gemaakt tussen factoren op micro-, meso- en macroniveau³⁹. De factoren oefenen op ieder niveau een bepaalde *invloed op elkaar* uit. Zijn risicofactoren in overvloed aanwezig ten opzichte van beschermende factoren, dan is de kans op problemen veel malen groter. De risicofactoren worden ook wel *draaglast* genoemd en de beschermende factoren *draagkracht*, waarbij het gaat om een *kwaliteit, competentie of vaardigheid*. Op *microniveau* spelen de *kind-, ouder- en gezinsfactoren* een belangrijke rol, het gaat hierbij om zowel risico- als beschermende factoren. Bij *risicofactoren* op dit niveau kan het gaan om een *kind* met een handicap, een negatief zelfbeeld of een te laag geboortegewicht. Het kan gaan om *ouders* met een bepaalde ziekte of stoornis, verslaving, een negatief zelfbeeld of om ouders die met jeugdtrauma's te kampen hebben. *Risicofactoren* die op *microniveau* in het gezin voorkomen hebben onder andere betrekking op een autoritaire opvoedingsstijl, problemen of conflicten in het gezin en een echtscheiding. *Beschermende factoren* op *microniveau* hebben bij het *kind* zelf betrekking op een hoge intelligentie en een positief zelfbeeld. Wat betreft de *ouders* kan het hebben van een stabiele persoonlijkheid, een goede gezondheid en positieve jeugdervaringen als beschermend gezien worden. In het gezin gaat het om onder andere goede opvoedingscompetenties en affectieve gezinsrelaties. Op *mesoniveau* zijn *sociale gezins- en buurtfactoren* werkzaam, zoals een *sociaal netwerk, sociale bindingen* en de *kwaliteit* van bijvoorbeeld de *buurt (sociale buurtcohesie)*. Deze factoren worden veelal als *beschermend of steunend* opgevat, maar kunnen in extremere gevallen ook een *risico* vormen. *Risicovolle sociale gezinsfactoren* zijn onder andere een isolement, conflicten of gebrekkige sociale bindingen. *Risicovolle sociale buurtfactoren* hebben betrekking op sociale desintegratie, verpaupering en een slechte kwaliteit van sociale buurtvoorzieningen. *Beschermend* kunnen *sociale gezinsfactoren* zijn op het gebied van sociale steun, een goede band tussen familie en vrienden en goede sociale bindingen. Op *buurtniveau* kunnen een goede sociale cohesie en een goede en toegankelijke sociale infrastructuur op het gebied van onderwijs, zorg en welzijn beschermend zijn. Het *macroniveau* heeft betrekking op de maatschappelijke achtergrondfactoren, waarbij het gaat om *sociaal-economische gezinsfactoren, culturele- en maatschappelijke factoren*. Risico's op het gebied van *sociaal-economische gezinsfactoren* zijn armoede en een gebrekkige opleiding. Op het gebied van *culturele factoren* gaat het om culturele minderheidsgroeperingen en mensen of groepen met afwijkende subculturele normen en waarden. Op *maatschappelijk niveau* kunnen een economische crisis, werkloosheid en discriminatie een risico vormen. *Beschermend* zijn een goed inkomen of een goed opleidingsniveau in het gezin. Op *cultureel vlak* kunnen normen en waarden die overeenkomen met een dominante cultuur *beschermend* zijn en op *maatschappelijk vlak* kunnen een stabiel sociaal en politiek klimaat en een open en tolerante samenleving als beschermend gezien worden.

³⁸ Zie bijlage 2: Sociale ontwikkelingsstrategie

³⁹ Bakker, I., Bakker, K., Dijke, A. de, Terpstra, L. (1998), O&O in perspectief, Utrecht: NIZW

Voorbeeld speling factoren consumptiegedrag

Volgens de ideeën van van der Stel⁴⁰ kan er op 4 manieren invloed op *consumptiegedrag* worden uitgeoefend. Het gaat om ge- of misbruik van alcoholische drank, drugs of sigaretten. Het ge- of misbruik van deze middelen hangt voor een deel af van *zelfcontrole*. Hier tegenover staat de *externe controle*, zoals de wet, de schooldirecteur of -docent, de groepsleidster op de knutselclub, de burens of de ouders thuis. Zij hebben allen hun eigen regels of normen omtrent het gebruik van deze middelen. De zelfcontrole en de externe controle creëren in samenhang met de *consumptie* van de middelen, de *verwachting* die de jeugdigen zelf hiervan hebben en de *gewoonte* die zij van het gebruik ervan kunnen maken. De interne controle kan worden *aangepakt* en kan worden omgezet in een *beschermende factor*. De externe controle kan *ingrijpen* of een jeugdige *beschermen* door bijvoorbeeld voorlichting te geven waardoor de verwachting en de gewoonte kunnen worden veranderd zodat deze middelen niet of minder gebruikt zullen worden en zo geen of een *kleiner risico* zullen vormen voor hun *ontwikkeling*.

3.3 ONDERZOEKSGEGEVENS

Er zijn veel verschillende onderzoeksbureaus die onderzoeken verrichten onder de Nederlandse bevolking, waaronder dus ook de Nederlandse jeugd. In hoofdstuk 2.1 *Kinderen en jongeren* zijn reeds een groot aantal gegevens beschreven met betrekking tot jeugdigen. Er zijn ook gegevens beschreven die betrekking hebben op bepaalde vormen van *probleemgedrag* en op bepaalde *risico- of beschermende factoren*. De gegevens die in dit hoofdstuk zijn verwerkt sluiten aan op de gegevens die in hoofdstuk 2.1 zijn verwerkt. Er zijn dus geen gegevens overgenomen of dubbel benoemd. Om een goed totaalbeeld te kunnen krijgen is het belangrijk de gegevens uit *beide hoofdstukken* te overzien. Probleemgedragingen waarvan uit de onderzoeken naar voren is gekomen dat sommige jeugdigen deze al in hun *kinderjaren* vertonen zijn onder andere agressief gedrag, hyperactiviteit, sociale angst, pestgedrag en depressie. Naarmate de jeugdigen ouder worden komen de andere vormen van probleemgedrag steeds meer voor en kunnen de gevolgen groter worden of meer invloed hebben op de ontwikkeling en het functioneren. Belangrijk is om vooral aandacht te besteden aan de *factoren* die het gedrag beïnvloeden. Door juist op de factoren in te spelen kan probleemgedrag verminderd of voorkomen worden.

3.3.1 Wijk of leefomgeving, geweld en jeugddelinquentie, alcohol-, drugsgebruik en roken

In sommige wijken zijn 1 of meerdere *coffeeshops* gevestigd waar volwassenen (soft)drugs kunnen kopen. In 2002 was 16% van de *in beslag genomen wapens* afkomstig van 12 tot 19jarigen. In 2003 zijn circa 1,6 miljoen mensen *verhuisd*. Zo vertrok 39% van de verhuizende bevolking naar een andere gemeente en 61% van de verhuizers bleef binnen de eigen gemeente wonen. Uit een recent onderzoek van de Leidse universiteit is gebleken dat er in Nederland jaarlijks zo'n 107.200 jeugdigen slachtoffer zijn van *mishandeling* of *verwaarlozing*⁴¹. In het CtC-bronnenboek⁴² staat dat in 2003 10 op de 1000 12 tot 17jarigen verdacht werd van *gewelddelicten*. Het gaat hierbij in veel van de gevallen om mishandeling en bij de jongens ook veelal om diefstal. In 2003 hebben 3 jeugdigen van onder de 15jarige leeftijd *zelfmoord* gepleegd, van de 15 tot 19jarigen gaat het om zo'n 31 gevallen. Van de 12 tot 17jarigen worden 15 op de 1000 jongeren verdacht van vernieling en verstoring van de openbare orde. Ook in 2003 heeft bureau Halt zo'n 1758 *STOP-afdoeningen*⁴³ uitgerekte. Volgens een onderzoek van het Trimbos instituut had in 2003 ruim 45% van de middelbare schoolleerlingen al op 12jarige leeftijd *alcohol* gedronken. Van de 15jarigen gaf de helft aan wekelijks alcohol te drinken. Uit onderzoeksgegevens van het RIVM & NIGZ⁴⁴ blijkt dat in 2003 zo'n 58% van de 12 tot 19jarige jongens alcohol dronk en een even groot percentage meisjes. Het CtC-bronnenboek geeft aan dat in 2003 85% van de 15 tot 17jarigen ooit alcohol had gedronken en zo'n 58% dit recent had gedaan. Ook is uit onderzoek van het RIVM & NIGZ gebleken dat in 2004 45% van de 15 tot 19jarige jongens *rookte* of dit ooit

⁴⁰ Stel, J. van der (1998), "Alcohol, Drugs and Tobacco" Handbook Prevention, Amsterdam: Pompidou Group, Council of Europe, Jellinek Consultancy

⁴¹ Universiteit Leiden, afdeling algemene en gezinspedagogiek (2005), Kindermishandeling in Nederland anno 2005, de Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2005), Leiden

⁴² Jonkman, H., Snijders, J. (2005), Probleemgedrag in cijfers, CtC-bronnenboek, Utrecht: NIZW Jeugd

⁴³ Dit is een pedagogische handreiking aan ouders van kinderen tot 12 jaar die een Halt-waardig delict hebben gepleegd.

⁴⁴ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu: Preventie gericht op jeugd, www.rivm.nl

gedaan had en dat zo'n 36% van de meisjes in dezelfde leeftijdsgroep dit ook deed. Van de 10 tot 14jarige kinderen en jongeren had zo'n 13% van de jongens gerookt en zo'n 8% van de meisjes. Zo'n 10% van de jongens en 7% van de meisjes had aangegeven ooit *softdrugs* gebruikt te hebben. Circa 1% van de jeugdigen gaf aan ook eens harddrugs gebruikt te hebben (cocaïne, heroïne of XTC). In het CtC-bronnenboek staan gegevens van het Trimbos instituut over *alcohol- en drugsgebruik in het basisonderwijs*, onder 5 tot 12jarige kinderen. Zo'n 40% van de basisscholen zegt ooit alcohol gedronken te hebben, het gaat hierbij om 2 keer zoveel jongens als meisjes. De basisschoolleerlingen zeggen voornamelijk *bier*, maar ook *wijn* of *gedestilleerde drank* gedronken te hebben. Zo'n 15% zegt jonger dan 10 jaar geweest te zijn toen de eerste alcoholische drank genuttigd werd. De meeste jeugdigen beginnen tussen hun 11de en 14de met het drinken of *proberen* van alcohol. Van de basisschoolleerlingen zegt 6% wel eens *dronken* of *aangeschoten* geweest te zijn. Vrijwel niemand van de basisschoolleerlingen heeft ooit drugs gebruikt, 0,8% van de jongens en 0,2% van de meisjes zegt van wel.

3.3.2 School

Uit gegevens van het CBS⁴⁵ is gebleken dat in 2002 zo'n 27% van de basisschoolleerlingen onder de categorie *achterstandsl leerlingen* viel. Dit zijn leerlingen die tot een achterstandscategorie behoren, zoals kinderen van *laagopgeleide ouders*, *schipperskinderen*, *zigeuner- en woonwagenkinderen* en *cumi-leerlingen* (culturele minderheid en laag opgeleide ouders). In de doorstroom naar het *voorgezet onderwijs* gaat zo'n 50% van de leerlingen naar het VMBO, 20% naar de HAVO, 20% naar het VWO en 10% naar overige opleidingen. Volgens het CtC-bronnenboek was het *slagingspercentage* in het voortgezet onderwijs in 2003 91%-95%. In 2002 was er op het VMBO een *uitval* van 11% en op het HAVO/VWO van zo'n 4% geteld.

3.3.3 Gezondheid, gezin en seksualiteit

Uit onderzoeksgegevens van het RIVM & NIGZ blijkt dat de meeste jeugdigen in Nederland *gezond* zijn. Het SCP en TNO kwamen in een onderzoek⁴⁶ onder kinderen in Nederland tot de conclusie dat 13% van de 5 tot 12jarigen een langdurige ziekte of handicap heeft gehad, waarvan 5% sterk en 58% licht werd belemmerd door de beperkingen. Zo'n 6% van de kinderen bleek *psychosociale problemen* te hebben. In 2005 is er onder 67% van de jongens en 78% van de meisjes in de leeftijdscategorie 12 tot 18 jaar *lichamelijke inactiviteit* geconstateerd. Veel van de jongeren eten onvoldoende *groente en fruit* en velen eten juist te veel *verzadigde vetten*. Tussen 2002 en 2004 had zo'n 14% van de jongens en 17% van de meisjes een *overgewicht*. Zo'n 14% van de kinderen die opgroeien in een gezin met een *laag inkomen* of in een gezin met *laagopgeleide ouders* heeft *psychosociale problemen*. Het CtC-bronnenboek geeft aan dat in 2003 van de 0 tot 18jarigen bijna 6 op de 1000 kinderen *onder toezicht gesteld* is. In 2003 ging het bij 61% van de *echtscheidingen* om scheidingen binnen een gezin met kinderen. Volgens een onderzoek van SOAIDS en de Rutgers Nissogroep⁴⁷ was in 2005 zo'n 30% van de 12 tot 18jarigen *seksueel actief*. Uit onderzoeksgegevens van het RIVM & NIGZ⁴⁸ is gebleken dat in 2004 zo'n 38% van de 12 tot 25jarige jongens en zo'n 47% van de meisjes *onveilige seks* heeft gehad. Het CtC-bronnenboek⁴⁹ geeft aan dat de meeste *tiernormoeders* 18 of 19 jaar oud zijn, echter komen tienerzwangerschappen al vanaf de 15jarige leeftijd voor. In totaal zijn er in 2003 gemiddeld 5,3 baby's geboren per 1000 meisjes van 15 tot 19jarige leeftijd. De meeste *tiernormoeders* waren in 2003 van autochtone afkomst, zo'n 46%. Verder zijn er veel tiernormoeders van allochtone *afkomst*, het gaat hierbij vooral om Turkse, Antilliaanse en Surinaamse meisjes. In 2002 heeft 0,2% van de 14jarigen of jonger en 8,4% van de 15 tot 19 jarigen een *SOA* en/of *HIV consult* gehad. De CtC-baseline⁵⁰ van 2003/2004 laat zien dat 5% van de ondervraagde 12 tot 17jarige jongeren heeft aangegeven ooit *seksueel misbruikt* geweest te zijn.

⁴⁵ CBS, Jeugd 2003, cijfers en feiten, Voorburg

⁴⁶ Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, B., Reijneveld, M. (2005), Kinderen in Nederland, Den Haag: SCP en Leiden: TNO

⁴⁷ SOAIDS en Rutgers Nisso groep (2005), Seks onder je 25ste

⁴⁸ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu: Preventie gericht op jeugd, www.rivm.nl

⁴⁹ Jonkman, H., Sijnders, J. (2005), Probleemgedrag in cijfers, CtC-bronnenboek, Utrecht: NIZW Jeugd

⁵⁰ Communities that Care /Veilig Opgroeien Nederland: www.ctc-holland.nl: De CtC-baseline bevat het gemiddelde van alle scholieren die in de 'CtC-steden' in 2003/2004 mee hebben gedaan aan het scholierenonderzoek. Het gaat om een gemiddelde van de steden Leeuwarden, Almere, Amsterdam Noord en Maassluis

In een krantenartikel uit de Metro⁵¹ bleek dat er in Noord-Nederland een bepaalde nieuwe vorm van *problematisch seksueel gedrag* voorkomt, genaamd *breezerseks*. Het gaat er hierbij om dat jonge meisjes in ruil voor bijvoorbeeld een breezertje, sigaretten of iets te eten seksuele handelingen verrichten. Ook in een krantenartikel van de Metro werd gesproken over *lovergirls*, het gaat hierbij om een soortgelijke problematiek als met *loverboys*. *Loverboys* palmen een meisje (het slachtoffer) in, geven haar zogenaamde liefde en als zij het meisje dan voor zich gewonnen hebben halen zij haar over of dwingen zij haar om te *prostitueren*. De slachtoffers zijn veelal *geheel afhankelijk* van de loverboy of zij denken dit te zijn en zitten daardoor in een benarde situatie. In het geval van *lovergirls* werkt dit ongeveer hetzelfde, alleen wordt de lovergirl zogenaamd goede vriendinnen met het slachtoffer en palmt zij haar zo helemaal in om haar vervolgens te laten prostitueren. Dit zijn veelal problemen van *langere duur*, het opbouwen van de zogenaamde vriendschap of relatie heeft tijd nodig. Daarnaast is er vaak sprake van *geweld*.

3.3.4 Inkomsten en uitgaven

Het NIBUD heeft het *financiële gedrag* van 12 tot 18jarige scholieren uit het voortgezet onderwijs onderzocht⁵². Uit dit onderzoek is gebleken dat het gemiddelde *inkomen* van de jongeren €115,- per maand bedraagt. Jongens schijnen iets meer geld te besteden te hebben dan meisjes. Leerlingen uit de onderbouw van het VMBO krijgen en hebben het meeste geld. De meeste jongeren krijgen *zakgeld* en/of *kleedgeld* van hun ouders. Zo'n 44% van de jongeren heeft een vast *bijbaantje*, zo'n 25% heeft alleen een bijbaantje in schoolvakanties. De gemiddelde *uitgaven* liggen per maand iets hoger dan de gemiddelde inkomsten, namelijk €126,-. Gebleken is dat VMBO'ers meer geld uitgeven aan bijvoorbeeld sigaretten dan leerlingen van de HAVO of het VWO. Zo'n 25% leent wel eens geld bij de ouders of vrienden, het gaat om *leningen* van gemiddeld €77,-. Ook staat 1% van de ondervraagde leerlingen wel eens in het *rood*.

3.4 DE CMV'ER EN JEUGDPROBLEMATIEKEN

Dit hoofdstuk over heeft antwoord gegeven op de derde deelvraag van deze scriptie: *Wat is probleemgedrag? Wat zijn de meest voorkomende jeugdproblematieken in Nederland en welke onderzoeksgegevens zijn hierover bekend? Waardoor ontstaat probleemgedrag?*

In het vorige hoofdstuk is uitgebreid aan bod gekomen hoe de CMV'er in relatie tot de doelgroep schoolkinderen staat, in dit hoofdstuk wordt besproken hoe de CMV'er het beste *in* kan *spelen* op de vele *ontwikkelingen*, *invloeden* en *factoren* in het leven van deze kinderen, die bepaalde vormen van *probleemgedrag* kunnen *veroorzaken*, *bevorderen* of juist kunnen *voorkomen*. Helaas is het zo dat er eerst iets negatiefs moet gebeuren of moet zijn wil men preventief optreden. Er is armoede en er zijn bijvoorbeeld onderwijsachterstanden, dit kan een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling en ontplooiing van kinderen en dus moet het voorkomen worden. Het is logisch dat dit zo is, CMV werkt *vraaggericht* en *speelt in op maatschappelijke vraagstukken en ontwikkelingen*. Ik vind het alleen jammer dat het zo moet wezen. Op het gebied van preventie heeft de CMV'er het beste voor met de kinderen en dus wil hij voorkomen wat er te voorkomen valt, ongeacht of een problematiek zich al voordoet of voor dreigt te doen. Dit is echter niet altijd realistisch, een CMV'er moet de realiteit onder ogen kunnen zien, inspelen op gebeurtenissen die over het algemeen als negatief ervaren worden is nu eenmaal niet anders. Zoals beschreven is hebben problemen te maken met verschillen in *gedachtes* rondom *normen en waarden*. De plek in het leven van kinderen waar de normen en waarden heersen en waar de verschillende factoren, invloeden en ontwikkelingen zich afspelen vormen de *werkkerreinen van de CMV'er*. Problemen kunnen kinderen *zelf tot last* zijn, maar kunnen ook *overlastgevend* zijn voor de mensen om hun heen en voor hun leefomgeving. In dit hoofdstuk zijn een groot aantal *veelvoorkomende problematieken* behandeld, problematieken die vooral in de puberteit of in de adolescentie levensjaren tot uiting kunnen komen en een negatieve invloed kunnen hebben op het verdere leven van jeugdigen. In sommige gevallen komen problemen al op *jongere leeftijd* tot uiting. Voor de CMV'er zijn de *problemen zelf* niet het hoofddoel, niet het onderwerp waar

⁵¹ Metro, dinsdag 10 april 2007, artikel *Breezerseks duikt op in Noord-Nederland* en Metro, donderdag 3 mei 2007, artikel *Veel meisjes in de ban van lovergirl*

⁵² NIBUD (2004-2005), Nationaal scholierenonderzoek 2004/2005, een onderzoek naar inkomsten, uitgaven, baantjes en omgaan met geld, Utrecht

hij zich primair op richt in zijn werk. Het gaat er immers om dat problemen voorkomen worden en daarom speelt de CMV'er vooral een belangrijke rol in de *fase vóórdat problemen zich voor gaan of kunnen doen*. Het is echter wel belangrijk voor de CMV'er om te weten wat er speelt en daarom beschikt de CMV'er over kwaliteiten op het gebied van *onderzoeksvaardigheden* en het maken van *probleem- en situatiele analyses*. De mate waarin problemen zich in een bepaald gebied, in een bepaalde wijk of binnen bepaalde scholen, groeperingen of gezinnen voordoen geeft de CMV'er *aanknopingspunten*. Het toont de mate van *urgentie* of nood aan om zich juist in dat gebied of voor die specifieke groep in te zetten. Blijkbaar is het dan zo dat er binnen dat gebied of binnen een desbetreffende groep *grotere risico's* voordoen en dat kinderen daarbinnen dus een *grotere kans* lopen om af te dwalen. Dit is nu juist niet wat de CMV'er wil en dus zal een CMV'er zich juist op dit soort *kwetsbare groepen* of *gebieden* inzetten. Het kan gaan om achterstandswijken, -groepen of -kinderen, om kinderen die gepest worden, om kinderen die opgroeien in gebroken gezinnen enzovoorts. Er zijn veel *aanleidingen* en *factoren* die de CMV'er kan *signalen* en kan *herkennen* en waar hij in het werk op in zal spelen. Als uit onderzoeksgegevens bijvoorbeeld blijkt dat vooral Antilliaanse tienermeisjes jong zwanger raken en daardoor hun opleiding niet kunnen afronden en in de financiële problemen (dreigen te) raken dan is dit voor de CMV'er een reden om eens te onderzoeken waardoor dit vooral bij deze meisjes voorkomt en wat hij eraan kan doen om dit in de toekomst te voorkomen. De CMV'er zal zich in zijn werk dus meer richten op de *oorzaken* dan op de *gevolgen*, en hij richt zich op de *risico- en beschermende factoren* die volgens hem en volgens onderzoeken een rol spelen.

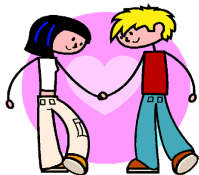
Voor de CMV'er is het belangrijk dat hij de *juiste methode* weet te ontwikkelen of weet in te zetten, waarmee hij het *handelen, denken en bewustzijn* van kinderen kan *vormen, stimuleren* en kan *beïnvloeden*. De CMV'er is in staat om afhankelijk van bepaalde situaties of omstandigheden *programma's te ontwikkelen*, te *programmeren* en te *organiseren* die *risicofactoren gericht aanpakken* en die *beschermende factoren versterken*. Onderzoeksgegevens van daadwerkelijke problemen tonen voor de CMV'er aan welke *trends en ontwikkelingen* er zijn en waar en op welk gebied een preventieve aanpak het hardste nodig is. Daarnaast kan de CMV'er deze gegevens gebruiken in het formuleren van *meetbare doelstellingen* en *uitgangspunten* en in het *ontwikkelen van beleid* met betrekking tot jeugdproblematieken. Dit zijn namelijk ook gebieden waarbinnen de CMV'er werkzaamheden kan verrichten. Om jeugdproblematieken te kunnen voorkomen moet de CMV'er zich natuurlijk verdiepen in *theorie, gegevens en ervaringen* over de problemen en situaties daar rond omheen. De CMV'er gaat immers *verantwoord te werk* en kan het zich niet veroorloven om zonder de nodige achtergrondkennis aan de slag te gaan. De CMV'er krijgt zo een beter zicht op de problemen die er spelen en kan dit meenemen in de *informatieverstrekking* binnen voorlichtingen en dergelijke. Daarbij voren de problematieken *thema's* en *onderwerpen* waarop de CMV'er zijn programma's en activiteiten af kan stemmen. Het werken met *thema's* is met betrekking tot de doelgroep kinderen *aantrekkelijk*. Het verkrijgen van de nodige informatie doet de CMV'er door bestaande onderzoeksgegevens te *analyseren* en door met *kinderen* en met *professionals* uit het werkveld te spreken. Allerbelangrijkst is dat de CMV'er de jeugdigen waarbij zich al problemen voordoen of voor hebben gedaan zelf *benadert*, zij hebben ervaren hoe het is en wat er gebeurde en deze informatie kan voor de CMV'er zeer *waardevol* zijn bij de uitwerking van zijn aanpak of strategie. De CMV'er zou een jongere zelfs kunnen vragen om mee te werken en te spreken tijdens een *voorlichtingscampagne* of in *peer-projecten* waarbij jeugdigen elkaar ondersteunen en begeleiden, elkaars voorbeeld zijn. Daarnaast dient de CMV'er *in gesprek* te gaan met de doelgroep *schoolkinderen*, om te weten te komen hoe zij over jeugdproblematieken denken. Het is belangrijk dat hij hun *belevingswereld* hierbij kent, zodat hij hierop in kan spelen in de uitwerking van preventieve programma's of activiteiten.

De verschillende *factoren, invloeden en ontwikkelingen* waarop de CMV'er middels een preventieve aanpak in zal moeten spelen, spelen zich af binnen een aantal *domeinen* waarbinnen kinderen opgroeien. Deze zijn beschreven in paragraaf 3.2.1 van dit hoofdstuk en vormen tevens *werkkerreinen* van de CMV'er. Dit zijn de gebieden waar de CMV'er moet zijn en waar hij op in moet spelen. Alle benoemde domeinen zijn *even belangrijk*, domeinen waarbinnen *meerdere risicofactoren* een rol spelen vragen extra aandacht. Echter is het voor de CMV'er juist *interessanter* om aandacht te schenken aan domeinen waarbinnen *beschermende factoren* sterk aanwezig zijn. CMV gaat namelijk uit van *krachten, kwaliteiten en kansen*. Door zich alleen op de

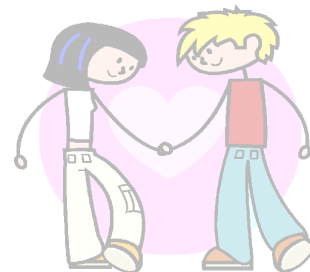

risico's te richten, gaat de CMV'er voorbij aan hetgeen waarin hij *goed* is. Echter is het wel belangrijk dat de CMV'er *oog heeft voor beide factoren*, aangezien zij elkaar sterk kunnen beïnvloeden. Zij vormen een belangrijk *krachtenveld* binnen de domeinen, het interessante voor de CMV'er is te kijken hoe hij een *balans* kan *creëren* binnen dit krachtenveld en hoe hij anderen kan *stimuleren* hem hierin bij te staan. Welke kansen zijn er en welke bedreigingen? Waar zitten de krachten en waar zitten de zwakke punten? Als de CMV'er dit weet te achterhalen, dan is hij bij *de kern van zijn preventieve aanpak* gekomen. Zodra hij weet waar de *kansen* en *risico's* precies liggen, kan hij hier actief mee aan de slag gaan. Aangezien CMV'ers beschikken over een bepaald *tactisch denk- en handelingsvermogen*, dient hij deze hier goed te benutten. De CMV'er zal beschermende factoren moeten *versterken* en zal risicofactoren proberen te *verzwakken*. Dit doet hij natuurlijk *niet alleen*. Hij werkt hierbij samen met bijvoorbeeld een *team van professionals en vrijwilligers* en misschien zelfs *kinderen* die zich actief in willen zetten voor andere kinderen in hun omgeving. Aangezien er ook risicofactoren spelen, is het belangrijk dat de CMV'er in zijn team een aantal *maatschappelijk hulp- of dienstverleners* heeft en *kinder- of jongerenwerkers* die betrokken zijn bij de kinderen. Deze zijn beter *gekwalificeerd* in het omgaan met problemen en risico's dan CMV'ers die bijvoorbeeld een coördinerende of *leiding gevende rol* met betrekking tot *processen* en *projecten* hebben. *Vertrouwen* en *binding* zijn hierbij sleutelbegrippen. De CMV'er kent, zoals eerder is benoemd, zijn *krachten* op het gebied van *optimisme* en *positiviteit*. Hij zal zich bijvoorbeeld vooral inzetten om de *binding* tussen kinderen en de wijk of met school te *versterken* of om kinderen *sociale vaardigheden te leren* en *erkenning te bieden*, dit heeft namelijk vooral een beschermende werking. Om in te spelen op risicofactoren kan de CMV'er *maatschappelijk werkers* in zetten die bijvoorbeeld praten met kinderen die thuis opgroeien tussen ruziënde ouders. Het *bespreekbaar maken* van situaties kan voor kinderen al heel *helpend* zijn, het feit dat zij hun verhaal ergens kwijt kunnen is belangrijk. De CMV'er zou er daarbij alles aan kunnen doen om de kinderen zoveel mogelijk *mogelijkheden* te kunnen bieden om op eigen kracht, *zelfstandig* iets te kunnen ondernemen. Het ontwikkelen van een website waar kinderen kunnen praten of lezen over zorgen en dergelijke is een voorbeeld. Dit is echter vooral voor oudere schoolkinderen toegankelijk en niet altijd voor de jongere kinderen. *Sociale werkers moeten er voor de kinderen zijn*. Zij zijn de aangewezen personen om een *vertrouwensrelatie* met de kinderen op te bouwen, zij zijn de mensen die kinderen moeten *betrekken*, moeten *stimuleren* en die hen kunnen *binden* aan hun wijk, school of noem maar op. Dit vergt veel van de werkers, de CMV'er speelt hierbij een belangrijke rol. Hij is er op dit gebied vooral om de juiste professionals en vrijwilligers *bij elkaar te brengen* op de juiste plaats en hij dient er in zijn eigen *beroepshouding* ook rekening te houden dat hij onder andere het *vertrouwen* van de doelgroep behoudt.

Om tot slot meer vat te kunnen krijgen op het *handelen* en de *gedachtes* van kinderen en om hen zelf *bewust* te kunnen maken van wat er speelt is het belangrijk dat de CMV'er inzicht heeft en geeft in welke *waarden en normen* er heersen, bij de kinderen zelf maar vooral ook in hun omgeving en in de *maatschappij* waarin zij opgroeien. Er zou bewuster mee omgegaan moeten worden en de CMV'er is de aangewezen persoon om dit te *organiseren*. Zo kan hij de normen en waarden *ter discussie stellen* in een debat, bijvoorbeeld een debat tussen ouders en kinderen of tussen buurtbewoners en kinderen. Wat zijn voor kinderen belangrijke waarden en normen? En hoe *verhouden* deze zich ten opzichte van die van volwassenen uit een oudere generatie? Fietsen op de stoep mag niet?! Maar is de kans lopen om onder een auto terecht komen dan beter? En hoe zit het met die speelplekken en sportterreinen? In zo'n *debat* worden kinderen en volwassenen *bekend met elkaars gedachten en opvattingen*. Kinderen worden *gehoord*, hun *mening* telt en dat is wat zij graag willen. Daarnaast is het belangrijk ook *jongeren* hierbij te betrekken. Een kind dat zich nu in de schoolleeftijd bevindt zal binnen 1 tot 6 jaar onder de doelgroep jongeren vallen. Zoals ook in hoofdstuk 2 werd benoemd is het belangrijk om vooral de oudere schoolkinderen *voor te bereiden* op deze periode, dit kan het best gedaan worden samen met jongeren die niet veel ouder zijn dan de kinderen zelf en waar zij een (*positief*) *voorbeeld* aan kunnen nemen.

4. Kinderrechten en jeugdbeleid

Alle kinderen hebben *rechten en plichten*, zo ook hun ouders. Deze rechten en plichten staan beschreven in het *Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind*. Veel van de beschreven rechten en plichten hebben een preventieve tint. Ook in het Nederlandse jeugdbeleid is veel op preventie gericht. De *trends en ontwikkelingen* rondom het Nederlandse jeugdbeleid, zoals onder andere de WMO en de Centra voor Jeugd en Gezin, zijn in dit hoofdstuk beschreven. Daarnaast wordt in het *Nationaal actieplan kinderen 2004* duidelijk hoe de Nederlandse overheid het jeugdbeleid vorm geeft of vorm wil geven, naar aanleiding van de rechten van kinderen en punten waarvan kinderen aangeven dat zij deze erg belangrijk vinden. In Nederland zijn veel *voorzieningen* die werken met of voor de jeugd. Deze voorzieningen zijn werkzaam op *lokaal, provinciaal of nationaal niveau*.

4.1 HET INTERNATIONAAL VERDRAG INZAKE DE RECHTEN VAN HET KIND

Omdat kinderen zeer *kwetsbaar* zijn is het belangrijk dat alle kinderen worden *bescherm*d door volwassenen. De rechten en plichten met betrekking tot kinderen staan beschreven in het *Internationaal verdrag van de rechten van het kind*⁵³, welke in november 1989 in New York is aangenomen. Dit verdrag is gebaseerd op de *Universele verklaring van de rechten van de mens*. De rechten en plichten die gelden voor alle kinderen, maar ook voor *ouders* en *andere volwassenen* die voor kinderen zorgen en de plichten van de *overheid* zijn erin opgenomen.

4.1.1 Inhoud verdrag

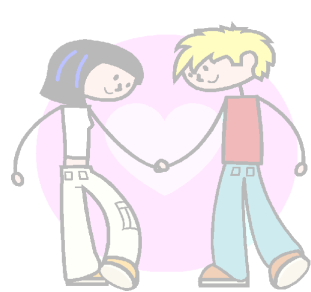
In het verdrag staan alle *afspraken* die verschillende landen *wereldwijd* hebben gemaakt over hoe men met kinderen hoort om te gaan. De *rechten* gelden voor alle kinderen en het verdrag gaat over alle zaken waar een kind mee te maken heeft of kan krijgen, vanaf de geboorte tot aan zijn of haar 18de levensjaar. In het verdrag zijn vier hoofdgroepen opgenomen; het *recht op leven*, op *liefde, vrijheid* en *zorg*. Deze zijn verdeeld over zo'n 54 artikelen, de eerste 40 gaan over de *rechten van het kind*, de laatste 14 gaan over het verdrag zelf. De Verenigde Naties (VN) hebben dit verdrag ontwikkeld en opgesteld. Van de circa 200 landen hebben 193 landen dit verdrag ondertekend en geratificeerd, dit laatste houdt in dat de meerderheid van de politieke partijen in een land *goedkeuring* heeft gegeven. Dit betekent dat deze landen zich moeten houden aan de afspraken die in het verdrag beschreven staan. Het *Comité over de rechten van het kind* houdt er toezicht op dat landen zich aan de regels houden. Een belangrijk punt hierbij is dat bijvoorbeeld alle beslissingen die door of in een land gemaakt worden allereerst *in het belang van het kind* moeten zijn. In Nederland geldt het verdrag sinds maart 1995. In het verdrag zijn 3 soorten rechten met betrekking tot kinderen te onderscheiden:

- *Voorzieningen- en ontwikkelingsrechten*; zoals het recht op onderwijs, gezondheidszorg en een veilige plek om te leven en tijd om te spelen;
- *Beschermingsrechten*; zoals het recht op bescherming tegen mishandeling, kinderarbeid, de gevolgen van oorlog en seksuele uitbuiting;
- *Participatierechten*; het recht van kinderen om gehoord te worden in zaken die hen aangaan, het recht op vrije meningsuiting, op vrijheid van geweten, gedachten en godsdienst en het recht op toegang tot informatie uit verschillende bronnen.

4.1.2 Preventief

Wanneer gekeken wordt naar *preventie* van bepaalde ongewenste gedragingen en gebeurtenissen is er in het verdrag geen duidelijk *preventief recht* opgenomen. Wel zijn er (nagenoeg alle) rechten en plichten die er uiteindelijk op gericht zijn om bepaalde gebeurtenissen te *voorkomen*. Het gaat hierbij voornamelijk over de voorzieningen- en ontwikkelingsrechten en de beschermingsrechten, maar ook de rechten zoals benoemd onder participatierechten spelen een belangrijke rol. Alle rechten en plichten zijn opgesteld om het leven van het kind zo *goed* en *rechtvaardig* mogelijk te kunnen laten voorlopen, eigenlijk zou gezegd kunnen worden dat alle rechten en plichten opgesteld zijn met als doel te *voorkomen dat het mis gaat*. Dit geeft aan dat preventie een erg belangrijke plaats inneemt in het verdrag, maar dat het alleen niet expliciet op deze manier benoemd is.

⁵³ Voor de volledige tekst zie Unicef: www.unicef.nl

De belangrijkste artikelen die mijns inziens een sterke *preventieve achterliggende gedachte* of *uitwerking* met betrekking tot *kinderen* hebben zijn:

- **Artikel 2** *Non discriminatie*: discriminatie van kinderen is verboden, ieder kind is gelijk;
- **Artikel 6** *Recht op leven en ontwikkeling van het kind*; kinderen moeten zo goed mogelijk kunnen opgroeien en leven en zich zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen;
- **Artikel 17** *Recht op informatie en toegang tot de media*: een kind heeft recht op het lezen van boeken, op het luisteren naar programma's op de radio, op het kijken naar de televisie. Er moeten programma's voor kinderen zijn die aansluiten bij hun leeftijd en hun herkomst (godsdienst, cultuur e.d.);
- **Artikel 18** *Verantwoordelijkheid van de ouders*: ouders moeten hun kinderen goed opvoeden. De overheid kan de ouders hierbij ondersteunen;
- **Artikel 19** *Bescherming tegen kindermishandeling*: kinderen mogen niet mishandeld worden en moeten dus beschermd worden tegen lichamelijk of geestelijk geweld, verwaarlozing, verwondingen of (seksueel) misbruik;
- **Artikel 24** *Gezond en gezondheidszorg*: alle kinderen hebben recht op een gezond leven en dus ook op hulp wanneer zij bijvoorbeeld ziek zijn, de overheid is ervoor verantwoordelijk dat er voldoende voedsel en schoon drinkwater is;
- **Artikel 26** *Sociale zekerheid*: een kind heeft recht om te profiteren van de goede omstandigheden in zijn land (werk, cultuur, sociale zorg), de overheid geeft hiervoor geld en zorg aan de mensen die dit nodig hebben;
- **Artikel 27** *Levensstandaard*: een kind heeft recht op een manier van leven waardoor het normaal en goed kan (op)groeien en zich kan ontwikkelen, de overheid kan ouders hierbij ondersteunen;
- **Artikel 28** *Recht op onderwijs*: kinderen hebben verschillende rechten en plichten met betrekking tot onderwijs;
- **Artikel 29** *Onderwijsdoelstellingen*; onderwijs moet ervoor zorgen dat kinderen een eigen persoonlijkheid kunnen ontwikkelen, dat ze zich kunnen ontplooiën en dat ze hun talenten kunnen ontwikkelen. De doelstellingen zijn daarnaast o.a. gericht op respect, vrede en vriendschap;
- **Artikel 31** *Vrije tijd, cultuur en recreatie*: een kind heeft recht op vrije tijd, ook heeft het recht om te spelen en deel te nemen aan activiteiten die bestemd zijn voor kinderen zoals sport- en spelactiviteiten, maar ook bezigheden die te maken hebben met bijvoorbeeld kunst, muziek, dans en toneel;
- **Artikel 33** *Bescherming tegen drugs*: kinderen moeten worden beschermd tegen drugs-misbruik;
- **Artikel 34** *Seksuele exploitatie*: kinderen moeten beschermd worden tegen seksueel misbruik of seksuele uitbuiting;
- **Artikel 36** *Bescherming tegen andere vormen van exploitatie*: regeringen moeten kinderen ook beschermen tegen iedere andere vorm van uitbuiting of mishandeling;
- **Artikel 39** *Bijzondere zorg aan slachtoffers*: kinderen die slachtoffer zijn van onder andere geweld moeten passende zorg aangeboden kunnen krijgen.

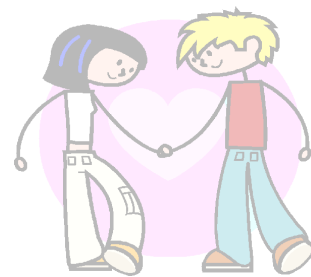
4.2 KINDERRECHTEN IN NEDERLAND

De Nederlandse regering heeft het *Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind* ondertekend en geratificeerd. Zij is dus verplicht om te zorgen dat alle kinderen in Nederland krijgen waar zij volgens het verdrag *recht op hebben*. De meeste rechten van het kind staan in Nederland in het *Burgerlijk Wetboek* beschreven. De in dit wetboek beschreven rechten hebben voornamelijk betrekking op *gezag en regels* rondom onder toezichtstelling en dergelijke.

4.2.1 Gezag⁵⁴

In Nederland heeft ieder kind één of twee *juridische ouders* of opvoeders. De juridische ouders zijn de personen die beslissingen met betrekking tot hun kind nemen en moeten goedkeuren. De juridische moeder is de moeder die het kind gebaart heeft, de juridische vader is de gehuwde partner van de juridische moeder, of de man die met toestemming van de juridische moeder via

⁵⁴ Janssen, L. (2005), Jeugdrecht, Uitgeverij Lemma

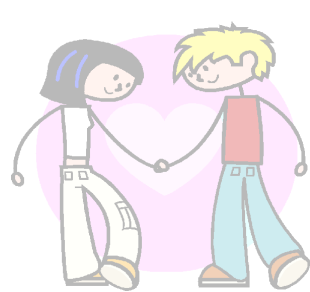
de rechtbank gezag en bij de gemeente erkenning over het kind heeft aangevraagd en gekregen. Dit houdt dus in dat de biologische moeder ook de juridische moeder is, maar dat de biologische vader niet bij voorbaad de juridische vader hoeft te zijn. *Gezag* gaat over de *opvoeding*, ouders bepalen de opvoeding van hun kind. Hier zitten wel een aantal *wettelijke regels* aan vast, maar zij zijn uiteindelijk verantwoordelijk voor de *opvoeding*. Het *vermogen* van jeugdigen tot 18 jaar valt onder het gezag van de ouders. Daarnaast gaat gezag over het vertegenwoordigen in *rechts-handelingen*. Tot het 18de levensjaar moeten ouders toestemming geven voor bepaalde gebeurtenissen. Vanaf het 12de levensjaar mogen kinderen zich ook *zelf uiten*. De ouders die gezag hebben over het kind moeten *toestemming* geven voordat er iets gebeurt met betrekking tot hun kind, hulpverleners moeten hen dus op de hoogte houden van alle ontwikkelingen rondom het kind. In het geval van *tienermoederschap* zijn de regels met betrekking tot juridisch gezag iets anders, tienermoeders van 16 tot 18 jaar kunnen zich volwassen laten verklaren en daarmee het gezag over hun *eigen kind* krijgen. Mocht dit niet het geval zijn, of zijn de tienermoeders jonger dan 16 jaar dan valt het gezag onder de *ouders van de tienermoeder*.

Wanneer ouders de *opvoedingstaak* niet goed uitvoeren, uit kunnen voeren of het kind lichamelijk, geestelijk of zedelijk wordt misbruikt kunnen of moeten hier *kinderbeschermingsmaatregelen* voor ingezet worden. Dit is ook het geval wanneer het probleem *vanuit het kind zelf* komt. Zo is er *onder toezicht stelling* (OTS) waarbij de overheid toezicht houdt op een kind door bijvoorbeeld een *gezinsvoogd* in te zetten. Ook kan een kind *uit huis geplaatst* worden in een instelling, dit kan vrijwillig maar ook onder dwang. Daarnaast kan er een *einde aan het gezag* van de ouders gebracht worden in de vorm van een *ontzetting* (de oorzaak ligt aan verwijtbaar gedrag van de ouders) of in de vorm van *onthefing* (oorzaak is onmacht, ongeschiktheid e.d.).

4.2.2 Kinderrechten in Nederland naar leeftijd⁵⁵

Sommige rechten en plichten van kinderen en jongeren *verschillen per leeftijd*. Kinderen tot 4 jaar oud mogen bijvoorbeeld gratis reizen met het openbaar vervoer, mits er een volwassene bij aanwezig is. Deze jonge kinderen *mógen* naar school, maar moeten niet. Een *5 tot 12jarige* is wel leerplichtig, zij *móeten* dus verplicht naar school. Dit is een plicht, maar tevens ook een recht. Vanaf *12jarige leeftijd* heeft een kind hoorrecht in o.a. rechtszaken. Kinderen mogen samen met de ouders medische beslissingen nemen en zij mogen *lig* worden van de medezeggenschapsraad op school. Ook mogen zij bij een echtscheiding van de ouders aangeven bij de rechter wat volgens hen de beste omgangsregeling is. Zij zijn verplicht hun identiteitsbewijs te kunnen tonen wanneer hiernaar gevraagd wordt. Tot de *12jarige leeftijd* kan een kind geen officiële straf krijgen volgens het jeugdstrafrecht, wel kan een kind vervolgd worden. Vanaf *12jarige leeftijd* geldt het strafrecht volgens het jeugdstrafrecht, een *12 tot 16jarige* kan een taakstraf of maximaal 12 maanden cel krijgen. Een *13jarige* mag in het weekend en tijdens schoolvakanties een bijbaantje hebben. Het betreft hier lichte werkjes bij de ouders in de winkel of op het landgoed. Op *14jarige leeftijd* mag een kind met toestemming van de ouders een girobetaalkaart aanvragen. Ook mogen 14jarige kinderen of jongeren een stage lopen. Zij hebben inspraak over de behandeling wanneer zij een ernstige of dodelijke ziekte hebben en hebben recht om te horen wat er precies met ze aan de hand is. Jongeren van *15 jaar* oud mogen een bijbaantje hebben waarbij zij bijvoorbeeld op zaterdag krantjes bezorgen. Ook mogen zij licht vakantie-werk doen. Ze mogen aanspraak maken op het wettelijk minimum jeugdloon en hebben medezeggenschap wanneer het gaat over bijvoorbeeld adoptie. De stem van de jongere is in geval van adoptie bepalend. Ook mag een 15jarige zelfstandig een verblijfsvergunning aanvragen. Vanaf *16jarige leeftijd* zijn jongeren nog maar 2 dagen per week leerplichtig. Indien niet meer volledig leerplichtig mag een jongere 3 of 4 dagen per week werken (max. 24 uur). Vanaf 16 jaar wordt een jongere zelf aansprakelijk gesteld voor de schade die hij of zij aanricht. De jongeren mogen zelfstandig een arbeidsovereenkomst afsluiten, de ouders mogen deze wel binnen een maand opheffen. Ook mogen 16jarigen zelfstandig overeenkomsten afsluiten die bij de leeftijd passen, bijvoorbeeld een scooter kopen. Ook mogen zij een gokautomatenhal bezoeken, sigaretten kopen en zwakalcoholische dranken bestellen zoals wijn en bier. Ze mogen een brommercertificaat halen en daarna brommer rijden. Ook mogen ze met toestemming van de rechter een eigen zaak beginnen. Alimentatie of wezenpensioen mag op een eigen rekening ontvangen worden. Het strafrecht geldt volgens het jeugdstrafrecht, ze kunnen veroordeeld worden tot een taakstraf of

⁵⁵ Kinderrechten: www.defenceforchildren.nl en Jongeren Informatie Punt: www.jip.org

maximaal 24 maanden cel. Een *17jarige* mag in de verpleging gaan werken of beroepsmilitair worden. Ook kan een 17jarige alvast een studiebeurs aanvragen. Deze jongeren mogen 5 dagen per week werken, mits de leerplicht achter de rug is. Vanaf *18jarige leeftijd* is de jongere meerderjarig en valt hij of zij niet meer onder het gezag meer van de juridische ouders. Dit betekent onder andere dat de jongeren alle rechtshandelingen mogen verrichten zonder toestemming van ouders, ze mogen zelf een proces of rechtszaak aanspannen en mogen trouwen zonder toestemming van de ouders. Ze mogen ook sterk alcoholische drank zoals whisky en wodka kopen, een casino betreden of op een gokautomaat spelen en een autorijbewijs halen. Ze mogen een bankrekening openen zonder toestemming van de ouders. Vanaf 18jarige leeftijd hebben jongeren stemrecht bij verkiezingen en mogen zij zichzelf verkiesbaar stellen. Ze mogen 's nachts werken en zelfstandig een uitkering aanvragen. Het strafrecht geldt volgens de regeling voor volwassenen. Vanaf de *21jarige* leeftijd worden ouders van hun onderhoudsplicht ontslagen en vanaf *23jarige* leeftijd geldt het recht op het minimumloon voor volwassenen.

4.3 JEUGDBELEID IN NEDERLAND

Op *nationaal niveau* wordt er veel aandacht besteedt aan (*preventief*) *jeugdbeleid*. Daarbij is het ook belangrijk te kunnen komen tot daadwerkelijke *acties*. Het *provinciale* en *lokale jeugdbeleid* (op gemeentelijk niveau) geven hier een goed zicht op en vele verschillende instellingen in het werkveld zetten zich in om de jeugd te bieden wat zij nodig hebben en waar zij recht op hebben. In juli 2006 is de *Wet Maatschappelijke Ondersteuning* (WMO) van kracht gegaan, ook spelen de ontwikkelingen rondom de *Centra voor Jeugd en Gezin* (CJG) en het *Elektronisch Kind Dossier* (EKD) een belangrijke rol. *Operatie Jong* is in het leven geroepen om onderzoek te doen en de Nederlandse regering een aantal belangrijke aanbevelingen te geven met betrekking tot het realiseren van een *goede samenhang* in het Nederlandse jeugdbeleid. Daarna deed staatssecretaris Clémence Ross⁵⁶ tijdens de slotbijeenkomst van Operatie Jong in januari 2007 een aanbeveling om een *minister voor Jeugdzaken* aan te stellen, in het kabinet Balkenende IV is minister André Rouvoet van de ChristenUnie aangesteld tot *programmaminister Jeugd en Gezin*. Zijn opdracht is: “kinderen een goede start geven”⁵⁷. Het *Nationaal actieplan kinderen 2004* is een plan waarin beschreven staat hoe de Nederlandse regering de landelijke in- en uitvoering van het verdrag inzake de rechten van het kind aanpakt of wil aanpakken. Ook heeft het *Kinderrechtencollectief*⁵⁸ een *10 puntenplan* opgesteld en voorgedragen aan de tweede kamer. Deze plannen geven aan welke punten momenteel hoog op de *politieke agenda* staan met betrekking tot het *preventief jeugdbeleid* in Nederland.

4.3.1 Jeugdbeleid, preventief jeugdbeleid en lokaal jeugdbeleid

Beleid gaat over de manier waarop men binnen een *organisatie of overheid* bepaalde *doelen wil realiseren*, het geeft aan welke doelstellingen geformuleerd zijn met betrekking tot bepaalde onderwerpen en doelgroepen en het geeft aan welke *plannen* er zijn gemaakt om binnen een bepaalde tijd en met een bepaald budget tot deze doelstellingen te kunnen komen. “Jeugdbeleid omvat al het overheidshandelen op alle beleidsterreinen dat, bedoeld of onbedoeld, invloed heeft op de ontwikkelingsmogelijkheden of maatschappelijke positie van jeugdigen”⁵⁹. *Jeugdbeleid* geeft dus aan welke plannen de overheid heeft met betrekking tot de ontwikkelingsmogelijkheden en maatschappelijke positie van jeugdigen. Met *jeugdigen* worden in dit geval kinderen en jongeren van 0 tot en met 25 jaar oud bedoeld. Jeugdbeleid kan opgedeeld worden in 4 *verschillende beleidsvormen*⁶⁰, welke overeenkomen met de in hoofdstuk 1 behandelde *classificaties van preventie*:

- *Algemeen jeugdbeleid*: beleid dat gericht is op alle jeugdigen. Hierbij kan gedacht worden aan voorzieningen als het peuterwerk, kinder- en jongerenwerk, jongereninformatiepunten (JIP), sport, cultuur, onderwijs, huisvesting, kinderopvang en opvoedingsondersteuning;
- *Algemeen preventief jeugdbeleid*: beleid dat vanuit de algemene beleidskaders wordt gevoerd maar dat wel gericht is op het voorkomen van bijvoorbeeld achterstanden van alle

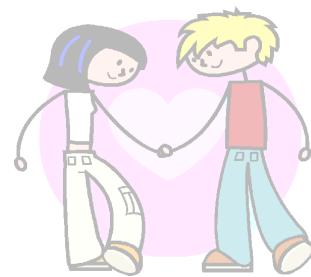
⁵⁶ Sinds 2002 was Ross staatssecretaris van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

⁵⁷ Programmaministerie voor jeugd en gezin: www.jeugdengezin.nl

⁵⁸ Dit is de Nederlandse coalitie van organisaties voor kinderen en kinderrechten

⁵⁹ Thesaurus Zorg en Welzijn: www.thesauruszorgenwelzijn.nl

⁶⁰ Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie : www.nigz.nl

- jeugdigen, dus voornamelijk gericht op primaire preventie. Het gaat hierbij vooral om voorzieningen op het gebied van de jeugdgezondheidszorg (GGD) en onderwijsbegeleidingsdiensten;
- *Preventief jeugdbeleid*: dit is beleid dat gericht is op de optimale ontwikkeling van specifieke groepen jeugdigen. Het gaat hierbij vooral om secundaire preventie. Gedacht kan worden aan voorzieningen als het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK), randgroepjongerenwerk en de kindertelefoon en dergelijke;
 - *Curatief jeugdbeleid*: dit soort beleid is primair gericht op het oplossen van problemen (bij of veroorzaakt door) of achterstanden bij jeugdigen. Denk hierbij aan voorzieningen als het maatschappelijk werk, verslavingszorg, politie, Bureau Jeugdzorg en bureau Halt en dergelijke.

Lokaal jeugdbeleid heeft betrekking op de manier waarop gemeentes hun (preventief) jeugd-beleid vormgeven. Het uitgangspunt van lokaal jeugdbeleid werd in 1994 als volgt beschreven: “Een dergelijk beleid zal tot doel moeten hebben de samenwerking tussen relevante sectoren als het onderwijs, de eerstelijnsgezondheidszorg en de collectieve preventie (...), het jeugdwelzijns-werk, de arbeidsvoorziening, justitie, politie en de sociale diensten te versterken om zodoende een vroegtijdige uitval van jeugdigen te voorkomen”⁶¹.

4.3.2 Bestuursakkoord nieuwe stijl: BANS⁶²

Het BestuursAkkoord Nieuwe Stijl (BANS) werd op 4 maart 1999 ondertekend door het kabinet destijds (rijk), het IPO (provincies), en VNG (gemeentes). In het akkoord is onder andere afgesproken meer *evenwicht* te brengen in het jeugdbeleid. Dit is later vastgelegd in een visiedocument genaamd *Jeugdbeleid in Ba(la)ns II* (juni 2001). Dit visiedocument geeft aan welke afspraken bovengenoemde partijen hebben gemaakt over een gezamenlijk jeugdbeleid. *Jeugdbeleid in Ba(la)ns* heeft een *5tal uitgangspunten* benoemd:

1. *Beleid maken samen* mét kinderen, jongeren en hun opvoeders;
2. *Balans brengen* in het jeugdbeleid door niet alleen op problemen in te zetten, maar ook te investeren in versterking van algemene voorzieningen (kansen vergroten en risico's beperken);
3. *Niet wachten tot problemen ontstaan*, maar inspelen op risicovolle situaties;
4. *Ervoor zorgdragen dat* instellingen een samenhangend aanbod realiseren, dat een adequaat en herkenbaar antwoord geeft op de vragen van jeugdigen en hun ouders;
5. *Projectenbeleid inzetten* ter versterking van het structurele beleid en aanbod.

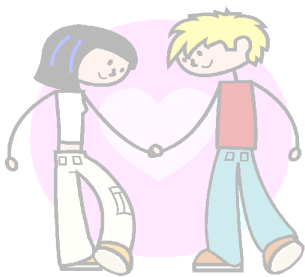
4.3.3 Operatie Jong

In januari 2003 is er een samenwerkingsverband gestart onder de naam *Operatie Jong*, in januari 2006 volgde het einde hiervan. Het samenwerkingsverband bestond uit de 5 ministeries die verantwoordelijk zijn voor het jeugdbeleid: het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS), Onderwijs Cultuur en Wetenschappen (OCW), Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Het doel van Operatie Jong was om de *samenhang in het jeugdbeleid te verbeteren en bevorderen* met als resultaat onder andere een verminderde jeugdwerkloosheid, het voorkomen van vroegtijdige schooluitval, betere hulpverlening aan jongeren met problemen, meer speel- en recreatievoorzieningen en meer samenwerking tussen voorzieningen voor kinderen en jongeren⁶². In 2003 werd door Operatie Jong een soort verbeteragenda, genaamd de *Jeugdagenda*¹¹, opgesteld waarin is vastgelegd wat het kabinet Balkenende I (en ook de daarop volgende kabinetten) wilde bereiken met betrekking tot het jeugdbeleid. In deze agenda staan *12 punten* die destijds (kabinet Balkenende I) als eerste aangepakt moesten worden. Te allen tijde kunnen er nieuwe belangrijke thema's aan toegevoegd worden. Staatssecretaris Ross noemde de Jeugdagenda “het hart van het Nederlandse jeugdbeleid”. Belangrijke punten uit de *jeugdagenda* met betrekking tot *preventie* zijn:

- A. Rondom scholen moet een *sluitend aanbod* komen van zorg, zodat kinderen met problemen sneller kunnen worden geholpen;
- B. Het *onderwijs moet beter renderen*; minder schooluitval en meer startkwalificaties;
- D. Problemen bij jeugdigen moeten *tijdig* worden *gesignaleerd*, instanties moeten van elkaar weten wie signalen opvangt, welke interventies plaatsvinden en wie de verantwoordelijke is;

⁶¹ Gilsing, R. (2003), Beleid in de groei, voortgang en uitkomsten van het lokale jeugdbeleid, Den Haag: SCP

⁶² Operatie Jong: www.operatie-jong.nl en Ministerie van VWS (2004), Nationaal actieplan kinderen 2004, Den Haag

- H. *Preventief jeugdbeleid* en *goede basisvoorzieningen* zijn cruciaal bij het voorkomen van achterstanden bij kinderen en jongeren. De uitvoering hiervan ligt op lokaal niveau. Gemeentelijke taken hierbij moeten geborgd worden;
- I. Er zijn veel verschillende programma's om jongeren met problemen te helpen. Deze moeten worden getoetst op *effectiviteit* en *kwaliteit* en beter op elkaar worden afgestemd;
- J. *Effecten* van het *jeugdbeleid* moeten beter gemeten worden.

Operatie Jong heeft in een piramide⁶³ weergegeven langs welke lijnen jeugdbeleid kan lopen. Allereerst wil men natuurlijk problemen en risico's *voorkomen*, daarom is er algemeen of preventief beleid. Mochten problemen of risico's zich al voordoen dan kan *curatie* de oplossing bieden en mocht dit ook niet slagen dan komt de *repressie* aan bod. Bij repressie gaat het om het oplossen van problemen. *Preventie* en *curatie* spelen bij alle leeftijden een rol, repressie vooral in de leeftijd van 12 tot 23 jaar, wanneer problemen zich voordoen, maar soms ook bij jongere kinderen. De bodem van de piramide vormt de *basis* van het geheel, een goede stevige basis bestaat uit een goede *samenhang tussen instanties* op het gebied van gezondheid en opvoeding, onderwijs, sport en vrije tijd, veiligheid, arbeid en een juiste aanpak van criminaliteit. Problemen kunnen voorkomen worden wanneer de *basisvoorzieningen* goed functioneren en gericht (*vroegtijdig*) *signalen* op kunnen vangen en *door* kunnen *verwijzen*.

4.3.4 Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)

In juli 2006 is er in Nederland de *Wet Maatschappelijke Ondersteuning* (WMO) van kracht gegaan. Staatssecretaris Ross zei in een interview⁶⁴ het volgende: "De WMO gaat over onder andere preventief jeugdbeleid. Alle ouders moeten binnen hun gemeente ergens met hun vragen terecht kunnen, zonder dat ze daarbij teveel drempels ervaren. Alleen dan kunnen we voorkomen dat er echte problemen ontstaan." "De WMO is er om te voorkomen dat het mis gaat met kinderen en jongeren." De WMO moet daarnaast onder andere meer *samenhang* in het lokale jeugdbeleid brengen. Het doel van de WMO is dat iedereen kan *meedoen in de maatschappij*. De gemeentes worden door deze wet verantwoordelijk gesteld voor de coördinatie van ondersteuning. Ook burgers krijgen een grotere eigen *verantwoordelijkheid*. De lessen zoals deze uit Operatie Jong naar voren zijn gekomen moeten via de WMO een vaste plek in het gemeentelijk jeugdbeleid krijgen. Ross sprak over *alle ouders* en bedoelt daarmee dus ook echt alle ouders. De op jeugd gerichte *prestatievelden* uit de WMO hebben voornamelijk betrekking op het voorkomen van problemen. Deze prestatievelden zijn direct of indirect gericht op de *jeugd* en spelen een rol bij *preventie*:

- *Sociale samenhang* en *leefbaarheid* in dorpen, wijken en buurten bevorderen;
- *Op preventie gerichte ondersteuning* van jeugdigen met problemen met het opgroeien en ondersteuning van ouders met problemen met opvoeden.

Centra voor Jeugd en Gezin (CJG)

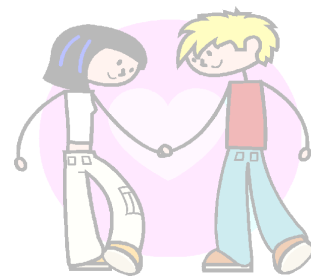
Aangezien ouders en kinderen met hun vragen *ergens* op een laagdrempelige manier terecht moeten kunnen binnen de gemeente, zijn er plannen omtrent *Centra voor Jeugd en Gezin*⁶⁵ ontwikkeld. Doel van deze centra is onder andere om een betere samenhang te krijgen tussen het jeugdbeleid, de jeugdgezondheidszorg en de jeugdzorg. Staatssecretaris Ross ziet een centrum voor Jeugd en Gezin als volgt voor zich: "een voor ouders en kinderen herkenbare, makkelijk toegankelijke plek in de buurt, vlak bij school of bij het werk. Waar mensen gewoon even aan kunnen wippen. Ouders en kinderen - maar ook professionals - moeten hier terecht kunnen met vragen over opvoeden en opgroeien." Daarbij heeft zo'n centrum een functie met betrekking tot het *bieden van hulp* wanneer er grotere problemen spelen en met betrekking tot de *doorverwijzing*. Op de website van het Ministerie van VWS wordt beschreven dat de centra het jeugdbeleid uitvoeren en dat zij algemene en preventieve gezondheidszorg verlenen¹⁴. Genoemde taken die daaronder vallen zijn:

- *informer* en *advise*ren van jongeren en ouders, *signaler*en van problemen, verlenen van pedagogische *hulp*, *verwijzen* naar hulp en coördineren van zorg;
- de *basistaken* van de jeugdgezondheidszorg en de verloskundige zorg;
- *informer*en van professionals, zoals het vullen en bijhouden van het EKD en de verwijsindex.

⁶³ Zie bijlage 3: Piramide preventie, curatie, repressie

⁶⁴ VNG (2006), Invoering WMO, nieuwsbrief nr. 15

⁶⁵ Ministerie van VWS: www.minvws.nl

Elektronisch kind dossier (EKD)

Het kabinet heeft ook extra middelen uitgetrokken om ervoor te zorgen dat elke baby vanaf 1 januari 2007 een *elektronisch kinddossier* (EKD) krijgt. Dit is een van de maatregelen waarmee het kabinet Balkenende IV het *jeugdbeleid* wil *verbeteren*. Met het dossier kunnen voornamelijk hulpverleners snel en eenvoudig nagaan hoe de *situatie* en de *ontwikkeling* van een kind is. In het dossier houden de jeugdarts en de verpleegkundige van de jeugdgezondheidszorg *informatie* bij over het kind, de gezinssituatie en de leefomgeving. Later kunnen ook anderen, zoals de school, het maatschappelijk werk en politie signalen aan het dossier toevoegen. Dit zorgt ervoor dat kinderen waarmee het misloopt of kan mislopen, *sneller* en *beter hulp* kunnen krijgen. Het EKD is op deze manier ook een van de nieuwe ontwikkelingen met een preventieve tint.

4.3.5 Het 10 puntenplan van het Kinderrechtencollectief

Het *Kinderrechtencollectief* heeft in september 2006 een *10 puntenplan*⁶⁶ voor kinderrechten en jeugdbeleid aan o.a. leden van de Tweede Kamer gestuurd. Het kinderrechtencollectief pleit voor een innovatief en actief jeugdbeleid in Nederland. In het plan wordt het *Internationale verdrag inzake de rechten van het kind* als basis en inspiratie voor een *innovatief* en *actief* jeugdbeleid voor de regeerperiode 2007 tot en met 2011 beschreven aan de hand van 10 punten. Al de genoemde punten komen sterk overeen met de behandelde onderwerpen uit het *Nationaal actieplan kinderen 2004* (volgende paragraaf). Zij vormen een basis voor de uitwerking van de regeringsplannen naar daadwerkelijke *acties*, *activiteiten*, *plannen* en *programma's*. De 10 punten zijn: 1. *Arme kinderen* verdienen een investering; 2. Een aanvalsplan tegen *kindermishandeling*; 3. Een *centrum voor ouder en kind* in elke buurt; 4. Een creatieve aanpak van *jeugdcriminaliteit*; 5. Een kindvriendelijk *vreemdelingenbeleid*; 6. Ruimte voor *spelen* voor de jeugd; 7. *Onderwijs* voor alle kinderen; 8. Kinderen voorop in *ontwikkelingssamenwerking*; 9. *Meedenken, meedoen en meebeslissen*; en 10. Een sterke *structuur* van het jeugdbeleid.

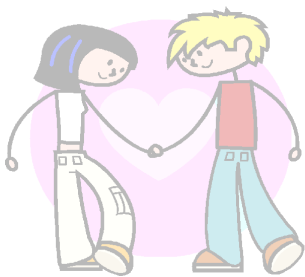
4.3.6 Nationaal actieplan kinderen 2004

Het *Nationaal actieplan kinderen 2004* is opgesteld door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in nauwe samenwerking en afstemming met de ministeries van Justitie, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Buitenlandse Zaken, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Defensie. Het plan geeft aan wat *kinderen* zeggen belangrijk te vinden en wat de *overheid* met deze onderwerpen wil doen, hoe zij ze aanpakt of aan wil pakken. Volgens het plan moeten kinderen zich *optimaal kunnen ontwikkelen tot een volwaardig en onafhankelijk individu*. De onderwerpen die in het *Nationaal actieplan kinderen 2004*⁶⁶ behandeld zijn, zijn *beter onderwijs*, *gezond leven*, *bescherming en zorg*, *HIV/AIDS* en *seksuele gezondheid*. Beschreven staat dat het belangrijkste doel van het jeugdbeleid het *vergroten van de kansen* van kinderen, het *tegengaan van uitval* en het *zo vroeg mogelijk herstellen van ontsporing* is. Ook de eerder benoemde *jeugdagenda* van Operatie Jong komt in het plan aan bod.

Gezond leven

De ondervraagde kinderen geven onder andere aan dat *sport te duur* is, dat er op school en in de wijk meer aan *sport en beweging* gedaan moet worden en ook vinden zij dat *gezond eten duur* is. Daarnaast willen zij graag meer informatie zien over gezond eten. Verder vinden zij het belangrijk aandacht aan het *milieu* te besteden, dat zij buiten kunnen *spelen* en willen zij daar genoeg (schone) *ruimte* voor hebben. Wat de overheid hieraan doet of wil doen is dat zij zich onder andere inzetten voor activiteiten met betrekking tot *sport- en bewegingsstimulering*, denk hierbij aan bijvoorbeeld de BOSimpuls (buurt, onderwijs, sport). Verder zijn er (vaak grootschalige) *campagnes* met betrekking tot gezond eten en gezond gedrag, er gaat veel aandacht naar de *aanpak van overgewicht* bij kinderen. Daarnaast worden er veel middelen ingezet op *voorlichting* en *preventieve maatregelen* met betrekking tot beweging, sport en eten. Zo is er bijvoorbeeld een campagne geweest waarbij kinderen gratis fruit op school kregen. Ook wordt aandacht besteed aan de *speelruimte*, kinderen moeten een *serieuze plek* in de samenleving krijgen. Juist vanuit algemeen- en preventief jeugdbeleid moet de openbare ruimte meer rekening houden met de *wensen van jeugdigen*. Met betrekking tot de *jeugdgezondheidszorg* heeft de overheid ook een hoop maatregelen en plannen in het vooruitzicht. Zo wordt er stevig ingezet

⁶⁶ Kinderrechtencollectief: www.kinderrechten.nl

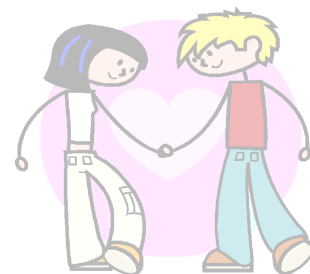
op *preventie* van alcohol- en drugsmisbruik, op het voorkomen van tienerzwangerschappen en op *seksuele voorlichting* op school of door middel van bijvoorbeeld *peereducation* en op preventieve aanpakken ter voorkoming van SOA's en seksueel misbruik. Er worden onder andere *educatieve programma's* ingezet, *reclamecampagnes* gehouden en middelen als het internet en de *massa-media* worden ook gebruikt om de jeugd te bereiken.

Beter onderwijs

In het plan staat beschreven dat kinderen en jongeren aangeven dat zij mee willen praten, dus *inspraak* willen op school, en dat zij hierbij *serieus* genomen willen worden. Daarnaast wensen zij dat er meer aandacht besteedt word aan de *speelruimte op school* en aan *buitenschoolse activiteiten*. Verder zijn belangrijke aandachtspunten de *veiligheid* op school, het schoolklimaat en onderwerpen als pesten en geweld. De overheid wil dit aanpakken door *actief burgerschap* te *stimuleren* en in te zetten op het ontwikkelen van *sociale vaardigheden*. Jeugdigen moeten de kans krijgen om mee te praten en te *participeren*, de overheid wil de medezeggenschap van jongeren op het voortgezet onderwijs vergroten. Ook wil de overheid *betere voorzieningen* creëren met betrekking tot speelruimte en buitenschoolse activiteiten en wil zij scholen *beter toerusten*. De overheid wil inzetten op *ontwikkelingskansen* en wil *sluitende arrangementen* ontwikkelen in bijvoorbeeld het kader van de brede school. De overheid zal hierbij vooral *financiële ondersteuning* bieden. Om een veilig schoolklimaat te kunnen creëren wordt vooral ingezet op de leerlingbegeleiders en vertrouwenspersonen op school, ook aan *preventieve maatregelen* met betrekking tot onder andere seksuele intimidatie wordt extra aandacht besteed. Verder heeft het ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap een *plan van aanpak* met betrekking tot de veiligheid en opvang van risicoleerlingen ontwikkelt om de veiligheid op scholen te bevorderen. Verder wil men meer inzetten op *integratieprojecten* waarbij de beheersing van de Nederlandse taal een belangrijk onderdeel vormt. Met betrekking tot *voortijdig schoolverlaten* wil de overheid zich meer preventief inzetten. *Leerplicht* en de *voor- en vroegschoolse educatie* zijn hier ook een onderdeel van. Verder wordt veel aandacht besteed aan *signalering* en *verwijzing* om een *sluitende aanpak* te kunnen creëren. Daarnaast wordt aandacht besteed aan preventie van *beginneronderwijsachterstanden* van kinderen. Ook *discriminatie* moet terug gedrongen worden en de scheiding tussen witte en zwarte scholen zal aangepakt worden. De overheid wil zich inzetten op *armoedebestrijding* en *basiseducatie*. In alle gevallen zal de overheid veel geld inzetten om aan de doelen te kunnen werken.

Bescherming en zorg

Kinderen en jongeren vinden dat zij betere *bescherming* verdienen aangezien zij een kwetsbare groep vormen. Ze willen *serieus* genomen en willen dat zaken als *kindermishandeling* flink aangepakt worden. Verder geven sommigen aan dat het krijgen van een tik wel eens terecht was, maar dat ouders hun kinderen niet mogen slaan! Ze willen een *veilige speelruimte* en geven aan dat extra *veiligheid in het verkeer* belangrijk is. *Internet* is leuk, maar moet voor kinderen en jongeren wel veilig zijn, zo ook de informatie die bij verschillende media te zien en vinden is. Verder is kinderarbeid wanneer dit ongewenst is niet goed en moeten de rijke landen meer geld geven aan de arme landen. *Opvoedingsproblemen* belemmeren de ontwikkeling van een kind, een kind heeft recht op de zorg die hij of zij nodig heeft. De overheid wil hierop inspelen door *betere hulpverlening* te kunnen bieden, soms gedwongen. Verder zullen de *kinderbeschermingsmaatregelen* actief ingezet en zo nodig verbeterd worden. De wet op de jeugdzorg speelt ook een belangrijke rol, er moet *goede jeugdzorg* gerealiseerd worden, hierbij neemt o.a. Bureau Jeugdzorg een belangrijke plaats in. Zowel de ouders als de kinderen moeten om zorg kunnen vragen. Ook zal de overheid inzetten op de *aanpak van huiselijk geweld* (met ook aandacht voor allochtone huishoudens) en een *brede aanpak* van *seksueel misbruik*. De overheid zet extra middelen in voor een *methodeontwikkeling* voor opvang van slachtoffers zoals kinderen die bijvoorbeeld getuige van huiselijk geweld zijn geweest. Belangrijk hierbij is dat er een samenhangende aanpak gerealiseerd word en dat er een *verbeterde samenwerking tussen instellingen* komt. Het bevorderen van *vroegsignalering* is een erg belangrijk punt, zo ook het vergroten van de *weerbaarheid* van de kinderen zelf. Er zal extra ingezet worden op *advies- en meldpunten* zoals die van kindermishandeling (AMK). Een voorbeeld van een preventieve aanpak met betrekking tot weerbaarheid is het Marietje Kessels project. In het plan staat beschreven dat volgens Jeugdzorg de eerste verantwoordelijkheid met betrekking tot jeugdigen bij de ouders ligt. De overheid schept *voorwaarden* om een goede opvoeding mogelijk te maken. De preventief gerichte taken

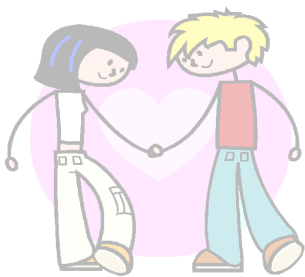
van Bureau Jeugdzorg liggen vooral op het gebied van *advies- en meldpunten, advisering* en *deskundigheidsbevordering van voorliggende voorzieningen*. Dit zijn normale voorzieningen waar men terecht kan met opvoedingsvragen nog vóórdat men bij Bureau Jeugdzorg terecht komt. De overheid en jeugdzorg zetten op deze deskundigheidsbevordering in om zwaardere opvoedingsproblemen te voorkomen. Verder zal ook hier de overheid inzetten op het ontwikkelen van *sociale vaardigheidstrainingen* met betrekking tot fysiek verzet, bijvoorbeeld op de basisschool in groep 7 en 8. Een goede samenwerking met bijvoorbeeld politie, het ministerie, het onderwijs en de hulpverlening is hierbij van belang. Zij zullen onder andere *samenwerkingsmodellen* en *draaiboeken* ontwikkelen. Op preventief gebied worden er veel middelen ingezet voor *onderzoeken* met betrekking tot bijvoorbeeld oorzaken van huiselijk geweld, risicogroepen en risicofactoren. Ook wordt er ingezet op *publieksvoorlichting* door middel van landelijke en regionale campagnes. Daarnaast wil de overheid *zwaardere straffen* zetten op misbruik. Met betrekking tot veiligheid en verkeer wil de overheid extra *middelen* inzetten. Verder zijn er regels en afspraken met betrekking tot *internetproviders* en is hier een bepaald *strafrecht* voor om de veiligheid voor kinderen en jongeren te vergroten en te voorkomen dat er strafbare feiten gepleegd worden. Ook zijn er regels met betrekking tot kinderarbeid en *werk*. Wanneer men kijkt naar de aanpak van jeugdcriminaliteit dan heeft Jeugd Terecht hier een *actieprogramma* voor opgesteld. Dit is een beleidsprogramma dat zich richt op het voorkomen van eerste delicten en het verminderen van de recidive bij jongeren tot 18 jaar. De kwetsbare jeugd moet vooral *bescherm*d worden wanneer de ontwikkeling in gevaar komt. Preventief gezien zet de overheid zich in door een *goede jeugdzorg* te bieden. Hiermee kan worden voorkomen dat jongeren afglijden naar het criminele circuit. Er moet onder andere goed worden ingezet op *gedragsveranderingen* en risicofactoren, toezicht, rechtshandhaving, begeleiding en preventie van eerste delicten of herhaling.

HIV/AIDS en seksuele gezondheid

Kinderen en jongeren geven aan dat *voorlichting* met betrekking tot het lichaam en seks belangrijk is. Dit willen zij niet alleen van de ouders krijgen, maar ook op school of door mensen in de omgeving. Niet ieder kind kan er thuis namelijk goed over praten. Ook willen zij meer en betere *informatie* met betrekking tot liefde en daaraan gerelateerde onderwerpen. Ze geven aan dat goede voorlichting een vertekend beeld van het lichaam en seks kan voorkomen. Op dit gebied zet de overheid zich vooral in door middel van *preventieve middelen*. Zo wil zij inzetten op het bevorderen van veilig en gezond seksueel gedrag, *voorlichtingen*, *campagnes* (zoals “ik vrij veilig of ik vrij niet”) en SOA/HIV preventie. Tijdens *lessen* op het voortgezet onderwijs moet hier ook meer aandacht aan besteed worden. Daarnaast is het goed om er ook al in het *basisonderwijs* mee te beginnen, maar dit kan en mag niet verplicht worden. Verder wil de overheid inzetten op *betere hulpverlening* en *begeleiding*.

4.4 VOORZIENINGEN OP LOKAAL, PROVINCIAAL EN NATIONAAL NIVEAU

Het *nationale jeugdbeleid* geldt voor het hele land. Het verschilt per provincie en gemeente hoe zij hun *provinciale* en *lokale jeugdbeleid* invullen. Er zijn vele *voorzieningen* binnen de provincies en gemeentes die veel met jeugd te maken hebben en die ingezet kunnen worden om het jeugdbeleid vorm te geven. Op *lokaal niveau* kan dan gedacht worden aan de gemeente zelf, onderwijsinstanties, welzijnsorganisaties (kinderwerk, jongeren werk, buurtcentra), jeugdartsen, instanties voor opvoedingsondersteuning, consultatiebureaus, recreatieve voorzieningen als sport-, muziek-, en theaterverenigingen, culturele en kunstzinnige centra, kerkverenigingen, speeltuinen, speel-o-theken, bibliotheken, lokale (jeugd)media (kranten, folders, televisie, websites), lokale evenementen, instanties die zich inzetten voor veiligheid, natuur- en milieucentra, (kinder)opvang, er zijn multidisciplinaire teams (bestaande uit verschillende organisaties, bespreken probleem- en risicojeugd), het jongeren informatie punt (JIP) en binnenkort ook de centra voor jeugd en gezin. Daarnaast zijn er op *provinciaal* en *nationaal niveau* ook vele voorzieningen die werken met of voor de jeugd. Zo is er bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg (m.n. jeugdhulpverlening, school maatschap-pelijk werk, AMK), de GGD en JGZ (jeugdgezondheid), justitiële voorzieningen, politie, media voor de jeugd op nationaal niveau (kranten, magazines, televisiezenders en -programma's, internet), jeugdevenementen op nationaal niveau, instanties voor werk- opleiding en inkomen (CWI, schuldhulpverlening), Stichting MEE (voor mensen met een handicap), Bureau Leerplicht en Voortijdig schoolverlaten, instellingen die zich inzetten op preventie en de bestrijding van onder andere kindermishandeling en er zijn vele instanties die

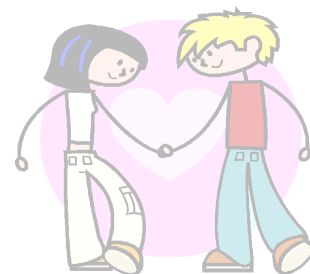
zich inzetten voor kennis en advies met betrekking tot maatschappelijke ontwikkeling. Onder dit laatste vallen onder andere jeugdinterventies (zoals weerbaarheidprojecten en projecten gericht op communicatie) en bijvoorbeeld preventiemethodieken gericht op jeugd (zoals Communities that Care / Veilig Opgroeien).

4.5 DE CMV'ER, KINDERRECHTEN EN PREVENTIEF JEUGDBELEID

In dit hoofdstuk antwoord gegeven op de 4de deelvraag van deze scriptie: *Welke rechten hebben kinderen in Nederland en hoe zit het landelijk en gemeentelijk jeugdbeleid in elkaar? Wat zijn de trends en welke politieke invloeden spelen momenteel een belangrijke rol?*

In een op een *bepaalde doelgroep* (schoolkinderen) gerichte aanpak of preventiestrategie met betrekking tot jeugdproblematieken is het belangrijk dat de CMV'er kan *onderbouwen* welke *rechten* en *plichten* deze doelgroep heeft. *Kinderrechten*, *landelijk* en *lokaal (preventief) jeugd-beleid* vormen daarom dan ook de *basis* en de achtergrond van *doelstellingen* en *uitgangspunten* volgens welke de CMV'er zijn preventieve werkzaamheden *ontwikkelt*, *vormgeeft*, *organiseert* en *uitvoert*. Vooral de invulling van het *lokale jeugdbeleid* is voor CMV werkzaamheden in de preventieve sfeer belangrijk. De CMV'er houdt zichzelf voortdurend op de hoogte van *trends*, *actualiteiten* en *ontwikkelingen* met betrekking tot het jeugdbeleid en neemt dit mee in zijn werk. Zoals de WMO waarin het *meedoen* centraal staat en waarin aandacht gevraagd (geëist) wordt voor op preventie gerichte *ondersteuning* van jeugdigen met problemen met het opgroeien. De CMV'er zet zich bij uitstek in op het gebied van *participatiebevordering* en de CMV'er richt zich in zijn werk middels de *secundaire preventie* en middels het werken met betrekking tot *risico-en beschermende factoren* ook op *kwetsbare groepen* zoals de genoemde risicojeugd. En ook met betrekking tot of binnen *Centra voor jeugd en gezin* zal de CMV'er een belangrijke rol kunnen vervullen in bijvoorbeeld het *informer* en *adviseren* van jeugdigen en in het *signaleren* van factoren en mogelijke (beginnende) problemen. Dit zijn immers *competenties* waarover de CMV'er beschikt. Daarom is het CMV werk ook zo *afwisselend*. CMV *sluit aan bij wat er speelt*, bij wat er speelt bij de doelgroep (hoofdstuk 2), bij wat er speelt op onder anderen maatschappelijk gebied (hoofdstuk 3) en daarbij hoort natuurlijk ook hetgeen er op politiek en beleidsmatig gebied speelt. Naast dat het belangrijk is dat de CMV'er weet hoe het *actuele jeugdbeleid* en *kinderrechten* in elkaar zitten, is het belangrijk dat de mensen waarmee en voor wie hij werkt dit ook weten. De rechten en aandachtsgebieden of beleidsterreinen zoals deze in dit hoofdstuk beschreven zijn kunnen net als de in hoofdstuk 3 behandelde problematieken *thema's* en *onderwerpen* zijn in het werk van de CMV'er, waarop hij zijn *activiteiten*, *programma's*, *voorlichtingen*, *campagnes* en dergelijke baseert. Ook de *kennis* rondom zaken als ouderlijk gezag kunnen van belang zijn in het CMV werk. Schoolkinderen zijn niet altijd in staat om over bepaalde zaken zelf een *beslissing* te nemen. Toestemming van de verantwoordelijke ouders of opvoeders is hierbij nodig en daar dient de CMV'er *zorgvuldig* mee om te gaan.

Lokaal preventief jeugdbeleid vormt voor de CMV'er in het werkveld niet alleen een bepaalde *leidraad*, de CMV'er kan er zelf tot op zekere mate ook *invloed* op (proberen) uit te oefenen. Wanneer de CMV'er bij of met betrekking tot een bepaalde groep kinderen in een bepaalde wijk iets *signaleert* - dit kan bijvoorbeeld zijn dat een aantal kinderen zich verveelt in hun wijk omdat er niet genoeg speelruimte of speelmogelijkheden zijn - dan kan hij zich er voor hard maken om dit bij bijvoorbeeld een gemeentelijke of welzijnsinstantie aan te kaarten, hij zou zelf een bepaald *beleid* kunnen *ontwikkelen* (vanuit bijvoorbeeld een bepaalde organisatie) of *invloed* op het *beleid* van dergelijke instanties *uit kunnen oefenen* door een bepaalde *input* te hebben via bijvoorbeeld een *actieve deelname* aan overleggen en dergelijke. De CMV'er treedt hierbij op als *adviseur*, iets waar hij goed in is. Een kerntaak en kwaliteit van de CMV'er is namelijk ook dat hij *beleid*, *visies* en *missies* kan (helpen) *ontwikkelen* waarbij hij inspeelt op *actuele ontwikkelingen* en situaties in de leefomgeving van de kinderen. De CMV'er kent het *beleidsontwikkelingsproces* en weet hoe hij hiermee om moet gaan, van het signaleren, bespreekbaar maken, onderzoeken, stellen van doelen en uitgangspunten, brainstormen over mogelijkheden, ontwikkelen van voorstellen en plannen tot het naderhand evalueren en monitoren toe. Het mooiste is dat de CMV'er competent genoeg is om zijn *doelgroep actief* bij dit proces te *betrekken*, een onderwerp dat *helemaal hot* is in het actuele jeugdbeleid: dus *betrek kinderen*

bij het *ontwikkelen* en *uitvoeren* van het *beleid*! Het gaat immers om hen, om hun leven en toekomst. Wat vinden zij nou echt belangrijk? Waar lopen zij tegenaan? Wat moet volgens hen veranderen of juist blijven zoals het is? Hoe zien zij hun *toekomst*? Ook hun mening telt. De CMV'er is de aangewezen persoon om met kinderen *in gesprek* te gaan en om dit te *vertalen* in onder andere beleid en *concrete plannen*. De CMV'er kan hierbij optreden als de persoon die het *contact* met de kinderen aangaat of die *coördineert* dat dit door andere, waarschijnlijk *kinderwerkers* gedaan wordt, die de *discussie* aangaat, die de kinderen *begeleid* of *adviseert* of laat begeleiden bij het vormen en geven van hun mening, die *vertrouwen* tussen zichzelf en de kinderen opbouwt en die de kinderen ook *actief blijft betrekken*. Die hun gedachtes goed kan *vertalen in de beroepspraktijk*, die op de onderwerpen terugkomt en die de kinderen een eerlijk gevoel weet te geven dat *hun mening echt belangrijk* is en gehoord zal (moeten) worden. De CMV'er bekijkt ook hier alles vooral van de *positieve kant*, hij *stimuleert* hiermee de kinderen om actief *mee te denken*, *mee te doen* en *mee te werken* aan hun *eigen toekomst*. De bevingen zoals uitgewerkt in het *nationaal actieplan* zijn hier een prachtig voorbeeld van. Hierbij is juist aan de kinderen gevraagd hoe zij over bepaalde thema's denken en vervolgens is er aangegeven hoe in dit geval *de overheid* hierop in denkt te spelen. Zoals het onderzoek met betrekking tot het *nationaal actieplan* op grote schaal is uitgevoerd, kan de CMV'er dit op *kleinere schaal* ook *organiseren*. Hij heeft de competenties om de juiste personen bij elkaar te brengen om samen met hen de kinderen te *enthousiasmeren* en te betrekken bij een dergelijk onderzoek. Hij kan dit op allerlei manieren invullen, activiteiten in een buurthuis, interviews op straat, bij de kinderen thuis, enzovoorts. Kinderen worden op deze manier *bewust* gemaakt van *hun rol en plaats in de samenleving*, in de Nederlandse *maatschappij*. Door beleidsontwikkeling kan de CMV'er er ook voor zorgen dat de neuzen van samenwerkingspartners allemaal de zelfde kant op komen te staan, dat *men op 1 lijn ligt*. Het is belangrijk dat er gedacht en gehandeld wordt in het *belang van het kind* en niet alleen in het belang van de organisatie die meewerkt en het is belangrijk dat er naar *vastgestelde doelen* gewerkt wordt. Middels beleid kan de CMV'er *kaders stellen* en *afspraken maken* met verschillende partijen, dit helpt hem in de uitvoering van zijn werk en schept *structuur* en *duidelijkheid* voor iedereen. Zoals kinderen betrokken kunnen worden bij *beleidsontwikkeling* kan de CMV'er hen ook bewust om laten gaan of kennis laten maken met hun *rechten en plichten*. Schoolkinderen weten waarschijnlijk niet altijd waar zij nou eigenlijk recht op hebben, bijvoorbeeld dat zij het recht hebben om ergens *nee* tegen te zeggen, om een eigen mening te hebben, dat zij het recht en zelfs de plicht hebben om naar school te gaan enzovoorts. In het volgende hoofdstuk wordt het *Kinderrechtenfestival* behandeld, een initiatief waarbij kinderen actief betrokken worden en bewust kennis maken met hun eigen rechten in Nederland en dus ook de rechten van andere kinderen.

Tot slot de genoemde *voorzieningen*. Een CMV'er bevindt zich in een *labyrint* en *krachtenveld van voorzieningen* die op de een of andere manier allemaal iets met kinderen te maken hebben. Het is aan de CMV'er om hier de *juiste weg* tussen te vinden. Deze voorzieningen vormen mogelijke samenwerkingspartners voor de CMV'er. Zij hebben over het algemeen allemaal op bepaalde punten wel raakvlakken met *jeugdpreventie* en de CMV'er moet hier het *optimale* in kunnen vinden en uit kunnen halen. Per wijk of domein waarbinnen de CMV'er werkzaam is *verschilt* het aanbod aan voorzieningen. Het is belangrijk dat de CMV'er eerst kijkt wat voor voorzieningen en wat voor aanbod er al is, alsvorens hij zelf allerlei mogelijkheden gaat bedenken. Het zou *zonde zijn van zijn tijd* als hij iets gaat bedenken dat er allang is, het wiel hoeft vaak niet opnieuw uitgevonden te worden. De CMV'er dient hierbij een beroep te doen op zijn *oriënterende* en *analytische vermogen*. Hij zal moeten *onderzoeken* wat er allemaal al is, wat bruikbaar is en wat niet en hij zal moeten onderzoeken of het *bestaande aanbod* dekkend genoeg is om te bepaalde problemen bij bepaalde (groepen) kinderen te kunnen voorkomen. Is er een *sluitend en passend* aanbod voor alle leeftijdsgroepen schoolkinderen? En wat is het bereik van dit aanbod? Wat zijn de effecten? Mist er iets in het aanbod? Dit zijn zaken waarbij de CMV'er een belangrijke *input* kan hebben. Een CMV'er bekijkt zaken veelal vanuit een *creatief* en *positief opzicht*, hij is *alert* en *niet bang om uit te komen voor zijn mening* of gedachtes. Mochten er namelijk lacunes of iets dergelijks zijn op een bepaald gebied, dan is dit een onderwerp of punt waarop de CMV'er *actie* zal gaan of moeten *ondernemen*.

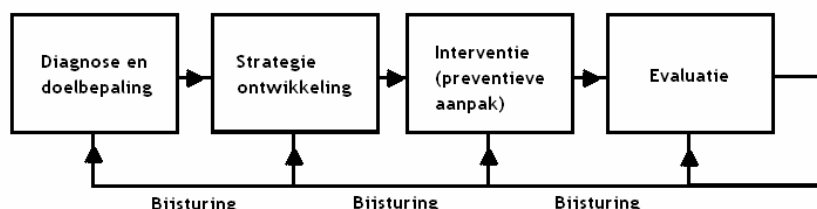

5. Praktijkvoorbeelden

Er bestaan ontzettend veel verschillende *preventieprogramma's*, wereldwijd maar ook in Nederland. Preventieprogramma's zijn *doelgerichte*, volgens een bepaalde *methode* of manier uit te voeren *interventies* die ingezet kunnen worden om problemen te *voorkomen* of om ze *terug te dringen*. Er zijn programma's die gericht zijn op (toekomstige) ouders, op de opvoeding, het gezin, op de buurt of omgeving waar kinderen opgroeien, op alle kinderen en jongeren van Nederland in het algemeen, op de maatschappij of programma's die gericht zijn op school. In deze scriptie richt ik mij echter op de programma's die bedoeld zijn voor de doelgroep *schoolkinderen van 6 tot 12 jaar* en die dus rechtstreeks op hen gericht zijn. Zoals in hoofdstuk 1 al werd benoemd zijn er *evidence based* programma's. Deze programma's zijn op de website van het Nederlands Jeugd Instituut (NJI) allemaal terug te vinden⁶⁷ en zijn in de *CtC-gids Veelbelovend en Effectief* verwerkt. In dit hoofdstuk worden een aantal van deze programma's nader toegelicht. Ook wordt toegelicht welke *onderdelen* een preventiestrategie- of project zou moeten of kunnen bevatten, mocht een CMV'er in de toekomst zelf zo'n programma willen *ontwikkelen*. Belangrijk is hierbij te benoemen dat het *niet alleen de preventieprogramma's* zijn die probleemgedrag kunnen voorkomen of terugdringen. Buiten preventieprogramma's om is er een breed scala aan *basisvoorzieningen* waar een kind mee opgroeit⁶⁸ en daarnaast kunnen verschillende *beschermende factoren* vanuit de leefomgeving (domeinen) bijdragen aan het voorkomen van problemen. Daar hoeft dus niet per definitie een programma aan van pas te komen. Het belang van een *goede en hoge kwaliteit* van *basisvoorzieningen* zoals de school en het wijkcentrum in een wijk kan een hele belangrijke rol vervullen bij jeugdpreventie. Echter, hoe goed de basisvoorzieningen en preventieve programma's ook zijn, er zijn altijd kinderen die *niet bereikt* worden of waarbij toch ondanks alle inspanningen problemen zullen ontstaan. Voor de jeugdigen waarbij het uit de hand loopt blijven *hulpverlening*, *curatie* en *repressie* daarom onmisbaar.

5.1 PREVENTIESTRATEGIEËN- OF PROJECTEN

Om zelf een preventiestrategie te ontwikkelen moeten de CMV'er aantal *fases* of *stappen* doorlopen. In onderstaand schema⁶⁹ zijn de stappen simpel en overzichtelijk weergegeven. Dit wil echter niet zeggen dat het ontwikkelen van een strategie, programma of project ook zo simpel is.

De stappen of *richtlijnen* die bij de ontwikkeling van een preventiestrategie moeten worden doorlopen sluiten aan bij de stappen die doorlopen zijn bij het schrijven van deze *scriptie*:

1. *Probleem-, situatie- en doelgroepanalyse*: duidelijk moet zijn om welk probleem of risico het gaat en wie de doelgroep vormt waarop de strategie gericht is. De aard of kern van het probleem of risico moet worden onderzocht en onderzocht en geanalyseerd moet worden wat voor uitwerking dit heeft of in de toekomst kan hebben op kinderen en hun omgeving;
2. *Doelen formuleren*: een preventiestrategie wordt opgezet om uiteindelijk iets mee te bereiken, bijvoorbeeld dat kinderen op de basisschool weerbaarder worden, dat zij leren om te gaan met pesten, met tegenslagen en met normen en waarden en dat zij zo beter voorbereid zijn op allerlei veranderingen waar zij in de puberteit mee te maken kunnen krijgen. Doelstellingen en subdoelstellingen worden SMART⁷⁰ geformuleerd;
3. *Determinantenanalyse*: belangrijk is te weten welke factoren er rondom het probleem, risico, een ontwikkeling of doelgroep spelen. Door te onderzoeken welke risico- en beschermende factoren er in het spel zijn kan er effectiever en gericht gewerkt worden;
4. *Vaststellen doel- en interventiegroep*: is de preventiestrategie op alle schoolkinderen of op

⁶⁷ Nederlands Jeugdinstituut: www.nji.nl of www.jeugdinterventies.nl

⁶⁸ Zie hoofdstuk 4.4 Voorzieningen op lokaal, provinciaal en nationaal niveau

⁶⁹ Rispen, J., Goudena, P.P., Groenendaal, J.J.M. (1994) Preventie van psychosociale problemen bij kinderen en jeugdigen, Houten/Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum

⁷⁰ Zie hoofdstuk 1.3 Preventiestrategie

- een specifieke (risico)groep gericht? Er moet helder geformuleerd worden uit welke mensen de aan te pakken doelgroep bestaat en hoe groot deze groep is;
5. *Strategieontwikkeling*: er moet een keuze gemaakt worden voor een bepaalde methode volgens welke er gehandeld zal worden;
 6. *Mediumkeuze*: de doelgroep moet op een bepaalde manier bereikt worden, dit kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld via televisie, computer, internet, op school, via een voorlichtingscampagne, via lespakketten of door de doelgroep direct aan te spreken op straat. Belangrijk is dat de gekozen media *aansluiten bij de interesses* van de kinderen;
 7. *Programmaontwikkeling*: er moet een programma ontwikkeld worden. Bepaald moet worden welke inhoud het programma moet krijgen en hoe het vormgegeven moet worden. Deze inhoud moet aansluiten op de bij stap 1 t/m 6 behandelde punten;
 8. *Presentatie programma*: er moet draagvlak gecreëerd worden. Het programma moet echter ergens en door bepaalde mensen uitgevoerd kunnen worden, bijvoorbeeld op scholen, in een buurt of bij een sportvereniging, met behulp van vrijwilligers en dergelijke. Getoetst moet worden of de inhoud van het programma klopt en of het aansluit bij de doelgroep. Het creëren van draagvlak *begint eigenlijk al bij stap 1* en werkt *gedurende alle fases* mee. Het zou vreemd zijn als er pas op het einde gekeken wordt of de ideeën en uitwerkingen wel kloppen en aan zullen slaan. Daarnaast speelt draagvlak een rol bij het werven van geldschieters, zoals sponsors, fondsen en subsidies.
 9. *Uitvoering en Evaluatie*: uiteindelijk zal de strategie in de praktijk tot uitvoering gebracht moeten worden en na enige tijd moet er ook geëvalueerd worden of de bij stap 2 geformuleerde doelstellingen bereikt zijn of worden. Zowel proces als product worden geëvalueerd.
 10. *Intensiteit en tijdsplanning*: voor het ontwikkelen en uitvoeren van een preventiestrategie is tijd nodig en er zijn mensen nodig. Een handig hulpmiddel bij het organiseren is GOTIKAF⁷¹. Er is voldoende geld, een goede organisatie, genoeg tijd, juiste informatie, een goede kwaliteit (voldoet het aan bepaalde criteria), voldoende arbeidskrachten en faciliteiten nodig om een strategie, programma of project goed te kunnen laten draaien. Daarnaast kan er bij het plannen gewerkt worden volgens het Chinese model waarbij er in plaats van voor uit te plannen in de toekomst, teruggepland wordt. Een programma voor schoolkinderen moet bijvoorbeeld nog vóór hun zomervakantie gaan draaien in een aantal buurthuizen. Dan moet op of net voor de deadline het uiteindelijke product gepland worden en dan moet vanaf daar alles teruggepland worden in de tijd naar nu. Zo kan voorkomen worden dat men over de deadline heen plant en kan men makkelijker schuiven in de planning dan anders.

Classificaties en veel voorkomende aandachtsgebieden

Zoals in hoofdstuk 1 *Preventie* staat beschreven zijn er 3 soorten preventieprogramma's te onderscheiden, namelijk: *universele* (op iedereen gericht), *selectieve* (specifieke doel- of risicogroep) en *geïndiceerde* (groepen die reeds probleemgedrag vertonen). De bij punt 1 en punt 4 vastgestelde doelgroep zal aantonen onder welke van deze 3 *categorieën* de preventiestrategie of het project zal vallen, dit is erg belangrijk om te weten en om vast te stellen. Preventiestrategieën, -projecten of -activiteiten kunnen vele verschillende *aandachtsgebieden* bevatten. Zo is er voorlichting, advies, ondersteuning, signalering, communicatie, aandacht voor sociale vaardigheden, begeleiding, opvoeding, observatie, en zijn er mediaonderdelen, oefeningen, lespakketten enzovoorts. Vaak wordt er gewerkt met *thema's*. Programma's die zich richten op *meer domeinen* tegelijk winnen aan *effectiviteit*, ook het gebruiken van meerdere verschillende *uitvoeringsmogelijkheden* (vormen van preventie, verschillende activiteiten) kan de *effectiviteit verhogen*. Net als dat er bij onderzoeken wordt gesproken van onder andere het begrip *triangulatie*⁷² (om het onderzoek meer *betrouwbaar* en *valide* te maken) is het belangrijk dat de CMV'er *diversiteit* in zijn preventieve aanpak of programma te verwerkt. Dit verhoogt de *kwaliteit* van het programma en daarbij ook die van het resultaat. Tot slot is een onmisbaar en dus zeer belangrijk onderdeel van een preventiestrategie een *goede samenwerking* tussen de juiste personen. Zoals ook uit eerdere conclusies is gebleken is de CMV'er goed in het *samenbrengen van de juiste mensen of partijen op de juiste plaats*.

⁷¹ Verhaar, J. (2004), Projectmanagement 1: een professionele aanpak van evenementen, Amsterdam: Uitgeverij Boom

⁷² Migchelbrink, F. (2005), Praktijkgericht onderzoek in de zorg en welzijn, Amsterdam: Uitgeverij SWP

Preventiestrategieën zijn er voornamelijk op gericht om *gedrag of gedachtes te beïnvloeden* en om *goed gedrag aan te leren*⁷³. Daarom zijn er in preventieprogramma's veelal activiteiten verwerkt die gericht zijn op het *trainen* van onder andere *sociale vaardigheden*, op het *begeleiden*, *ondersteunen* en *adviseren* van kinderen, ouders, professionals en dergelijke en preventiestrategieën zijn gebaseerd op ingewikkelde maar vaak ook simpele *opvoedingsvraagstukken*. Je kunt een kind *aanspreken* op zijn of haar gedrag, je kunt het kind *straffen*, maar je kunt ook proberen om een *situatie* (factor) te *veranderen* en om daarmee het probleem op te lossen. Dit laatste is iets interessants voor een CMV'er. Ook de gevolgen van een *bepaalde vorm van gedrag* kunnen aangepast worden en het werken met *beloningen* voor goed gedrag schijnt veelal een *positieve invloed* te hebben op kinderen. Verder zijn trucjes als het geven van *opbouwende kritiek* (bijvoorbeeld met betrekking tot normen en waarden) en het leren *negeren* van gedrag veel voorkomende onderdelen. Daarnaast zijn preventiestrategieën tegenwoordig ook vaak gericht op het versterken van de *signalerende functie* van professionals uit het werkveld. Professionals uit de *jeugdgezondheidszorg* worden, ondanks dat zij meer op de hulpverlening gericht zijn, steeds meer betrokken bij programma's of activiteiten met preventieve doelen. Ook de CMV'er sluit zich hierbij aan. Opvallend is ook dat men de *betrokkenheid (participatie)* van jeugdigen erg belangrijk vindt, uiteindelijk gaat het om hun leven en om hun toekomst. In het boek *Preventie Loont* wordt daarom ook nadrukkelijk gezegd: "Leer de jeugd voor zichzelf te zorgen"⁷⁴!

5.2 PRAKTIJKVOORBEELDEN

Er zijn, zoals eerder beschreven, veel verschillende preventiestrategieën, -programma's en -activiteiten gericht op *schoolkinderen van 6 tot 12 jaar* oud. In deze scriptie geef ik een aantal voorbeelden van programma's, projecten, evenementen, activiteiten of methodieken die ieder gericht zijn op een ander *vraagstuk*, een andere *doelgroep*, een andere *leeftijdsgroep*, op een ander *leef- of opgroeidomein* en die verschillende preventieve of preventief getinte *doelstellingen hebben*. Een aantal van deze *praktijkvoorbeelden* zijn opgenomen in de gids *Veelbelovend en Effectief* van het NJI, anderen zijn dit niet maar geven ondanks dat toch positieve resultaten. Belangrijk is te benoemen dat er geen geïndiceerde voorbeelden zijn opgenomen aangezien het hier gaat om het *voorkomen van problemen* en niet zozeer om het oplossen ervan.

5.2.1 Marietje Kessels⁷⁵

Marietje Kessels projecten zijn *universele* (voor ieder kind) en *effectieve* projecten die gericht zijn op de *vergroting van de weerbaarheid* van kinderen, zodat voorkomen kan worden dat zij *slachtoffer* worden van *machtsmisbruik* of om te voorkomen dat zij zich hier zelf aan *schuldig* (zullen) maken. Marietje Kessels projecten bevatten *educatieve elementen*. Door Marietje Kessels projecten leren kinderen zichzelf te *beschermen* tegen misbruik en grensoverschrijdend gedrag. De projecten spelen in op *risicofactoren* als de omgang met vrienden die probleemgedrag vertonen en een houding die probleemgedrag bevordert. Daarnaast spelen zij in op *beschermende factoren* zoals gezonde opvattingen, duidelijke normen en sociale vaardigheden. Marietje Kessels projecten zijn gericht op *schoolkinderen van groep 7 en 8* in het regulier en speciaal basisonderwijs. Het gaat dus om kinderen in de *leeftijdscategorie van 10 tot 12 jaar*. Het project wordt op *school* gegeven onder schooltijd, maar kan ook in bijvoorbeeld een *buurthuis* aangeboden worden. Aangezien het project er primair op gericht is de weerbaarheid te vergroten kan gezegd worden dat het vooral gaat om een *beschermende werking* die zich vooral richt op de *persoonlijke karakteristieken*, maar ook op gedrag van bijvoorbeeld vrienden. De projecten bestaan uit 12 lessen van ieder 1 uur. De lessen worden gegeven door *speciaal getrainde preventiemedewerkers*. De betrokken docent is aanwezig bij de uitvoering. Het lesprogramma is inhoudelijk hetzelfde voor zowel jongens als meisjes. Het aanbod is echter wel *seksespecifiek* van opzet, jongens en meisjes krijgen dan ook in aparte groepen het programma aangeboden. Jongens krijgen daarbij een *mannelijke preventiewerker* en meisjes een *vrouwelijke*. De kinderen leren onder andere om *voor zichzelf op te komen* en om te *vertrouwen op hun eigen kracht*,

⁷³ Herbert, M. (1999), ABC van gedragsmethoden, Baarn: Uitgeverij Intro en Bakker, I., Husman M. (2001), Positief omgaan met kinderen, Assen: Koninklijke van Gorcum

⁷⁴ Schulz, A., Regt, W. de, Janssens, M. (2003), Preventie Loont, jeugd, Assen: Koninklijke van Gorcum

⁷⁵ Ince, D., Beumer, M., Jonkman, H., Verger, M. (2004), Veelbelovend en Effectief, 2de volledig herziene editie Ctc-gids, Utrecht: NIZW en Nederlands Jeugdinstituut: www.nji.nl of www.jeugdinterventies.nl

inventiviteit, gevoelens en intuïtie. Ze werken aan een positief zelfbeeld, wilskracht en doorzettingsvermogen (*mentale weerbaarheid*). Daarnaast leren de kinderen zich in te leven in anderen, ze leren de grenzen van anderen te onderkennen en te respecteren en ze leren weerstand te bieden aan negatieve groepsdruk. Er zijn lessen *zelfbescherming* die erop gericht zijn om *basisvaardigheden* te leren zoals het onderkennen van gevoelens, het uiten van *nee-gevoelens* met woorden, lichaamstaal bij nee-gevoelens en het vragen van hulp bij en het bieden van hulp aan anderen. Na elke lessencyclus volgt er een *evaluatie* met de leerlingen, de docent(en) en de preventiemedewerkers. Ook *ouders worden geïnformeerd* over de inhoud van de lessen en zij worden uitgenodigd voor de examenles en de diploma-uitreiking. Gemeentes, scholen of welzijnsinstanties kunnen zelf een *aanvraag doen* voor een Marietje Kessels project. Het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) en het Landelijk Platform Marietje Kessels project zijn trekker van het programma. De preventiewerkers zijn door het NISB *opgeleid*. Deze preventiewerkers hebben *HBO werk- en denkniveau*, aangevuld met een *gespecialiseerde opleiding* preventiewerker Marietje Kessels project. Ze hebben gespecialiseerde *kennis* over onder andere zelfverdedigingsoefeningen en weten hoe ze het best kunnen *communiceren* met de kinderen over *gevoelige onderwerpen* als seksueel misbruik.

5.2.2 Big brothers, Big sisters⁷⁶

Big brothers, Big sisters (BBBS) is een *effectief, selectief* gericht preventieprogramma. Het is gericht op kinderen en jongeren in de leeftijd van *4 tot 24 jaar* die te maken hebben met *1 of meerdere problemen* of *risicofactoren* die voor problemen kunnen zorgen. Het gaat hierbij om gespannen verhoudingen in het gezin, een laag gevoel van eigenwaarde, problemen op school of het hebben van weinig tot geen sociale contacten. Het programma bevat elementen uit de *samenlevingsopbouw* en richt zich op factoren als gezonde opvattingen en duidelijke normen, binding, kansen op betrokkenheid/participatie, sociale, schoolse en opvoedingsvaardigheden, vroeg en aanhoudend antisociaal gedrag, vervreemding en opstandigheid en een vroeg begin van het probleemgedrag. Per individu verschillen deze factoren natuurlijk. Het programma speelt zich af *binnen verschillende domeinen* maar is voornamelijk gericht op de *persoonlijke karakteristieken* van het kind. BBBS biedt *ondersteuning* aan kinderen zodat ze beter leren te functioneren in het dagelijks leven en het wil hun *zelfredzaamheid vergroten* door een vrijwilliger aan de jeugdige te koppelen, *een soort buddy*, mentor waar het kind of de jongere een bepaalde band mee op zal bouwen. De 4 tot 8jarige kinderen krijgen het mentorprogramma *tijdens schooluren* aangeboden bij hen op school. Het gaat hier om kinderen uit groep 1 en 2, voornamelijk met een *taalachterstand*. De 8 tot 14jarigen worden *thuis individueel* benaderd. BBBS gaat ervan uit dat een stabiele volwassene een kwetsbaar kind kan *stimuleren*, hem of haar *positieve aandacht* kan geven en het vertrouwen kan winnen waardoor de *ontwikkeling* van het kind positiever zal uit kunnen pakken. *Sociale controle* speelt een belangrijke rol. BBBS gaat er vanuit dat een sterke *sociale binding* kan voorkomen dat jeugdigen in hun latere leven delinquent gedrag of andere vormen van probleemgedrag zullen vertonen. Het aanspreken op *kwaliteiten* en het *stimuleren* hiervan staat centraal.

5.2.3 Kinderrechtenfestival

Jaarlijks worden er in verschillende Nederlandse gemeentes *rond 20 november* (internationale dag van de rechten van het kind) allerlei activiteiten georganiseerd met betrekking tot *kinderrechten*, dit worden ook wel *kinderrechtenfestivals* genoemd. Doel van de activiteiten is onder andere om kinderen *bewust te maken van hun rechten* en om hen er *actief bij te betrekken*. De activiteiten vallen onder het *maatschappelijk domein* en zijn *universeel*, dus bedoeld voor ieder kind. De festivals bevatten elementen uit zowel de *recreatieve kant*, *educatieve kant*, als het gebied van *kunst en cultuur* en *samenlevingsopbouw*. Per gemeente verschillen de activiteiten, maar over het algemeen is er een *aanbod voor ieder kind*. De festivalactiviteiten zijn veelal verspreid over *meerdere dagen*. Veelal worden zoveel mogelijk kinderen tussen de 10 en 12 jaar *gestimuleerd zelf actie te ondernemen* rondom bepaalde *them's*. Dit gebeurt door de kinderen bijvoorbeeld zelf een bepaalde actie te laten bedenken (een soort wedstrijd) of door ze via school *lesmaterialen* aan te bieden. Het zijn vooral de *gemeentes zelf* die *in samenwerking met allerlei maatschappelijke organisaties* de kinderrechtenfestivals organiseren.

⁷⁶ Ince, D., Beumer, M., Jonkman, H., Verger, M. (2004), Veelbelovend en Effectief, 2de volledig herziene versie editie CtC-gids, Utrecht: NIZW en Nederlands Jeugdinstituut: www.nji.nl of www.jeugdinterventies.nl

Kinderrechtenfestival Rotterdam, 2006⁷⁷

In Rotterdam is in 2006 in samenwerking met de *Rotterdamse Jongerenraad* een kinderrechtenfestival georganiseerd. Het festival bevatte activiteiten die gericht waren op bepaalde thema's, namelijk op het *recht op informatie*, het *recht op spelen en recreatie* en het *recht op een eigen mening en participatie*. Het festival werd gecoördineerd door stichting Heuvel, een adviesbureau voor jeugd- en jongerenwerk. Het *doel* was het vieren van het 17jarig bestaan van het *Kinderrechtenverdrag*, andere belangrijke doelen waren het *promoten en uitdragen van het verdrag* en het *bevorderen van actieve participatie* van jeugdigen. *Informatie* en *participatie* stonden tijdens dit festival centraal. Aan ieder thema was een *grote activiteit* en waren *een aantal kleinere activiteiten* verbonden. Zo was er met betrekking tot het recht op informatie een kinderinfo-markt opgezet. Op de markt werd veel informatie over kinderrechten verstrekt, de infotenten werden zo leuk, creatief en aantrekkelijk mogelijk ingericht. Ook was er een infospeurtocht zodat de kinderen gestimuleerd werden *actief naar informatie te zoeken* en er was een lees-hoek. Met betrekking tot het recht op spelen en recreatie was er een game- en recreatie zone gecreëerd waar *sport, spel en bewegen* centraal stonden. Er werden onder andere *workshops* breakdancing, capoeira, streetdance en buikdansen *georganiseerd*. Ook waren er clinics waar de kinderen bekende sporters konden ontmoeten. Daarnaast was er een *kunst en cultuur* gedeelte waar allerlei activiteiten als rap, songwriten, knutselen en graffiti spuiten plaatsvonden. Met betrekking tot het recht op een eigen mening en participatie was er de *right 2b a star show*, met een grand finale. Dit was een playbackshow speciaal voor basisschoolkinderen van 9 tot 13 jaar oud. Enkele maanden vooraf werden scholen benaderd hieraan deel te nemen en zo konden de kinderen zich voorbereiden op een voorronde, halve finale en de eindfinale die op het festival gehouden werd. In de jury zaten bekende Nederlanders. Er werd veel gewerkt met *vrijwilligers* om het festival goed te kunnen laten verlopen, er was een *projectleider* en er was een *speciaal management team* opgesteld, daarnaast werd er een *marketingbureau* ingezet voor de *promotie en communicatie* rondom het festival. Het festival werd *gefinancierd* en *gefaciliteerd* door sponsoring, fondsen, gemeentelijke instellingen en overige bedrijven.

5.2.4 Thuis op straat⁷⁸

Thuis Op Straat (TOS) is een *veelbelovend, universeel* programma gericht op jeugdigen van circa *4 tot 19 jaar* oud. Het bevat voornamelijk elementen uit de *samenlevingsopbouw*. TOS speelt zich af *in de wijk of buurt waarin de jeugdigen opgroeien*. Het is afhankelijk van de buurt of de wijk voor welke leeftijdsgroep het ingezet wordt. *Risicofactoren* waarop TOS inspeelt zijn onder andere een hoge mate van doorstroming in de wijk, weinig binding met de wijk en een gebrek aan organisatie in de wijk. *Beschermende factoren* zijn onder andere gezonde opvattingen en duidelijke normen, binding en kansen voor betrokkenheid/participatie. Het *doel* van TOS is om de *leefbaarheid in buurten en wijken te vergroten* door het speel- en leefklimaat in de openbare ruimte te *verbeteren*. TOS richt zich ook op de *reductie van overlast en onveiligheid* op straat en op de *versterking van de sociale structuur*. TOS werkt dus aan *leefbaarheid en veiligheid*. Daarnaast werkt het aan de *betrokkenheid van buurtbewoners*. *Nevendoelen* van TOS zijn onder andere om een duidelijker, gemoedelijker, fatsoenlijker en sportiever klimaat op de pleinen en in de straten te creëren, om meer jongere, spelende kinderen (met name meisjes) op straat te krijgen, om minder overlast en vandalisme te realiseren in de wijk, om situaties die uit de hand dreigen te lopen eerder en sneller te kunnen *signaleren*, om een effectief werkend *netwerk* te ontwikkelen dat (groepen) kinderen of jongeren die in de knel raken opvangt en om de *participatie* en *samenwerking van organisaties*, ouders en wijkbewoners te *vergroten*. TOS richt zich daarmee onder andere op het aanpakken en voorkomen van problemen die betrekking hebben op *normen en waarden*, op *moraal* en op *gezondheid*. De doelgroep wordt onder andere bereikt via de ouders, omwonenden, vrijwilligers en professionals in de wijk, via school, de politie, het jongerenwerk, sportbuurtwerk, sociaalcultureel werk en bewonersorganisaties. De organisatie van TOS in de wijk is *vormgegeven* door in de wijk een *TOS-team*, een *TOS-club*, een *TOS-projectgroep* en een *TOS-stuurgroep* aan het werk te zetten. Het betreft hier niet alle wijken van Nederland, maar wijken waar een TOS project draait. Het *TOS-team* bestaat uit een groep uitvoerders van alle organisaties die een convenant hebben getekend met TOS. Het gaat hierbij

⁷⁷ Projectvoorstel Kinderrechtenfestival 2006: Rotterdamse Jongerenraad

⁷⁸ Ince, D., Beumer, M., Jonkman, H., Verger, M. (2004), *Veelbelovend en Effectief*, 2de volledig herziene versie editie CtC-gids, Utrecht: NIZW en Nederlands Jeugdinstituut: www.nji.nl of www.jeugdinterventies.nl

om organisaties als de gemeente, het sociaalcultureel werk, een bewonersorganisatie, het jongerenwerk, het onderwijs, de politie, de sportvereniging, en ander buurtwerk. De *TOS-club* bestaat uit een *netwerk* van mensen die ook op straat werken en de *TOS-projectgroep* bestaat uit een groep leidinggevendenden van de convenantpartners. De *TOS-stuurgroep* bestaat uit vertegenwoordigers op *bestuurlijk* niveau, zij houden zich bezig met *beleid, trends en ontwikkelingen*.

TOS in Feijenoord⁷⁹

In de Rotterdamse wijk Feijenoord vinden er *op initiatief van buurtbewoners* iedere maand kindermiddagen plaats. Er worden verschillende *sport- en spelactiviteiten* georganiseerd, er worden pleinregels opgesteld *met de kinderen* zodat zij hun wijk leren respecteren en er zorgvuldig mee leren om te gaan. Zo hebben omwonenden geen last van de activiteiten. Er zijn zowel *buiten- als binnenactiviteiten* (in een buurthuis). In vakanties worden er ook veel activiteiten georganiseerd, zoals dans-, spel- en knutselactiviteiten. Medewerkers van TOS zijn op verschillende dagen aanwezig in de wijk, zij hebben dan de *TOS-speelbox* bij waar kinderen speelgoed uit kunnen lenen. Kinderen raken door middel van de activiteiten in hun wijk meer *betrokken bij de wijk*, de *binding* met de wijk wordt versterkt en de wijk wordt *levendiger*.

5.2.5 Stap Door

Ook zijn er projecten die gericht zijn op *onderwijs, leerachterstanden* en de *ontplooiing* en *educatieve ontwikkeling* van kinderen. Zo is er het *veelbelovende* programma Stap Door dat *selectief* gericht is op schoolkinderen in de *leeftijd 7-8 jaar* (groep 4) die onder andere moeite hebben met lezen. Ook betreft het project kinderen in de leeftijd *10-11 jaar* (groep 7), daarnaast is het gericht op de *ouders* van de 7-8jarige kinderen. Het programma heeft als doel het *verkleinen van onderwijsachterstanden*, het is een *tutorprogramma* dat vooral gericht is op de leesvaardigheid. Het *stimuleren van leesplezier* bij de kinderen en het *verbeteren van hun vaardigheid in begrijpend lezen* staan centraal. Er is aandacht voor het *bevorderen van goede relaties* tussen leerlingen en het *verbeteren van het sociale klimaat* op school en voor het vergroten van het *onderwijsondersteunend gedrag* van ouders. Een leerling uit groep 7 wordt aangesteld als *tutor*, deze begeleidt 3 maal per week een kind uit groep 4 met het lezen. De leerlingen zijn *actief* bezig, zij maken *vóór, tijdens en na* het lezen verschillende opdrachten. Stap Door is een project dat 24 weken duurt, verspreid over het schooljaar. De tutors krijgen een *training* van 10 lessen. Ouders moeten er het hele jaar voor zorgen dat zij met hun kind 1 of 2 keer per week thuis met Stap Door *materialen* werken. Er worden 5 *ouderbijeenkomsten* georganiseerd.

Ontwikkeling en ontplooiing

Ook gericht op de *ontplooiing* en *ontwikkeling* van kinderen zijn onder andere de *Brede school*, de mogelijkheid om huiswerkbegeleiding te volgen en het *Gemeentelijk Onderwijsachterstanden beleid* (GOA). Deze zijn zowel *selectief* als *universeel*, maar worden over het algemeen veelal in *bepaalde probleem- of risicogebieden* ingezet. Alhoewel deze voorzieningen *geen expliciet preventief doel* hebben dragen zij wel hun steentje bij aan de ontwikkeling en ontplooiing van kinderen en daardoor vormen zij vooral een *beschermende factor* in het leven van kinderen. Een brede school is een *samenwerkingsverband tussen instanties of partijen* die zich bezighouden met (opgroeïende) kinderen, zoals het onderwijs, kinderopvang, welzijnswerk, sport, cultuur en dergelijk. Een brede school is toegankelijk voor alle kinderen in de omgeving.

5.2.6 Overige projecten, activiteiten, campagnes of voorzieningen

Als laatste voorbeeld wil ik de aandacht vestigen op *voorzieningen* zoals de *GGD/JGZ, welzijnsinstanties*, de *JIPs* (jongereninformatie punten), de *verslavingszorg* en instanties die zich inzetten voor *sport- en spel stimulering*. Deze instanties hebben veelal een *eigen aanbod* aan *voorlichtingsactiviteiten* met betrekking tot onderwerpen als overgewicht, gezond eten, pesten, seksualiteit, liefde, drugs, alcohol, roken en discriminatie. Er zijn honderden instanties die ieder zo hun *specialisaties* hebben op het gebied van 1 of soms ook meerdere van deze onderwerpen. In de *voorlichtingsactiviteiten* of *-campagnes* wordt vooral de aandacht gevestigd op alle *gevolgen* (soms ook oorzaken) die bij de onderwerpen kunnen komen kijken. Er wordt veel *informatie* gegeven en kinderen of jongeren kunnen hun *vragen* (al dan niet anoniem) kwijt of kunnen zelfs

⁷⁹ Thuis op straat: www.thuisopstraat.nl

de *discussie aangaan* met anderen. Dit soort voorzieningen zijn *onmisbaar bij preventieve activiteiten*, zij weten de doelgroep veelal goed te *bereiken* en hebben een eigen aanbod aan activiteiten dat *actueel* is en gebruikt kan worden op verschillende vlakken. Ook zijn dit soort voorzieningen veelal *laagdrempelig*. Tot slot zijn er natuurlijk *media* zoals *televisie* en *internet* en hebben *reclamecampagnes* een belangrijke rol bij het geven van *voorlichting* en *informatie*.

5.3 DE CMV'ER IN DE BESTAANDE PRAKTIJK

Bij het *Marietje Kessels project* is het interessant voor de CMV'er dat het om een *universeel* en *effectief* programma gaat. Bewezen is dat met dit project positieve resultaten behaald kunnen worden, kinderen die aan het project meegedaan hebben worden of voelen zich bijvoorbeeld echt *weerbaarder* en *zelfverzekerder*. Het is een project dat aan een breed aantal risico- en beschermende factoren werkt en dat een breed scala aan problemen kan voorkomen. *Communicatie* en de *sociale omgang* staan centraal, wat in het CMV werk belangrijke onderwerpen en *aandachtspunten* zijn. Het is gericht op de kinderen en hun *positie binnen de samenleving*, in het project wordt aandacht besteed aan de omgang met anderen, aan *normen en waarden* en aan *sociale vaardigheden*. Dit zijn allemaal onderwerpen waar het CMV werk nauw bij aansluit. Het project heeft een *educatieve tint* en is gericht op het *beïnvloeden van gedrag en gedachtes*. Het heeft dus vooral betrekking op *individuele karakteristieken*. De CMV'er richt zich in zijn werk niet expliciet op individuen, echter is het uiteindelijke doel van het CMV werk er wel op gericht om onder andere individuen, die samen met andere individuen een groep kunnen vormen, *te raken of bereiken*. Ook interessant is de *leeftijdscategorie* waarop dit project zich richt. Meestal komen dit soort *weerbaarheidprojecten* pas in het voortgezet onderwijs aan bod, wat mijns inziens misschien al *te laat* kan zijn. Er wordt gewerkt in groepen die opgesplitst zijn naar *seks*. Dit is interessant aangezien de aanpak zo per groep *gericht en effectiever* kan werken. In de CMV werkpaktijk zijn hier ook voorbeelden van, bijvoorbeeld het *meidenwerk*. Wanneer een CMV'er een Marietje Kesselsproject in een bepaalde wijk of buurt wil *integreren* dan kan hij, wanneer hij het linkt aan bijvoorbeeld een buurthuis, *samenwerking aangaan* met meidenwerkers of andere *kinderwerkers*. Het project wordt vooral op school en onder schooltijden gegeven. Aan de ene kant een *minpunt* aangezien het CMV werk vooral in de *vrije tijd en buiten school* om plaats vindt, maar aan de andere kant heeft het ook zijn *positieve kanten*. Op school treft de CMV'er namelijk in één klap een groot deel van zijn *doelgroep*. Zij zijn hier in een *vertrouwde omgeving* en de school biedt de nodige *ruimte en middelen*. Op school kan het echter zijn dat *bepaalde kinderen niet bereikt* worden, omdat bijvoorbeeld hun ouders *geen toestemming* geven voor deelname. Streng gereformeerde scholen kunnen het in- en uitvoeren van een dergelijk project afkeuren en *niet toestaan*, waardoor de CMV'er ook een *belangrijke doelgroep misloopt*. Dit zijn aan de andere kant wel *interessante aandachtspunten* voor het CMV werk. De CMV'er zou zich er juist voor in kunnen zetten om het project wel op een dergelijke school te kunnen aanbieden en om daarmee *bepaalde barrières te doorbreken*. De *rol van een CMV'er* bij dit soort projecten kan *heel divers* zijn. De CMV'er zou zich *extra kunnen scholen* en vervolgens op kunnen treden als *preventiewerker*, waarbij hij zelf het *uitvoerende begeleidende werk* zal verrichten. Daarnaast kan hij optreden als *adviseur* naar scholen, welzijnsinstanties en ouders toe. Hij kan de rol van *coördinator* innemen, *regelen* dat het project daar en daar aangeboden wordt. Hierbij komt veel werk kijken, *oriënteren*, *contacten leggen*, een bepaalde vorm van *promotie*, maar ook *organiseren*, *beheer*, het regelen van de juiste medewerkers op de juiste plaats enzovoorts. Wat ook interessant aan dit project is, is dat er op een *methodische, goed doordachte* wijze gehandeld wordt. In het CMV werk is *methodisch handelen* een alledaagse taak. De CMV'er gaat *verantwoord* te werk en *gestructureerd*. Een *nadeel van een kant en klaar* project als Marietje Kessels is echter dat er *niet veel speling* in plaats kan vinden. En bij CMV werk is het juist belangrijk dat het werk *dynamisch* is, dat de CMV'er er *zelf vorm en inhoud* aan kan geven, dat het *aansluit op de vraag* die er is. Met een vast project kan soms moeilijk afge- weken worden van bijvoorbeeld beleid, uitgangspunten, of handelwijzen. Dit zit veelal *dichtgetimmerd* en dit kan het CMV werk mogelijk *belemmeren*. Wat tot slot wel zo is, is dat de kinderen de *inhoud* van het Marietje Kessels project *bepalen*. De preventiewerker zijn erop getraind om te *signaleren* wat er speelt en met wat voor kinderen zij te maken hebben waardoor zij toch tot op een bepaalde hoogte *vraaggericht kunnen werken*.

Interessant bij het project *Big Brothers Big Sisters* is dat het hier om een *selectief* en *effectief* programma gaat, gericht op *risicokinderen*. Het mooie aan dit project is dat er met *buddy's* of maatjes (de vrijwillige mentor of begeleider) gewerkt wordt. Hiermee wordt een beroep gedaan op *sociale binding* en *sociale controle*, op de *sociale verantwoordelijkheid* van mensen in de omgeving waarin kinderen opgroeien. Dit zijn allemaal onderdelen die in het CMV werk een *belangrijke betekenis* hebben. Wat niet echt CMV is, is dat er *1 op 1* gewerkt wordt, 1 mentor en 1 kind vormen een team. Echter is dit *wel beter voor het kind* zelf en kan er met een dergelijke aanpak meer bereikt worden. Er kan goed ingespeeld worden op de *kansen* in het leven van het kind en op de *kwaliteiten* waarover hij of zij beschikt, iets waarop bij een groepsbrede aanpak minder makkelijk tot in detail ingegaan kan worden. Er wordt gesproken over onderwerpen als *normen en waarden*, waarbij de mentor het *goede voorbeeld* vormt voor het kind. Als men door 1 kind te kunnen *stimuleren* of *activeren*, door hem meer *zelfvertrouwen* te geven, hem *zelfredzamer* te maken, *sterker* en als door het *vergroten van de kansen* van 1 kind problemen voorkomen kunnen worden, dan mag je als *sociale werker trots* zijn. Daarnaast is veelal niet alleen het kind zelf, maar ook de mensen om hem of haar heen ermee geholpen. Wat een CMV'er zou kunnen betekenen is dat hij zich kan *ontfermen* over bijvoorbeeld de *vrijwilligers*, hij kan vrijwilligers *coördineren*, zorgen dat de juiste persoon aan het juiste kind *gekoppeld* wordt, dat dit goed geregeld wordt. Hij kan een belangrijke rol spelen in het *werven* en *begeleiden* van de *vrijwilligers* en bij het *bemiddelen* tussen de verschillende partijen.

Een *kinderrechtenfestival* is een *echte CMV activiteit*. Het vindt plaats in de vrije tijd van kinderen, is *universeel*, bevat *verschillende onderdelen*, het heeft vooral betrekking op het *maatschappelijke domein* maar heeft daarbij raakvlakken met nagenoeg *alle domeinen uit het CMV werk*. Het gaat over *verschillende thema's* en onderwerpen, kortom: *genoeg diversiteit!* De kinderen kunnen *actief betrokken* worden bij zowel de *ontwikkeling* van het festival als de *uitvoering* en *invulling* ervan. De kinderen kunnen dus *meedoen*, *meedenken* en *meewerken* en maken er zo *hún festival* van. Zij worden gestimuleerd om zelf actief met de thema's en onderwerpen aan de slag te gaan en hierbij wordt een beroep gedaan op hun *zelfstandigheid* en *zelfredzaamheid*. Voor de CMV'er is het interessant *vorm te geven* aan het *interactieve* deel met de kinderen, het is voor hem interessant om de kinderen te *stimuleren om te participeren*. Het festival speelt in op *normen en waarden* en kinderen worden *aan het denken gezet*: Wat vind ik of wat vinden wij nou eigenlijk belangrijk? Wat kunnen wij betekenen voor anderen en wat kunnen anderen betekenen voor ons? Ik denk dat de CMV'er bij een festival als deze op *veel verschillende terreinen* een belangrijke rol zou kunnen spelen en een belangrijke bijdrage zou kunnen leveren. Alleen al het *organiseren* van een dergelijk (veelal meerdaags) *programma* is een echte CMV klus. De CMV'er moet daarbij de juiste personen en organisaties betrekken, en alle *aspecten* zoals beschreven in hoofdstuk 5.1 komen hierbij aan bod. Ook de competenties waarover de CMV'er beschikt met betrekking tot *beheer* spelen hierbij een belangrijke rol, ruimtes, personeel, financiën, sponsors benaderen, fondsenwerving, subsidies, vergunningen noem maar op. Het *hele CMV kerntakenpakket* zoals in hoofdstuk 6.2 uitgebreid aan bod komt - zoals het *oriënteren en contact leggen*, *netwerken*, het *leiding geven*, *programmeren (arrangeren)* en *organiseren*, *beleidsontwikkeling* en *beheer* en dergelijke - kan de CMV'er bij een activiteit als deze toepassen. De CMV'er zal daarbij vooral optreden als *coördinator*, *adviseur* of *leidinggeverende*. Tegenovergesteld aan dit soort werkzaamheden kan de CMV'er ook meer op de *uitvoering* gaan zitten, waar hij bijvoorbeeld als *kinderwerker* of *begeleider* bij bepaalde activiteiten of workshops werkzaam kan zijn. Hierbij dient hij er in zijn *werkhouding* rekening mee te houden dat hij de kinderen vooral *stimuleert* en *activeert* en dat hij zijn kwaliteiten op het gebied van *animatie* en *recreatie* goed benut. De CMV'er zou een belangrijke rol kunnen spelen bij de *voorbereidingen* met betrekking tot de talentenshow, scholen kunnen misschien wel *ondersteuning* gebruiken bij de (interne) *organisatie* die hierbij komt kijken, daarnaast zal er sprake zijn van bepaalde *kaders en criteria* waaraan de talenten moeten voldoen. Hij kan hierbij een *adviserende*, *begeleidende* of *coördinerende* rol innemen. Op het gebied van *marketing* en *promotie* kan de CMV'er ook de nodige werkzaamheden verrichten, echter is het *inhuren* van een marketingbureau wel een hele handige oplossing, als hier de *middelen* voor beschikbaar zijn. Het scheelt veel tijd als dit *uitbesteedt* kan worden en aangezien een marketingbureau hierin *gespecialiseerd* is zal het waarschijnlijk ook *effectiever* zijn.

Ook *Thuis op straat* is een echt CMV project. Het speelt zich af *in de wijk*, in de openbare ruimte, in het *maatschappelijke domein* en in de *directe leefomgeving* van de kinderen. Het heeft doelstellingen op het gebied van *verbetering van leefbaarheid* en *veiligheid* en daarnaast speelt het zich af in de *vrije tijd* van kinderen, de tijd waarin het werk van de CMV'er zich vooral afspeelt. Ook hier wordt een beroep gedaan op de *sociale en gezamenlijke verantwoordelijkheid* in de wijk en staan onderwerpen als *normen en waarden* centraal. Het is een *universeel* en *veelbelovend* programma, wat wil zeggen dat de effectiviteit (nog) niet echt bewezen is maar dat er wel positieve uitkomsten zijn die wijzen op *veelbelovende resultaten*. Het aanbod is *divers* en sluit aan bij de *vraag uit de wijk*. Waar hebben de kinderen behoefte aan? TOS verzint er, veelal *samen* met hen, iets op. Er zijn dus vrij *veel mogelijkheden* en iedere wijk heeft andere *behoefes*, in iedere wijk spelen andere *vragen*, wat het programma *divers* en *dynamisch* maakt: *ideaal voor de CMV'er!* Wat zowel bij het kinderrechtenfestival als bij TOS belangrijk is, is dat de CMV'er een *breed netwerk* weet op te *bouwen* en te *onderhouden*. De CMV'er kan zich daarnaast bij een project als TOS richten op de *interactie*, het bevorderen van *participatie*, het *versterken van de betrokkenheid* en *binding* van kinderen. De CMV'er kan met betrekking tot de genoemde teams of projecten optreden als *deelnemer*, als *leider*, *adviseur*, als *coördinator* of als een *mix van dezen*. Ook kan hij optreden als *uitvoerend begeleider*. Een interessante plaats voor de CMV'er is ook om juist op de *sturing van het proces* te gaan zitten waarbij hij *beleid* en *ontwikkelingen samenbrengt*. Tot slot kan hij veel betekenen met betrekking tot de *wijkanalyses*, het *organiseren* en *programmeren* van activiteiten, eigenlijk kan hij hier net als bij het kinderrechtenfestival is beschreven zijn *hele kerntakenpakket* uitvoeren.

Tot slot het project *Stap door*, voorzieningen die gericht zijn op *ontwikkelings- en ontplooiingskansen* en *onderwijs* en de genoemde *overige voorzieningen*. Bij *Stap door* kunnen in principe *dezelfde kwaliteiten* van de CMV'er aan bod komen zoals beschreven bij het *Marietje Kessels* project. Echter gaat het bij *Stap door* om een *educatief* en *selectief* gericht project, waarbij vooral de *stimulans*, het *sociale klimaat op school*, en de *betrokkenheid van de doelgroep* en zijn omgeving een belangrijke rol spelen. De school is niet het ideale werkterrein voor de CMV'er maar een onderwerp als het *voorkomen van onderwijsachterstanden* en het *vergroten van ontwikkelings- en ontplooiingskansen* zijn wel interessant voor de CMV'er. Daarnaast is het bij *Stap door* interessant hoe de *betrokkenheid van kinderen uit hogere klassen* wordt *gestimuleerd* via *peereducation*. Oudere kinderen geven jongere kinderen *begeleiding*, zij geven hen het *goede voorbeeld* en kunnen zo een *stimulans* vormen. De *brede school* is meer het *werkterrein van de CMV'er*, het is een ingang om dicht bij de *doelgroep* te komen en de CMV'er kan hierbinnen onder andere verschillende activiteiten *ontwikkelen* en *organiseren*. Hierin kan hij *vrij* te werk gaan en aan *bredere doelstellingen* werken die vooral gericht op *kansenvergroting* zijn. Met betrekking tot de *overige genoemde voorzieningen* dient de CMV'er te *benutten wat er is*. Hij moet *analyseren* welke *kansen* er zijn en over welke *kwaliteiten* mogelijke *samenwerkingspartners* beschikken, het zou niet slim zijn als de CMV'er buiten deze voorzieningen om alleen te werk zou gaan. De CMV'er zal moeten *lobbyen* en *netwerken* om erachter te komen wat voor hem interessante organisaties of personen zijn. Daarnaast kunnen de genoemde organisaties mogelijk *opdrachtgever* of *werkgever* zijn of *worden van de CMV'er*. Als een CMV'er niet voor zichzelf wil beginnen maar liever *vanuit een bepaalde organisatie werkt*, dan zijn dit instanties waarbij hij *werk* zou kunnen vinden of zoeken.

In het *Bres spelenboek*⁸⁰, dat waarschijnlijk iedere CMV'er in zijn bezit heeft, staan veel interessante voorbeelden van *recreatieve- en sportactiviteiten* die de CMV'er zou kunnen organiseren en uitvoeren *voor en met kinderen*. In het boek worden onder andere gezelschapsspellen, minikampen, circuitspellen en themaspellen uitgebreid behandeld. Het gaat van knikkeren, tikkertje, schipper mag ik over varen en touwtje trekken tot spionnenspellen, voetbalspellen, vossenjacht en levende bordspellen. Het zijn *spelvormen* die aansluiten bij de doelgroep *schoolkinderen van 6 tot 12jarige leeftijd* en daarom is het belangrijk dat de CMV'er dit soort *bronnen actief gebruikt*. Aan de spellen of activiteiten kunnen via bijvoorbeeld een *thema* bepaalde *preventieve doelstellingen* gehangen worden. Het is dus belangrijk dat de CMV'er de betreffende spellen *verder zelf invult*, het zijn enkel de kale spelvormen, *middelen waarmee bepaalde doelen bereikt kunnen worden*.

⁸⁰ Neefs, F. (2003), *Bres spelenboek*, Haarlem: Uitgeverij de Vriesenborgh

6. De CMV'er en jeugdpreventie

In de voorgaande hoofdstukken is *inhoudelijk* ingegaan op een aantal *theorieën* over uiteenlopende *onderwerpen* met betrekking tot *preventie*, de *doelgroep* schoolkinderen van 6 tot 12 jaar oud, *jeugdproblematieken* en *jeugdbeleid*. Daarnaast zijn er een aantal *praktijkvoorbeelden* beschreven waarin duidelijk werd hoe een preventieve aanpak vormgegeven kan worden. Al deze informatie is *in verband gebracht met het CMV werk*. In dit hoofdstuk wordt dit alles nog eens samengebracht in een *antwoord op de centrale vraagstelling* waarop deze scriptie gebaseerd is. Deze luidt: *Welke bijdrage kan een CMV'er⁸¹ leveren aan preventie van de meest voorkomende jeugdproblematieken, wanneer het gaat om aanpakken gericht op schoolkinderen van 6 tot en met 12 jaar oud?*

De in de eerdere hoofdstukken behandelde onderwerpen beslaan een *breed terrein*, een CMV'er kan op *vele vlakken* een belangrijke *bijdrage* leveren maar natuurlijk niet in 1 keer op alle vlakken tegelijk. De CMV'er zal *keuzes* moeten maken en zal *gefaseerd* te werk moeten gaan. Een CMV'er kan gezien worden als een *manusje van alles*, maar hij heeft daar wel tijd, ruimte en middelen voor nodig. De bijdrage van een CMV'er wordt onder andere uitgedrukt in *alle mogelijkheden* die een CMV'er in zijn *takenpakket* heeft met betrekking tot de behandelde onderwerpen. In dit hoofdstuk wordt onder andere duidelijk wat *CMV inhoudt*, op welke gebieden een *CMV'er werkzaam* is, over welke *kwaliteiten* een CMV'er beschikt en wat de *kracht van CMV* is in relatie tot de bovengenoemde vraagstelling. Belangrijk hierbij is te benoemen dat in dit hoofdstuk de aandacht alleen gericht is op de *doelgroep kinderen van 6 tot 12 jaar oud*. Nagenoeg alle literatuur behorende bij de opleiding Culturele en Maatschappelijke Vorming is voor dit hoofdstuk gebruikt. In de *literatuurlijst* zijn de gebruikte bronnen verwerkt.

6.1 CULTURELE EN MAATSCHAPPELIJKE VORMING

CMV is de afkorting van *Culturele en Maatschappelijke Vorming*, wat omschreven wordt als "sociaal agogische dienstverlening aan individuen, groepen en maatschappelijke organisaties, gericht op hun sociaal en cultureel functioneren in de samenleving"⁸². CMV vindt plaats op een *snijvlak tussen markt, staat en de persoonlijke levenssfeer* van mensen: het *maatschappelijke middenveld* waarin de *civiele samenleving* plaats heeft, de plek waar mensen met elkaar in *contact* komen, waar zij uit *vrije wil sociale verbanden* aangaan en zich (*vrijwillig*) *verenigen of organiseren* om het *maatschappelijke leven vorm te geven*⁸³. De taak voor een CMV'er is hier een *balans in te zoeken en/of aan te brengen*. Het is *mensenwerk*, dat bij uitstek gericht is op het *welzijn en de ontplooiing* van mensen of dit nu om individuen gaat of om groepen. Een CMV'er heeft oog voor *behoeften en problemen* van mensen en de *samenleving*, en daarmee dus ook die van kinderen. CMV is een *dienstverlening* die gericht is op de *vrije tijd* van de kinderen en deelname aan CMV activiteiten is veelal *vrijwillig*. Tegenwoordig gaat deze vrijwillige deelname soms ook over in een soort van *verplichting*, dit gebeurt vooral binnen domeinen als *educatie* en *samenlevingsopbouw* (zie paragraaf 6.2)). Mijns inziens kan een *verplichte deelname* goed zijn, echter is een *vrijwillige deelname* nog altijd de *beste strategie* aangezien een kind dan uit zichzelf of met behulp van de ouders de *keuze* heeft gemaakt en dus waarschijnlijk ook beter de *belangen* inzien van een dergelijke aanpak. Daarbij zal de *motivatie* hoger liggen dan wanneer iets opgelegd wordt. Omdat jonge schoolkinderen veelal nog niet *competent* zijn eigen keuzes te maken en omdat zij niet altijd het nut of de noodzaak ergens van in kunnen zien is het belangrijk hun ouders, verzorgers of de school waar zij naartoe gaan te betrekken bij de keuze. Het is belangrijk dat de CMV'er zelf *inspeelt op situaties* en dat de CMV'er de kinderen en organisaties die met kinderen werken *actief benadert*. De CMV'er speelt een belangrijke rol in het *actief aanbieden* van preventieve activiteiten. Veelal vloeit een *vraag* voort uit *maatschappelijke omstandigheden of ontwikkelingen*, een kind ziet zelf niet altijd in dat het anders of beter kan en dus is het de taak van onder andere de CMV'er om op *maatschappelijke vraagstukken*, zoals rondom *probleemgedrag*, in te spelen. Een belangrijk doel van de CMV dienstverlening is om kinderen *in staat te stellen zelfstandig vorm en inhoud te geven aan de culturele en maatschap-*

⁸¹ CMV'er = Professional die de opleiding CMV heeft afgerond en die werkzaam is in het werkveld als cultureel en maatschappelijk vormer, sociaal- cultureel werker of iets dergelijks.

⁸² Haagse Hogeschool (2003-2004), Studentenstatuut deel 2, studiegids Culturele en Maatschappelijke Vorming, Den Haag

⁸³ Haagse Hogeschool (1999), Alert en Ondernemend: opleidingsprofiel Culturele en Maatschappelijke Vorming, Den Haag, Uitgeverij SWP

pelijke situatie waarin zij leven en functioneren. Het gaat er, net als bij *preventie*, vooral om dat zij *leren om te gaan met culturele en maatschappelijke verschillen*, met meevallers of tegenslagen, met *identiteitsontwikkeling*, met het maken van *keuzes* enzovoorts. Het CMV werk heeft voornamelijk betrekking op het *organiseren* en *begeleiden* van *bezigheden* die op dit soort onderwerpen gericht zijn. Het gaat om bezigheden waarbij *kinderen elkaar ontmoeten*, waarbij zij zich kunnen *ontspannen* en waarbij zij zich *sociaal* en *cultureel* kunnen *ontwikkelen*. Een CMV'er werkt *met en voor doelgroepen* en heeft daarbij *het beste voor* met deze groep. Schoolkinderen zijn 1 van de vele doelgroepen waarmee CMV'ers werken, daarbinnen kan weer onderscheid gemaakt worden in bijvoorbeeld *achterstandskinderen*, *risicokinderen*, *probleemkinderen* enzovoorts. Een CMV'er kan werkzaam zijn in een *(welzijns)instelling*, een *overheidsinstelling* of kan als *zelfstandig ondernemer* aan de slag gaan. CMV'ers hebben een *signalerende antenne*, zij volgen de *actualiteiten*, de *trends* en *ontwikkelingen* in de *samenleving* en *rondom jeugd* en beschikken over een *breed scala aan kwaliteiten* en *competenties* waarmee zij hun werkzaamheden uitvoeren. Het is belangrijk dat een CMV'er een *pluralistische houding* heeft, hij dient de kinderen te *accepteren* zoals ze zijn en dient *open te staan voor (culturele) diversiteit*. Duidelijk is geworden dat het CMV werk aansluit op *maatschappelijke ontwikkelingen* zoals de individualisering, globalisering en multiculturalisme⁸⁴ en bij landelijk jeugdbeleid. De *beleidsontwikkelingen* zoals beschreven in hoofdstuk 5 *Kinderrechten en jeugdbeleid* vormen *uitgangspunt* voor de CMV'er bij de verdere uitwerking en ontwikkeling van op *preventie gerichte aanpakken*. De CMV'er is dus een *veelzijdig iemand*, iemand die *actief en doordacht* bezig is, die *bij de tijd* is, die *betrokken* is bij zijn doelgroep en die zijn doelgroep *aanzet tot participatie*.

6.2 DOMEINEN

CMV is *breed*, het richt zich op en tot iedereen, op organisatie en beleid, ontmoeting, begeleiding, leiding geven, stimuleren van participatie, activering, arrangeren, animeren, adviseren, informeren, mensen iets leren, belangenbehartiging, voorlichting, ondersteuning enzovoorts. En dit op het gebied van *educatie*, *recreatie*, *kunst* en *cultuur* en *samenlevingsopbouw*. Deze lasten worden *domeinen* genoemd, domeinen waarbinnen onder andere *kinderen zingeving aan hun leven kunnen geven*, waarin hun *vrije tijd* zich afspeelt. Deze domeinen kunnen gezien worden als *werkterreinen* voor de CMV'er. De domeinen staan *los van elkaar* maar zijn vooral ook op veel vlakken met elkaar *verbonden*, aangezien bij preventie een *gemeenschappelijke* en *diverse benadering* de voorkeur vraagt is het belangrijk *alle domeinen* te betrekken. Ik denk dat om een jonge doelgroep als schoolkinderen goed te kunnen bereiken, vooral een *recreatieve* en *animeerende benadering* een erg belangrijk middel is. Activiteiten binnen de *domeinen recreatie* en *kunst en cultuur* spelen hierbij een belangrijke rol. De domeinen *samenlevingsopbouw* en *educatie* vormen samen echter de *overkoepelende domeinen* waarbinnen onder andere het beleid, onderzoeken, voorwaarden en uitgangspunten, strategieën, samenwerkingsverbanden en dergelijke worden *uiteengezet*. Recreatie en kunst en cultuur zijn dus meer een *middel* om *doelstellingen* en *aanpakken* vanuit de educatieve sfeer en de samenlevingsopbouw, gericht op preventie van problemen bij kinderen, *vorm te geven*.

6.2.1 Educatie

Bij educatie staan *leren* en *vorming* centraal, levenslang leren en *levenslang* vormen. *Zingeving* en *zelfsturing* zijn veelvoorkomende begrippen binnen de educatie. Het gaat voornamelijk om het *buitenschoolse leren* (in de vrije tijd) en om *persoonlijk* of *maatschappelijk leren*. Leren houdt nooit op, het begint zodra een kind geboren wordt en vervolgens blijft een mens zich *altijd ontwikkelen*, op wat voor gebied dan ook. De CMV'er *creëert* binnen dit domein *situaties waarbinnen kinderen kunnen leren*, het doel van het leren heeft er bij preventie betrekking op dat kinderen *iets geleerd wordt waardoor mogelijk te ontwikkelen problemen of situaties voorkomen kunnen worden*. De CMV'er *organiseert* bijvoorbeeld programma's, lesmaterialen, workshops of trainingen die afgestemd zijn op de *wensen* en *mogelijkheden* van de kinderen, zodat zij *ergens over kunnen leren*. Schoolkinderen van 6 tot 12 jaar zijn het *bewuste leren* gewend, daarnaast leren zij *onbewust* in het dagelijks leven ook erg veel, dit komt omdat zij in *ontwikkeling* en in *groei* zijn. Bij op preventie van probleemgedrag gerichte aanpakken die gericht zijn

⁸⁴ Traas, M. (2003), *Opvoeding in verandering, een veranderende maatschappij en de opvoeding van jongeren*, Baarn: HBuitgevers

op kinderen is het *educatieve element* dus een belangrijk *uitgangspunt*. Je wilt de kinderen immers *goed gedrag aanleren*. Leren gebeurt met het *hart* (gevoel), *hoofd* (het denkvermogen) en met de *hand* (het doen)⁸⁵, alle 3 *raakvlakken* waarop de CMV'er zich in zal moeten zetten. Vooral *praktijkgericht leren* zal op kinderen een goede uitwerking hebben.

6.2.2 Samenlevingsopbouw

Bij educatie van en bij preventie gericht op kinderen speelt *wijkgericht werk* een belangrijke rol, hierbij wordt een beroep gedaan op de *buurt waarin kinderen opgroeien*⁸⁶. De buurt speelt een belangrijke rol bij de *opvoeding*, en daarmee ook bij *preventie* gericht op de jeugd. Er moet vooral gekeken worden naar de *kwaliteiten* van kinderen, waar zijn zij goed in? Hier moet op ingespeeld worden. Bij samenlevingsopbouw gaat het om de *verbetering*, de *opbouw van de positie van specifieke groepen*, in dit geval dus kinderen. Ook gaat het om de *verbetering en de opbouw van de woonomgeving* of om de *verbetering van de maatschappij* en van *problemen* die zich hierbinnen voor (kunnen gaan) doen. De *veiligheid en leefbaarheid* in de leef- en opgroei-omgeving van de kinderen staat centraal. *Binding* met de wijk en met elkaar, het *stimuleren* van *participatie* (meedenken, meedoen, meewerken), *zelfredzaamheid* en *belangenbehartiging* staan centraal. Er wordt binnen dit domein veel gewerkt met *vrijwilligers*, waarbij de CMV'er een belangrijke rol in de *coördinatie*, het *leiding geven* en *begeleiden* speelt. Aangezien het binnen dit domein gaat om de *verbetering van de leefomstandigheden* kan gesteld worden dat het dus ook gaat om *preventie*, het *voorkomen dat de leefbaarheid en veiligheid verslechterd*. Samen de *situatie verbeteren* of *in stand houden* is *samenlevingsopbouw* en daarbinnen is het *samen voorkomen* dat een *situatie verslechterd* of slecht kan worden de *preventieve kant*. Zoals eerder genoemd is het *bevorderen van participatie*, *zelfsturing* en *zelfredzaamheid* een belangrijk *uitgangspunt* van samenlevingsopbouw. Kinderen leren en worden *gestimuleerd* om *zelf* en vooral ook *samen* met anderen dingen te *organiseren*, te *doen* of eraan *mee te werken*. Dit in hun eigen *belang* maar vooral ook in het belang van anderen, van de kinderen en mensen om hen heen. *Cultuur* speelt hierbij een belangrijke rol. De CMV'er kan in een wijk een rol spelen bij het *verbeteren van verhoudingen* tussen kinderen en andere bewoners, tussen groepen kinderen en tussen organisaties. Ook het *bevorderen van de zeggenschap* van kinderen is een mooie taak voor de CMV'er. Allerbelangrijkst binnen de samenlevingsopbouw is echter de *verbetering van de positie van kinderen*, zodat zij de *kans krijgen* om zich goed te *ontwikkelen*. Hoe de CMV'er dit in de *praktijk* tot uitvoering kan brengen is in hoofdstuk 5 *Praktijkvoorbeelden* behandeld.

6.2.3 Recreatie en kunst en cultuur als middel

Aangezien de doelgroep *schoolkinderen* is, is het belangrijk om met een preventieve aanpak aan te sluiten bij hun *interesses*, *wensen*, *behoeftes* en *mogelijkheden*. De CMV'er is een uiterst *creatief* iemand die hier via *sport*-, *spel*- en *kunstzinnige activiteiten* een goede invulling aan kan geven. Bij kinderen is *spontaneïteit* belangrijk. Een spel of oefening moet *niet opgedrongen* worden. In het spel kan de CMV'er allerlei onderdelen verwerken gericht op oefeningen, trainingen, imitatie, theater, beelden, de zintuigen (horen, zien, voelen), gevoelens, milieu, media en dergelijke. Een *goede begeleiding* is hierbij belangrijk. Het mooiste zou zijn als er bij een dergelijke activiteit *flow* plaatsvindt, wat inhoudt dat het kind *volledig* in de activiteit *opgaat*, wat betekent dat het hem of haar dus op een bepaalde *intensieve manier interesseert en raakt*. Bij kinderen gebeurt dit makkelijker dan bij volwassenen, de *fantasie* van een kind is veel groter en ruimer, zij staan er *meer voor open*. Een CMV'er moet hierbij goed kunnen *improviseren*, dit maakt het nog *spontaner* en *aantrekkelijker* voor kinderen. Daarbij kunnen kinderen *vragen* hebben waar men niet op voorbereid kan zijn, hun *beeldvorming* is immers anders dan die van volwassenen. De CMV'er moet hier *goed en adequaat* op *in kunnen spelen*.

6.3 DE KRACHT VAN CMV MET BETREKKING TOT JEUGDPREVENTIE

Binnen de 4 domeinen worden er in het CMV werk 3 *segmenten* onderscheiden, namelijk *agogische dienstverlening*, *bedrijfsvoering* en *beroepsontwikkeling*. De segmenten tonen aan op

⁸⁵ Spierts, M. (1998), Beroep in Ontwikkeling, een oriëntatie op culturele en maatschappelijke vorming, Maarssen: Elsevier

⁸⁶ Waal, V. de (2004), Uitdagend leren, culturele en maatschappelijke activiteiten als leeromgeving, Bussum: Uitgeverij Coutinho

welk *niveau* een CMV'er werkzaam kan zijn, een CMV'er kan *uitvoerend werk* verrichten, maar kan, zoals in de voorgaande hoofdstukken duidelijk werd, ook *beleidsmatig- of ontwikkelingswerk* uitvoeren. Als CMV *professional* ben je in staat om tot op een zeker niveau een *5tal kerntaken* uit te voeren, deze kerntaken zijn onderverdeeld binnen de *3 segmenten* en komen voor binnen *alle 4 de domeinen*. Daarbij behoort een CMV'er over de bij deze kerntaken behorende *competenties* te beschikken. De kerntaken zijn *oriënteren en contact leggen, begeleiden en leiding geven, programmeren en organiseren, organisatie en beheer, beleid en ontwikkeling*. De CMV'er heeft een *op theorie gebaseerde* maar vooral *praktijkgerichte instelling*.

6.3.1 Oriënteren en contact leggen

Bij deze kerntaken gaat het erom dat de CMV'er zich *oriënteert op de doelgroep schoolkinderen*, op de *(maatschappelijke) leefsituatie, organisaties, mogelijke samenwerkingspartners, mogelijkheden, kansen en aangrijpingspunten*. Daarnaast durft de CMV'er het *contact* met deze partijen *aan te gaan* en is hij competent om de *contacten te onderhouden*. Gezegd kan worden dat de CMV'er over een bepaalde mate van *lef en brutaliteit* beschikt, wat hem bij jeugdpreventie goed van pas kan komen. De CMV'er zoekt in de *relaties* die hij aangaat naar *mogelijkheden en perspectieven*. Het maken van *netwerkanalyses, situatieanalyses, doelgroepanalyses* en *stimuleren van participatie en samenwerking* vallen allen onder het takenpakket.

Vraaggericht werken

De grote *kracht* van CMV is het *vraaggericht werken*. Aangezien CMV *mensenwerk* is, is het belangrijk dat de CMV'er aansluit bij de *wensen en behoeftes van de schoolkinderen*. Het is beter om aan te sluiten bij een *bepaalde vraag of maatschappelijk vraagstuk*, de doelgroep zal dan eerder *waardering* hebben voor hetgeen dat aangeboden zal worden en *maatschappelijke partners* zullen eerder de *nood* in kunnen zien van een aanpak. Kortom, het *vergemakkelijkt* onder andere het *creëren van draagvlak* en kan voorkomen dat de CMV'er *onnodig werk* verricht. Wat mij opvalt is dat preventie in Nederland wel eens *ongevraagd opgedrongen* kan worden, dit kan het gevolg hebben dat het gewenste *effect of doel niet goed bereikt wordt*. Zoals in een eerder hoofdstuk beschreven is kan het voor schoolkinderen soms wel beter zijn zo te werken. Nederland heeft daarbij veel *goede voorzieningen* waar kinderen *zelfstandig* een beroep op kunnen doen. De voorzieningen zijn veelal *laagdrempelig* wat het voor kinderen met vragen of twijfels makkelijker maakt om er gebruik van te maken. Hierbij is er dus een *aanbod* waar kinderen *op eigen kracht* gebruik van kunnen maken. Het bieden van verschillende, laagdrempelige, goede mogelijkheden is een *belangrijk onderdeel van een goede preventieve aanpak*.

Sociale en communicatieve vaardigheden

Om het *vraaggerichte werk* vorm te geven dient de CMV'er *in gesprek te gaan* met de doelgroep, via *communicatieve middelen*. Alhoewel een CMV'er geen professional in de communicatieve sfeer is, heeft hij wel een *groot aantal kwaliteiten* op dit gebied. Doordat de CMV'er zijn *doelgroepen* goed kan *analyseren* en daarbij inzicht krijgt in de *omgangsvormen, ideeën over normen en waarden, sociale omgang* met anderen en dergelijke kan hij *hierop inspelen*. De CMV'er dient in zijn communicatie *open en eerlijk* te zijn. *Interactie* is hierbij een belangrijk onderdeel: laat de kinderen *meepraten*, geef ze de kans *hun eigen vragen te stellen*, om *mee te doen, mee te werken, leg ze niet zomaar iets op*. Het geven van *informatie* is een belangrijk onderdeel bij *preventie*, maar nog belangrijker is het *bereiken van de doelgroep* en dit kan het best gedaan worden door ze te laten *participeren*.

6.3.2 Begeleiden en leiding geven

Bij *begeleiden en leiding geven* gaat het om het *begeleiden van, of leiding geven aan groepen, individuen, projecten of processen*. Dit kunnen kinderen zijn, maar ook personeel, vrijwilligers, samenwerkingsverbanden of iets dergelijks. De begeleiding van de CMV'er is er vooral op gericht om *mensen zelf aan het werk te zetten*, om de *zelfwerkzaamheid, zelfredzaamheid en zelfstandigheid* te bevorderen of verbeteren. Dit doet hij door de mensen te *ondersteunen*, door hen te *trainen* en te *stimuleren*. De CMV'er *leest de les niet voor* maar laat kinderen of anderen vooral *zelf tot bepaalde inzichten komen*. Met betrekking tot de *leiding gevende rol* die de CMV'er kan innemen zal hij ook een dergelijke *houding* moeten aannemen. Daarnaast moet hij goed kunnen *delegeren, coördineren en bemiddelen*. Dit vraagt van de CMV'er competenties op het gebied

van *inzicht* en *inlevingsvermogen*. De CMV'er dient als begeleider of leiding gevende *interactie* met en tussen bepaalde groepen te *stimuleren*. De CMV'er moet kunnen *animeren*, *informer*, *signalen*, *adviseren* en vooral ook anderen kunnen *motiveren*. Belangrijk in zijn functie is ook het *samenwerken*. Je mag dan wel leiding gevende zijn, maar dit wil niet zeggen dat je *alles in je eentje bepaalt*. Als CMV'er hoor je *niet autoritair boven een groep* te staan, bij het werken met kinderen is dit echter wat moeilijker. Je kunt je als CMV'er moeilijk als kind gaan gedragen, maar de CMV'er dient wel *rekening te houden* met de *leefwereld* zoals deze beschreven is in hoofdstuk 3 *Kinderen en jongeren*. Tot slot dient de CMV'er *tactisch* te werk te gaan. Hij moet zijn kennis op het gebied van onder andere *groepsdynamica* benutten zodat hij in het werkveld goed in kan spelen op de verschillende groepsprocessen, groepsrollen, leiderschapsstijlen en *krachtenvelden* die er kunnen spelen. In de omgang met de mensen dient de CMV'er *zorgvuldig* om te gaan met *feedback* en *kritiek*. Een kind op een voor hem of haar botte, harde wijze aanspreken kan *negatieve neveneffecten* hebben.

Doelgroepen

CMV is *doelgroepenwerk*, een CMV'er kan de vele verschillende *doelgroepen analyseren* en kan de *culturele en maatschappelijke context analyseren* waarin de doelgroep leeft, aan de hand hiervan kan hij en kan *inspelen op hun wensen en behoeftes*, kan hij *activiteiten ontwikkelen* en *verantwoorden*, kan hij *interactieprocessen stimuleren*, *relaties aangaan* enzovoorts. Om bepaalde *kwetsbare groepen* goed te kunnen bereiken kan een *meer persoonsgerichte, cultuur-gerichte aanpak* een oplossing bieden. Het inzetten van voorlichters uit de cultuur van, met dezelfde etnische achtergrond als, of die dezelfde taal spreken als de kinderen kan in zijn voordeel werken. Daarbij is de CMV'er een *ondernemer*, een CMV'er gaat zelf *actief op pad*, *benadert kinderen en organisaties zelf* en is *aanwezig*. Belangrijk voor de CMV'er is dus om in het *beleid* en in de *aanpak* aandacht te besteden aan de vele *verschillende culturen* en *doelgroepen* die Nederland kent en waarbinnen de kinderen *opgroeien*.

Werken met kleinere groepen of met individuen

Zoals eerder ook aan bod kwam ben ik voor een *meer persoonsgerichte preventieve aanpak* waarbij gewerkt wordt met *kleine groepen* of zelfs *individueel*, dan een massale aanpak waarbij het de bedoeling is dat honderden of misschien wel duizenden kinderen tegelijk bereikt worden. Ik denk dat een *massale aanpak* veel *minder effectief* is en daarbij is minder goed te checken of de aanpak daadwerkelijk een *goede invloed* op de kinderen heeft gehad. Wil men een kind iets *leren*, een kind *voorlichten* en daarmee *voorkomen dat het kind op het verkeerde pad raakt* dan moet het kind daar *persoonlijk* op aangesproken worden, dus in de klas, op straat in zijn of haar eigen woonomgeving, in het buurthuis, thuis noem maar op. Internet of televisie zijn *media* die kinderen ook goed bereiken, maar dan is het wel belangrijk dat een kind daar direct aangesproken wordt. Kinderen *imiteren* makkelijk het gedrag van anderen waardoor zij de kans lopen ook *negatief gedrag* over te nemen. Dit kan niet voorkomen worden door een *algemeen spotje* op de televisie, maar mijn inziens dus alleen via een *gerichte, actieve en directe benadering*. Ook wanneer problemen zich dreigen voor te doen binnen een *groep kinderen*, is het belangrijk de kinderen hier *persoonlijk* of in *kleine groepen* op aan te spreken. Daarbij is het ook belangrijk een *groep als geheel* te benaderen, maar uiteindelijk moet ieder kind *inzien* dat wat zij doen of wat er kan gebeuren *niet goed voor hen* is. In een groep zijn meestal een aantal *leiders* of *populairdere kinderen* die het *probleemgedrag* bij andere groepsleden *bevorderen*. Er heerst een bepaalde *machtspositie* die *doorbroken* dient te worden. Het *kinderwerk* is bij uitstek geschikt om dit soort groepen kinderen *te benaderen* en *aan te pakken*.

Voorlichting

Een *voorlichting* is een techniek die vanuit een *bepaalde achtergrond*, met het oog op bepaalde *doelstellingen* gegeven wordt. Voorlichting kan *direct* van persoon tot persoon of groep gegeven worden maar kan ook *indirect* via de media tot uiting komen. Met betrekking tot preventie zal het *begeleiden* of *leiding geven* aan en bij *voorlichtingsactiviteiten* veel voorkomen. Interessant is om in de voorlichting *leeftijdsgenoten* te betrekken, dus om *peersupport* of *peereducation* te *stimuleren*. In een voorlichting is de CMV'er er niet alleen om een verhaal te vertellen, hij heeft competenties op *sociaal en communicatief vlak*, welke hij dient te benutten. Zo kan hij *inspelen op lichaamstaal* en kan hij *gesproken taal* gebruiken, maar ook het *echte luisteren* en *observeren* is belangrijk. Daarnaast is het stellen van *open vragen* aan de doelgroep belangrijk en er mag

niets opdrongen worden. De CMV'er is een professional en dient zich ook als *professional* te gedragen. Hij moet dus een *professionele houding* hebben, waarin hij *open en eerlijk* is en *betrouwbaar* over komt. In zijn voorlichting mag de CMV'er tot op zekere hoogte *spanning creëren*, maar het is belangrijk dat hij *geen angst gaat zaaien*. Ik merk dat met bepaalde preventieve acties vooral *angst gezaaid* wordt, dit lijkt mij *niet altijd de juiste manier* om iets aan te pakken en zeker niet bij kinderen.

6.3.3 Programmeren en organiseren

Programmeren en organiseren zijn belangrijke kerntaken, die onmisbaar zijn in het CMV werk en die ook onmisbaar zijn bij *jeugdpreventie*. Het gaat er hierbij om dat de CMV'er naar aanleiding van een bepaalde *vraag* of een bepaald *maatschappelijk vraagstuk*, zoals rondom *jeugdproblematieken*, *aantrekkelijke kwaliteitsprogramma's* kan *bedenken, ontwikkelen, organiseren en uitvoeren*⁸⁷ die *intrinsieke* betekenis hebben voor de kinderen zelf en een *extrinsieke betekenis* hebben voor hun omgeving. Dit doet hij volgens de in hoofdstuk 5 *Praktijkvoorbeelden* beschreven *handelwijze*. Het gaat om het organiseren van activiteiten, workshops, arrangementen, evenementen, om het stellen van uitgangspunten en doelen, om onderzoeken en analyses, het bepalen van een *strategisch veld*, van *krachten, kansen en bedreigingen*, om het opstellen van draaiboeken, plannen van aanpak. Het gaat om het kunnen *leggen van verbindingen*, tussen mensen, partijen, de verschillende domeinen enzovoorts. Zoals in eerdere hoofdstukken benoemd werd is het verwerken van *diversiteit* in het programma belangrijk, zeker bij activiteiten voor kinderen. Het moet ze immers blijven boeien. Kortom, de CMV'er doet hier een beroep op zijn kwaliteiten op het gebied van onder andere *navigeren* en *arrangeren*. Hij benut hier zijn *probleemoplossend vermogen*, hij gaat *verantwoord* te werk in *samenwerking met anderen*. Hij neemt in zijn plannen de *participatie* van de kinderen op, hoe hij hen wil *betrekken* bij de *ontwikkeling en uitvoering* van activiteiten.

Methodisch handelen en kwaliteit

De kracht van CMV ligt onder andere in het *doelgroepgerichte* en *doelgerichte werken*. Het *methodische handelen* en het *beheersmatige* en *projectmatige werken* zoals een CMV'er dit kan toont aan dat er verantwoord te werk wordt gegaan, wat (indien het werk goed wordt uitgevoerd) een *hoge mate van betrouwbaarheid* en *zorgvuldigheid* aangeeft en daarmee de *kwaliteit hoog stelt* van de preventieve aanpak. Hiermee kan de CMV'er het *vertrouwen* winnen van de mensen en organisaties waarmee hij werkt of wenst te werken. De grootste kracht van CMV is dat de CMV'er kijkt naar en werkt met *kwaliteiten*, de CMV'er ziet vooral de *kansen* die mensen of situaties te bieden hebben en dus niet alleen de *negatieve kanten*, ook al heeft hij hier wel oog voor. Met betrekking tot preventie van probleemgedrag bij kinderen zal een CMV'er zich vooral richten op de *verschillende factoren* die een rol spelen bij het ontwikkelen van problemen. Dit is over het algemeen ook het *doel van een preventieve aanpak*, maar het is wel belangrijk nog eens extra te benoemen. Vooral de *beschermende factoren* zijn een *aangrijpingspunt* voor CMV, aangezien hier gekeken wordt naar de *kracht* van mensen, voorzieningen, organisaties of situaties. Echter is het werken met en voor *kwetsbare groepen* ook een kwaliteit van de CMV'er, waardoor ook het werken aan *risicofactoren* een belangrijk onderdeel van het CMV werk vormt. De CMV'er zal zich niet zozeer richten op een *daadwerkelijk probleem* zelf, aangezien het erom gaat dat de problemen voorkomen worden. Het is daarentegen wel belangrijk voor de CMV'er om zich goed te *oriënteren op de problemen* die er spelen, om *trends te volgen* en om te weten in *welke mate* problemen zich voordoen. Een CMV'er doet zijn werk *goed doordacht*, althans dat is de bedoeling. Daartegenover staat wel dat er niet zoveel *geluld* en gezegd moet worden dat iets gebeuren moet, maar juist ook *actie!* Ook belangrijk is de *nazorg*. *Ondersteun* mensen voor langere periode en speel hierin zelf een *actieve rol*, dus niet na 1 voorlichting nooit meer iets laten horen. In Nederland zou hier *meer op ingezet* kunnen worden. Meestal is een voorlichtingsactiviteit maar van *korte duur* en wordt er te weinig aandacht besteed aan de *frequente terugkeer* naar de benaderde doelgroep. Ik denk dat het belangrijk is dat wil men echt iets bereiken met preventie, men *actief terug moet keren*, moet *blijven monitoren* hoe het gaat en of de aanpak werkt, of de doelgroep daadwerkelijk *positief beïnvloed* is door de preventieve aanpak en om te checken hoe zij de aanpak hebben *ervaren*. De CMV'er werkt met *thema's*,

⁸⁷ Waal, V. de (2004), Uitdagend leren, culturele en maatschappelijke activiteiten als leeromgeving, Bussum: Uitgeverij Coutinho

onderwerpen en casussen. Hij bemiddelt in zijn organiserende functie tussen mensen onderling, tussen kind en volwassene, groepen, organisaties en overheden om de doelen die hij voor ogen heeft te kunnen bereiken.

6.3.4 Organisatie en beheer, beleid en ontwikkeling

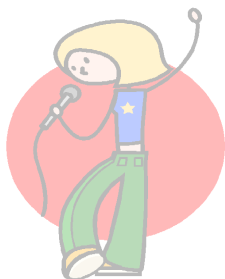
De CMV'er kan als *zelfstandig ondernemer* aan de slag gaan maar kan ook werken vanuit een bepaalde *professionele instantie*. Hier kan hij bevoegd zijn om taken uit te voeren op het gebied van *organisatie en beheer (bestuurlijk/management)*. Het gaat om het *beheer* van personeel, ruimtes, middelen en geld, om fondsenwerving, subsidies, kwaliteitszorg of beleid. Met betrekking tot *jeugdpreventie* gericht op *schoolkinderen van 6 tot 12 jaar* zal de CMV'er bij de *ontwikkeling, facilitering* en *uitvoering* van programma's of projecten deze kerntaken moeten benutten. Wanneer hij als *zelfstandig ondernemer* te werk gaat vallen al deze *verantwoordelijkheden* onder zijn *takenpakket*. Bij *beleid en ontwikkeling* gaat het er onder andere om dat de CMV'er mensen *dezelfde taal* laat spreken. Een competentie van de CMV'er is *meertaligheid*, hij moet wensen en behoeftes van verschillende partijen kunnen *begrijpen, samenbrengen, analyseren* en *om kunnen zetten in beleid en acties*. Het gaat bij beleid en ontwikkeling om het ontwikkelen van *visies, doelstellingen* en *uitgangspunten*. Het *landelijk jeugdbeleid* geeft de CMV'er hiervoor veel *input*. Door hierbij aan te sluiten en door *trends* en *ontwikkelingen* te blijven volgen zorgt de CMV'er ervoor dat hij werk kan verrichten dat gebaseerd is op *actuele kennis* en *achtergronden* en dat het aan zal sluiten bij *actuele maatschappelijke gedachten, normen en waarden*. De CMV'er speelt een belangrijke rol bij de *ontwikkeling* van (*instellings*)*beleid* of *projecten- en programmabeleid*. Hij ontwikkelt *methodieken, organiseert onderzoeken, voert deze uit* en hij *bedenkt* en *ontwikkelt werkstrategieën*. Hierbij creëert hij *samenhang*, betreft hij *verschillende partijen*, waaronder de doelgroep, en denkt hij na over de *mogelijkheden voor de toekomst*. Jeugdpreventie is immers op de *toekomst van kinderen* gericht. Het CMV werk is *voortdurend in ontwikkeling*, beleid dat nu gevoerd wordt hoeft over 10 jaar niet meer zo te zijn en dus is het belangrijk dat de CMV'er *altijd up to date* is. Tot slot ontwikkelt de CMV'er *zijn eigen beroep*, hij vult dit naar eigen *interesse en kwaliteiten* in. Hij *profileert* zich en *ontwikkelt een eigen professionaliteit* en zo kan hij dit op het gebied van *jeugdpreventie* ook doen. Hij ontwikkelt een *beroepshouding* waaruit zijn eigen *zelfstandigheid* blijkt, maar ook het *respect* voor de vrije, onafhankelijke ontplooiing van *anderen*.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid, samenwerken!

Tot slot is het *blijven investeren* in de *gezamenlijke verantwoordelijkheid* en *aanpak* bij preventie 1 van de belangrijkste *aandachtspunten*. Een CMV'er *werkt altijd samen*. Samen met de doelgroep, met maatschappelijke partners, met vrijwilligers enzovoorts. In Nederland is er sprake van een mate van *individualisering* waardoor het belangrijk is mensen en organisaties hierop meer en beter te *sturen*. In Nederland wordt het wel veel gezegd, maar vaak ook niet goed gedaan. Men werkt nogal eens *langs elkaar heen* en kan dus beter gebruik maken van elkaanders *kwaliteiten* en *krachten*. Met betrekking tot jeugdpreventie is er voor de CMV'er een heel belangrijke rol weggelegd in het *samenbrengen* van de mensen, kinderen en organisaties en in het *coördineren van de samenwerkingsverbanden*.

6.4 KORTE EINDCONCLUSIE

De CMV'er kan op *heel veel verschillende vlakken* en op *veel verschillende manieren* een *bijdrage leveren* aan preventieve aanpakken gericht op schoolkinderen van 6 tot 12 jaar oud, met als doel *probleemgedrag te voorkomen*. De *praktische voorbeelden* die in de eerdere hoofdstukken genoemd zijn, zijn enkel een greep uit honderden andere manieren waarop jeugdpreventie *ingevuld kan worden*. Het is aan de CMV om te *bepalen* wat de *juiste aanpak* is voor de groep kinderen waar hij op een *bepaald moment*, in een *bepaalde context* mee te maken heeft. Zoals *CMV continue in ontwikkeling* is, zijn *preventieve aanpakken* ook *voortdurend in ontwikkeling*. Mensen en doelgroepen veranderen, beleidsvisies en uitgangspunten veranderen, de maatschappij verandert, middelen en ook de problematieken *veranderen*. Kortom: een heleboel interessant werk voor de CMV'er om hier op *in te blijven spelen*, om *betrokken te blijven* bij alle ontwikkelingen en om dit te kunnen blijven *vertalen* naar *goed verantwoorde, aantrekkelijke, kwalitatieve preventieprogramma's* en *-activiteiten voor en met schoolkinderen van 6 tot 12 jaar oud*.

Nawoord

Juni 2007.... mijn afstudeerscriptie is klaar om ingeleverd te worden!

Ik heb met heel erg veel plezier aan deze afstudeeropdracht gewerkt. Als ik eerlijk mag zijn was dit de leukste opdracht en het leukste verslag dat ik tijdens de studie heb moeten maken. Het was veel werk, maar vooral heel erg interessant werk om te doen, om te onderzoeken, te analyseren en vervolgens naar eigen inzicht uit te werken. En omdat het zo interessant was, was het voor mij zeker: **GEËN PROBLEEM!**

De in deze scriptie behandelde onderwerpen sluiten nauw aan bij mijn interesses op werkgebied, dit motiveerde mij des te meer om er iets moois van te maken en ik moet zeggen dat ik aardig trots ben en mag zijn op dit eindresultaat. Ik ben in januari dit jaar enthousiast van start gegaan met het maken van mijn scriptie en het is mij tot aan het eind toe erg blijven boeien. Ik heb kunnen laten zien waar de opleiding CMV mij onder andere toe heeft opgeleid, namelijk dat ik mij kan ontwikkelen en ontplooiën tot een creatieve, gemotiveerde, alerte en ondernemende CMV'er in de beroepspraktijk. Alle aspecten waarover ik tijdens de opleiding heb geleerd kon ik goed toepassen en tot uitwerking brengen in mijn scriptie. Ik hoop dat u dit als lezer ook zo ervaren heeft. Zelf was ik uiteindelijk best verbaasd over de vele aandachtspunten en mogelijkheden voor CMV'ers, op het gebied van jeugdpreventie. Ik had wel een vermoeden dat CMV hier een belangrijke bijdrage aan zou kunnen hebben, maar wist niet dat er op zoveel verschillende gebieden raakvlakken zouden zijn.

Ik zie deze scriptie als een mooie afsluiting van een leerzame en vooral interessante opleiding, welke ik 4 jaar lang met veel plezier gevolgd heb. Helaas is het einde van de studie in zicht, maar daartegenover staat dat ik mij nu volledig kan gaan richten op de CMV beroepspraktijk. Geen stages, schoolprojecten of theorielessen meer: ik ben klaar voor het echte werk!

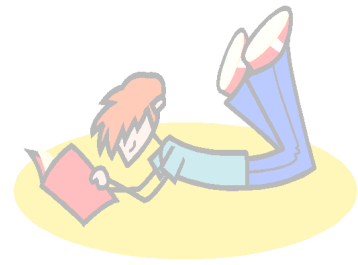
Tot slot wil ik nogmaals iedereen hartelijk bedanken voor alle goede steun, zorgen en hulp. Zoals in deze scriptie al duidelijk werd staat het samen zijn en samenwerken bij CMV centraal. Alleen red je het vast ook wel, maar ook ik heb ervaren dat met de steun en hulp van anderen je vele malen sterker staat en je op een prettige manier veel meer kunt bereiken.

Groetjes en misschien tot ooit!

Claudia Pijpers
Den Haag, juni 2007

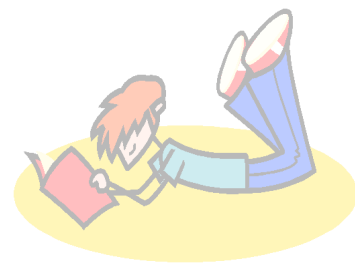
Literatuuroverzicht

- Bakker, I., Bakker, K., Dijke, A. de, Terpstra, L. (1998), O&O in perspectief, Utrecht: NIZW
- Bakker, I., Husman M. (2001), Positief omgaan met kinderen, Assen: Koninklijke van Gorcum
- Beer, P. de, Hoed, P. den (2004), Wat jij niet wilt dat u geschiedt: verkorte weergave van het WRR rapport waarden, normen en de last van het gedrag, Amsterdam: Amsterdam University Press
- Boschma, J., Groen, I. (2006), Generatie Einstein, slimmer sneller en socialer, communiceren met jongeren van de 21ste eeuw, Uitgeverij Pearson Prentice Hall NL
- Carbo, C. (1999), Jouw goed recht, de leeftijdsladder, Amsterdam: Amnesty International
- Cauter, F. de (1990), Methodiek van de preventieve projectwerking, Leuven: Acco
- CBS, Jeugd 2003, cijfers en feiten, Voorburg
- Coggans, N. (2001), Pharmaceutical science, Strathclyde, UK op het ICAAcongres in Heidelberg, Duitsland
- Gerris, J.R.M. (2000), Preventie van binnenuit, Assen: Koninklijke van Gorcum
- Gilsing, R. (2003), Beleid in de groei, voortgang en uitkomsten van het lokale jeugdbeleid, Den Haag: SCP
- Haagse Hogeschool (1999), Alert en Ondernemend: opleidingsprofiel Culturele en Maatschappelijke Vorming, Uitgeverij SWP
- Haagse Hogeschool (2003-2004), Studentenstatuut, deel 2, studiegids Culturele en Maatschappelijke Vorming, voltijd, Den Haag
- Herbert, M. (1999), ABC van gedragsmethoden, Baarn: Uitgeverij Intro
- Heymann, F. (1988), Voorlichting aan individu en groep, een handleiding voor gespreksvoering, Muidenberg: Coutinho BV
- Hove, E. van (1997), Medische preventie en de persoonlijke levenssfeer, in de preventieve gezondheidszorg
- Ince, D., Beumer, M., Jonkman, H., Verger, M. (2004), Veelbelovend en Effectief, 2de volledig herziene versie editie CtC-gids, Utrecht: NIZW
- Janssen, L. (2005), Jeugdrecht, Uitgeverij Lemma
- Jonkman, H., Snijders, J. (2005), Probleemgedrag in cijfers, CtC-bronnenboek, Utrecht: NIZW Jeugd
- Kohnstamm, R. (2002), De kleine ontwikkelingspsychologie, deel 2: de schoolleeftijd, Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum
- Meijer, A. (2006), Gebiedsprofiel Veilig opgroeien in Dordrecht: Noordflank, Reeland en Staart
- Meijer, A. (2006), Preventieplan Veilig opgroeien in Dordrecht, Noordflank, Reeland en Staart

- Metro: 10 april, 3 mei en 15 februari 2007
- Migchelbrink, F. (2005), Praktijkgericht onderzoek in de zorg en welzijn, Amsterdam: Uitgeverij SWP
- Ministerie van VWS (2004), Nationaal actieplan kinderen 2004, Den Haag
- Neefs, F. (2003), Bres spelenboek, Haarlem: Uitgeverij de Vriesenborgh
- NIBUD (2004-2005), Nationaal scholierenonderzoek 2004/2005, een onderzoek naar inkomsten, uitgaven, baantjes en omgaan met geld, Utrecht
- Operatie Jong (2003), Proeve van de Jeugdagenda, Ministerie van BZK, Justitie, OCenW, SZW, VWS
- Ploeg, J.D. van der (1997), Gedragsproblemen, ontwikkelingen en risico's, ORTHO, Rotterdam: Lemiscaat BV
- Ploeg, J.D. van der (2005), Behandeling van gedragsproblemen, initiatieven en inzichten, ORTHO, Rotterdam: Lemiscaat BV
- Projectvoorstel Kinderrechtenfestival 2006: Rotterdamse Jongerenraad
- Remmerswaal, J. (2001), Begeleiden van groepen, groepsdynamica in de praktijk, Houten: Bohn Stafleu Van Loghum
- Rispens, J., Goudena, P.P., Groenendaal, J.J.M. (1994) Preventie van psychosociale problemen bij kinderen en jeugdigen, Houten/Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum
- Rosmalen, J. (2000), Het woord aan de verbeelding, spel en kunstzinnige middelen in het sociaal agogisch werk, Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum
- Schaapveld, K., Hirasing, R.A. (1997), Preventiegids, Assen: Van Grokum & Comp BV
- Schulz, A., Regt, W. de, Janssens, M. (2003), Preventie Loont, jeugd, Assen: Koninklijke van Gorcum
- SCP (2005), De jeugd in Nederland, enkele cijfers, Den Haag
- SOAIDS en Rutgers Nisso groep (2005), Seks onder je 25ste
- Spierts, M. (1998), Beroep in Ontwikkeling, een oriëntatie op culturele en maatschappelijke vorming, Maarssen: Elsevier
- Spierts, M. (2001), Werken aan openheid en samenhang, een nadere verkenning van culturele en maatschappelijke vorming, Maarssen: Elsevier
- Stel, J. van der (1998), "Alcohol, Drugs and Tobacco" Handbook Prevention, Amsterdam: Pompidou Group, Council of Europe, Jellinek Consultancy
- Traas, M. (2003), Opvoeding in verandering, een veranderende maatschappij en de opvoeding van jongeren, Baarn: HBUitgevers
- Universiteit Leiden, afdeling algemene en gezinspedagogiek (2005), Kindermishandeling in Nederland anno 2005, de Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2005), Leiden

- Verhaar, J. (2004), Projectmanagement 1: een professionele aanpak van evenementen, Amsterdam: Uitgeverij Boom
- VNG (2006), Invoering WMO, nieuwsbrief nr. 15
- Waal, V. de (2004), Uitdagend leren, culturele en maatschappelijke activiteiten als leeromgeving, Bussum: Uitgeverij Coutinho
- Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, B., Reijneveld, M. (2005), Kinderen in Nederland, Den Haag: SCP en Leiden: TNO

Websites

- Carrièretijger: www.carrieretijger.nl
- CBS Statline databank 2007: statline.cbs.nl
- Communities that Care /Veilig Opgroeien Nederland: www.ctc-holland.nl
- Encyclopedie: www.wikipedia.nl
- Jeugdbeleid gemeente Dordrecht: www.dordrecht.nl/jeugd
- Jong, P., Scriptie sociale vaardigheden 2005: members.lycos.nl/socialevaardigheden
- Jongeren Informatie Punt: www.jip.org
- Kinderrechten: www.defenceforchildren.nl
- Kinderrechtencollectief: www.kinderrechten.nl
- Kreeft, P. van der, Departement sociaalagogisch werk, Gent (België): soag.hogent.be
- Ministerie van VWS: www.minvws.nl
- Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie : www.nigz.nl
- Nederlands Jeugdinstituut: www.nji.nl of www.jeugdinterventies.nl
- NRC handelsblad: www.nrc.nl
- Online woordenboek: www.vandale.nl
- Operatie Jong: www.operatie-jong.nl
- Opvoedadvies: www.opvoedadvies.nl
- Programmaministerie voor jeugd en gezin: www.jeugdengezin.nl
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu: Preventie gericht op jeugd, www.rivm.nl
- Sociaal emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs: www.sociaalemotioneel.nl
- Thesaurus Zorg en Welzijn: www.thesauruszorgenwelzijn.nl
- Thuis op straat: www.thuisopstraat.nl
- Unicef: www.unicef.nl
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten: www.vng.nl
- Vet verkeerd (jeugdsite van het openbaar ministerie): www.vetverkeerd.nl
- Wetboek voor jongeren: www.wetboekvoorjongeren.nl
- Zoekmachine: www.google.nl

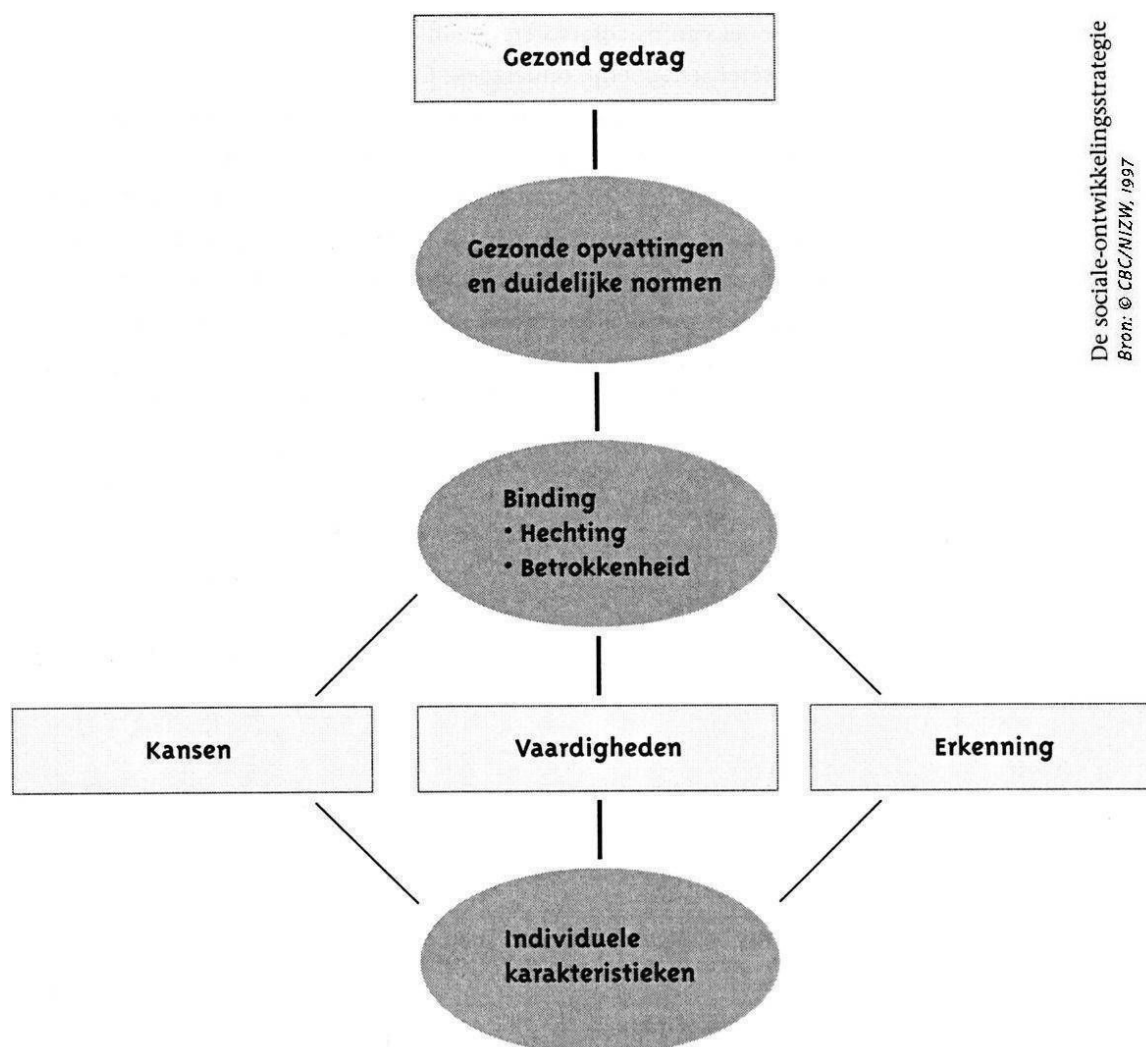
Bijlage 1 Matrix risicofactoren

Het verband tussen risicofactoren en probleemgedrag bij jongeren
Bron: © CBC/NIZW, 1997

Risicofactoren	Probleemgedrag				
	• Geweld	• Jeugddelinquentie	• Problematisch alcohol- en drugsgebruik	• Schooluitval	• Tienerzwangschap
Gezin					
Geschiedenis van probleemgedrag in het gezin	✓	✓	✓	✓	✓
Problemen met gezinsmanagement	✓	✓	✓	✓	✓
Conflicten in het gezin	✓	✓	✓	✓	✓
Ouders die probleemgedrag bevorderen door hun houding	✓	✓	✓		
School					
Vroeg en aanhoudend antisociaal gedrag	✓	✓	✓	✓	✓
Leerachterstanden beginnend op de basisschool	✓	✓	✓	✓	✓
Gebrek aan binding bij school	✓	✓	✓	✓	✓
Kinderen en jongeren					
Vervreemding en opstandigheid		✓	✓	✓	
Omgang met vrienden die probleemgedrag vertonen	✓	✓	✓	✓	✓
Houding die probleemgedrag bevordert		✓	✓	✓	✓
Vroeg begin van het probleemgedrag	✓	✓	✓	✓	✓
Constitutionele factoren	✓	✓	✓		
Wijk					
Verkrijgbaarheid van drugs	✓		✓		
Verkrijgbaarheid van wapens	✓	✓			
Maatschappelijke normen die probleemgedrag bevorderen	✓	✓	✓		
Geweld in de media	✓				
Hoge mate van doorstroming in de wijk		✓	✓	✓	
Weinig binding met de wijk en gebrek aan organisatie in de wijk	✓	✓	✓		
Lage inkomens en slechte behuizing	✓	✓	✓	✓	✓

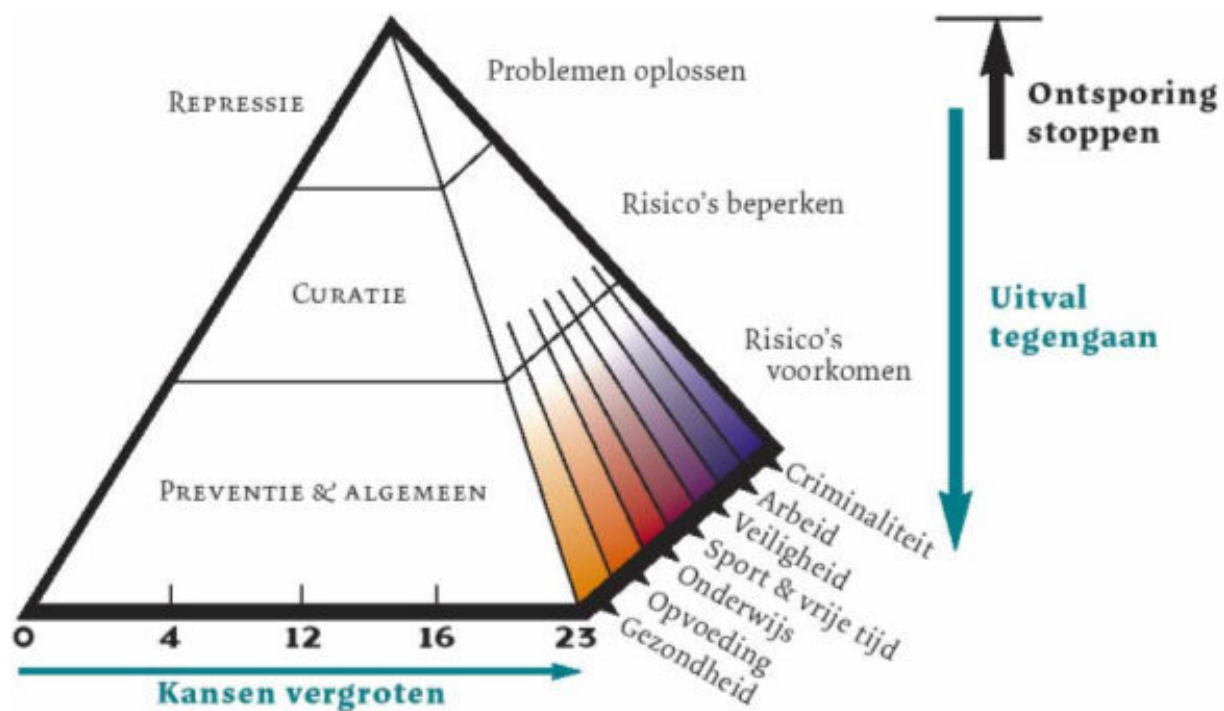
Bijlage 2 Sociale ontwikkelingsstrategie

De sociale-ontwikkelingsstrategie
Bron: © CBC/NIZW, 1997

Bijlage 3 Piramide preventie, curatie, repressie¹

¹ Operatie Jong (2003), Proeve van de Jeugdagenda, Ministerie van BZK, Justitie, OCenW, SZW, VWS

